

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1993. január-június

1. szám

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

„A természet szolgálatában”

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Szerkesztette: Schmidt Egon
Tördelőszerkesztő: Janca Ákos
A kiadásért felel: Péchy Tamás
Kizárólag belső terjesztésre!

**ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT A BARÁTKA
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez
évben a barátka védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget
kapott a magyar állomány!

MADÁRVÉDELEM

Az árasztások hatása az 1992-es nyári aszály idején a Hortobágy madárvilágára

1992-ben rendkívül száraz, aszályos idő járt tavasztól kezdve a Hortobágy térségében is. Ennek káros hatása főleg a sekélyebb, zombékos mocsárrétek gyors kiszáradásában, majd az aszály fokozódásakor a mocsarak igen nagymértékű apadásában jelentkezett.

Ekkor a Hortobágy jelentős vízimadár-világát jórészt a halastavak, valamint a mesterségesen elárasztott területek vonzották. Az elöntések csak kis részben szolgálták fészkelőhelyül, sokkal jelentősebbek voltak táplálkozóhely gyanánt. Jelen összefoglalónkban röviden ismertetjük a Hortobágy 8 mesterséges árasztása közül az 5 jelentősebbet, majd táblázatba foglalva közöljük a lényegesebb fajok előfordulását.

Az adatsorban szereplő fajok jelzik az élőhelyek természetvédelmi értékét, az árasztások sikeres voltát. A gyakorlati madárvédők és a csupán megfigyelési céllal ide látogatók véleménye egységes: 20-50 ha-os, sekély vizű elöntésekre igen nagy szüksége van a száraz, aszályra hajlamos időjárású Hortobágy vízimadár-világának.

Tárkány-ér

Angyalháza északnyugati részén még 1991-ben történt egy erős árasztás, melynek hatása 1992 nyarának közepéig érződött. Az 50-60 ha-os területen hosszú zátonyok, szigetek emelkedtek a felszín fölé. A mélyebb foltokon a gyékény állománya záródott, máshol a nyílt vizeket csak kevés káka, szittyó, csetkaka mozaikolta. Változatos madárvilágában a gulipán költése, az átnyaraló darvak rendszeres előfordulása mellett 40 fehérszárnyú szerkő június közepéig való időzése eseményszámba ment. Batlák, kanalasgémekek fontos táplálkozóhelyként is számoltartottuk.

A június végi, július eleji nagy helyi felhőszakadások a vízállást kissé javították, elodázták a kiszáradását.

Büdös-lapos

Kócsújfalu mellett, a Kis-Tárkányi tanya romjainál 1991-ben még libatelep volt. A kb. 5000 pld-os kártékony sereglet szinte gyökerestől kiirtotta a harmatkásás, hernyópázsitos mocsárrét növényzetét. Kártékony buzgalmuknak a gyékényesek

is áldozatul estek, így a teljesen csupasszá rágott, 15 ha-os medencébe szaladt össze az 1991. július-november közötti sok csapadék vize. 1992-ben a növényzet a víz nyár eleji kiszáradásáig sem bírt erőre kapni, azután is inkább a nitrofil gye-
mok uralkodtak el.

Különlegesen értékes volt május-júniusban két gulipánpár fészkelése, 3 part-
futó-faj, tavi cankó, sőt székicsérek előfordulása.

Lőrinc-lapos

Ohat közelében (a HNP-n kívüli területen) két helyen is történt 1991 őszén vadászati célú árasztás. Ezek egyike a Lőrinc-lapos. 1992-ben nem vártak őszig, már tavasszal elöntették, aztán nyár közepére hagyták kiszáradni. A főként hernyópázsittal, ecsetpázsittal és csetkákával benőtt mintegy 30 ha-nyi lapos értékes fészkelője volt 2 pár pettyes vízcisibe. A gémfajok, valamint a kanalas-
gémekek, batlák rendszeresen táplálkoztak rajta. Az elöntéstől kipusztult a szomszédos lucernatábla széle is, ahol kis lilék jelentek meg.

Nyárjas-lapos

A második ohati árasztás az 1991-es feltöltése előtt is gyakran kapott már vizet, ezért már évekkel ezelőtt szemmel tartottuk. (Gólyatöcs fészkelése is előfor-
dult.) Idén a vízutánpótlás szinte folyamatosan zajlott, így az aszálynak nem volt látható hatása. Az Ohati-halastavakkal szomszédos elöntés mintegy 40 ha-os volt, sok nyílt vízzel és sekély partmenti zónával. Két helyen is jókora kormosszerkő-
telep alakult ki, mintegy 50 páros létszámmal. A Hortobágy-Halastón fészkelő gémfajok állandóan látogatták, rajtuk kívül különösen a batlák kaptak rá: általában 6-8 példány mutatkozott itt, de előfordult 15 pld-os mennyiség is. Mély vizű, náda-
sos részein 3-4 pár bölömbika költött.

Kis-Jusztus

A HNP-hez tartozó Egyek-Pusztakócsi mocsarak egyik tagja, melyet az 1977-
es próbaárasztások óta idén végre sikerült ismét vízzel feltölteni. Annak idején szenzációszámba ment itt a gólyatöcs, a 3 szerkő- és a 4 vöcsökfaj költése, a tavi cankó valószínűsíthető fészkelése.

Idén a vízellátást több szakaszban kellett megoldani, részben az aszály okozta párolgás, részben az öntözésre "elvételezett" víz pótlása végett. Legalább 60 ha-
os elöntés alakult ki, ahol a kis vöcsök, kormos szerkő, bölömbika, nyári lúd, piroslábú cankó, sárszalonka fészkel. Tömegesen járták a gémfélék, nyári ludak, vadrécék, limikolák. A székicsér, gulipán, tavi cankó előfordulása szintén értékes adat. Főleg nyár közepén, júliusban kezdtek gyakrabban feltűnni a batlák. Az élőhely elárasztása a HNP anyagi eszközeivel, de az Aquila Természetvédelmi Kft. tagjainak gyakorlati munkájával történt. Utóbbi szervezet munkatársai végezték a folyamatos ellenőrzéseket, a zsilipek kezelését is.

*Az árasztásokon észlelt fontosabb madárfajok jegyzéke
a megfigyelt maximális egyedszámokkal*

Faj	Tárkány-ér	Büdös- lajos	Lőrinc- lajos	Nyárjas- lajos	Kis-Jusztus mocsár
Kis vöcsök	2	-	-	10	8
Szürke gém	-	-	30	6	2
Vörös gém	5	-	14	5	10
Üstökösgém	-	-	-	27	-
Nagy kócsag	10	2	18	46	140
Kis kócsag	-	-	-	10	20
Bö lömbika	1	-	-	4	3
Batla	2	-	5	15	7
Kanalgém	30	4	4	70	140
Nyári lúd	150	-	-	-	400
Nyílfarkú réce	8	-	-	-	10
Kendermagos réce	-	-	-	2	2
Kanalaréce	5	8	-	6	7
Cigányréce	-	-	-	4	9
Darázsölyv	-	1	-	-	-
Hamvas rétihéja	1	1	-	-	-
Kígyászölyv	-	1	-	-	1
Vándorsólyom	-	-	-	-	1
Daru	102	-	-	-	108
Pettyes vízcisibe	-	-	2	-	-
Kis vízcisibe	-	-	-	1	-
Kis lile	3	4	5	5	-
Kis póling	36	4	-	-	-
Nagy póling	300	20	-	10	30
Goda	150	30	40	20	10
Füstös cankó	70	80	10	35	30
Tavi cankó	-	4	-	-	1
Szürke cankó	1	-	-	2	-
Erdel cankó	2	1	-	1	2
Réti cankó	10	30	20	80	50
Billegetőcankó	-	-	-	1	-
Sárszalonka	3	-	2	10	6
Apró partfutó	-	8	-	1	-
Havasi partfutó	100	350	-	-	200
Sarlós partfutó	-	2	-	-	-
Pajzsoscankó	110	50	10	150	150
Gólyatöcs	-	-	-	1	-
Gulipán	2	3	-	-	4
Ugartyúk	1	-	-	-	-
Székicsér	-	6	-	-	5
Kis sirály	1	4	2	2	-
Fattyúszerkő	16	-	-	10	10
Fehérszárnyú szerkő	40	-	-	-	2
Kormos szerkő	20	4	10	90	80

Konyhás Sándor-Dr. Kovács Gábor

A fehér gólya állományvizsgálata Tolna megyében (1991-92)

Tolna megye területe 3703 km², hazánk területéből 4%-kal részesedik. Az országos gólyaállományból való részesedése is kb. 4%. 1991-ben a megye teljes területén, 1992-ben négy körzetben végeztük el a felmérést (Dombóvár, Bonyhád, Tamási és Szekszárd), a tavalyi felméréstől kimaradt Paks és körzete. A vizsgált települések száma 1991-ben 131, 1992-ben 110 volt.

A gólyapárok és a magányos gólyák száma az 1991-1992. évi felmérés alapján

Körzetek	Hpa	Hpm	Hpo	HE	STD	JZG	JZA	JZm
Dombóvár (1991)	38	20	18	3	7,50	47	1,20	2,35
(1992)	40	27	13	-	7,80	82	2,05	3,04
Tamási (1991)	49	27	21	1	4,80	63	1,30	2,33
(1992)	47	42	5	1	4,57	111	2,36	2,64
Bonyhád (1991)	9	4	5	2	2,40	8	0,90	2,00
(1992)	9	7	2	1	3,40	21	2,33	3,00
Szekszárd (1991)	47	34	13	1	4,60	80	1,70	2,35
(1992)	52	45	7	-	5,04	135	2,60	3,00
Paks (1991)	21	14	7	-	2,70	29	1,40	2,23
Összesen: (1991)	164	99	65	7	4,40	227	1,40	2,30
(1992)	148	121	27	2	5,20	349	2,35	2,88

Betűjelek értelmezése:

Hpa: költőpárok összesen

Hpm: költőpárok kirepülő fiatalokkal

Hpo: költőpárok kirepülő fiatalok nélkül

HE: fészkek magányos gólyával

STD: a párok sűrűsége 100 km²-re

JZG: kirepülő fiókák száma

JZA: a fiókák átlagszáma

a gólyapárok alapján

JZm: a fiókák átlagszáma az eredményesen költő párok száma alapján

A fiókák számának alakulása körzetenként

Körzetek	0	1	2	3	4	5	fióka/fészkek
Dombóvár	18	2	10	7	1	-	(1991)
	13	-	5	17	3	2	(1992)
Tamási	22	7	7	10	3	-	(1991)
	5	1	15	24	2	-	(1992)
Bonyhád	5	1	2	1	-	-	(1991)
	2	-	-	7	-	-	(1992)
Szekszárd	13	5	14	13	2	-	(1991)
	7	1	10	22	12	-	(1992)
Paks	7	3	7	4	-	-	(1991)
			(nem volt felmérés)				(1992)
Összesen	65	18	40	35	6	-	(1991)
	27	2	30	70	17	2	(1992)

A fiókaszám az 1958 óta végzett felmérések során soha nem tapasztalt alacsony értéket mutatott 1991-ben. A gólyapárok 39,6%-nak költése sikertelen volt, 1992-ben ez az érték 18,2%. Az egy- és kétfiókás fészkek aránya 1991-ben 10,9-24,4%, 1992-ben ez az érték 1,3-20,2%.

Az összehasonlítás miatt közlöm a korábbi évek HPO értékeit (Tolna megye):

1974.	11,8%
1979.	25,0%
1984.	13,1%
1986.	9,2%
1988.	14,0%
1989.	13,0%
1991.	39,6%
1992.	18,2%

1991-ben 227 fiatal gólya hagyta el a fészket a megyében, ilyen alacsony száponlatra még soha nem volt példa a mérések szerint. Miben látjuk a negatív csúcs okát?

- Késői érkezés, a fészkeknek a fele még lakatlan volt április végén.
- A tojásrakás idején és a költéskor az időjárás nagyon kedvezőtlenül alakult (hóesés, fagy, viharos szelek, kevés napfény).
- Az eredménytelenül kotló párok agresszív viselkedése a fiókás párokkal szemben.
- A júniusi-júliusi hatalmas viharok, jégesővel.

Az 1992. évi adatok megnyugtatóbbak, jó közepesek, helyenként még annál is jobbabbak a mutatók. 1988 óta minden évben elvégeztük a megyei felmérést, a gólyapárok száma 160-180 között ingadozott. Ha a szélső értékeket leszámítjuk, a megyei állomány 170 pár. Évente 2-3% a megszűnő és új fészkek aránya, az áttelepülő és áttelepített fészkeké 5-6%.

A 15-20 évnél idősebb fészkek száma lassan, de állandóan csökken. A fán való fészkelés 1%, valószínű az 1994. évi felmérésnél már nem lesz fán épített fészkek a megyében.

Nagy Sándor

Egyházi épületekben költő gyöngybaglyok (*Tyto alba*) helyzete Észak-Borsodban

Az ANP hatósági területén 1988-91 közötti időszakban a faj lakott településekhez kötődő fészkelését vizsgáltuk. A fő irányvonalat a templomok és kápolnák átkutatása adta. A négy éves munka során 73 település 102 épületét vettük számba.

A felmérés eredményei rámutattak a faj rendkívül veszélyeztetett helyzetére. A régen lakott épületek jelentős százalékából eltűntek a gyöngybaglyok. A padlások és tornyok 18%-a teljesen lakatlan és nem is tehető lakottá. A többi helyet kisebb-nagyobb átalakításokkal (pl. megnyitás) és az egyházi kezelők engedélyével fészkelésre alkalmassá lehet tenni. A költőládák kihelyezése indokolt, és a nyest (*Martes foina*) elszaporodása miatt (a templomok 21%-ában volt jelen) is a legbiztonságosabb és legcélravezetőbb megoldást jelenti.

A faj költését 10 helyen bizonyítottuk (9,8%-os előfordulási arány). A kupolarészek megnyitásával 3 helyen sikerült visszatelepíteni a madarakat. Egy helyen sajnos, a vizsgálat ideje alatt bekövetkező átépítés során eltűnt a faj, mint fészkelő.

Kuvik (*Athene noctua*) költését az épületek 2%-ában, macskabagoly (*Strix aluco*) költését 1%-ban tapasztaltuk. Denevérek kisebb-nagyobb számban, 50%-os arányban voltak jelen.

A költőládás megtelepítés folyamatban van. Mára az épületek közel 10%-a rendelkezik ládával.

Ifj. Boldogh Sándor

Karvalyfióka (*Accipiter nisus*) dajkaságba adása

1992. június 23-án a karancsberényi kőbányába vezető műúton 2 tokosodó, kb. kéthetes karvalyfiókat talált egy ismerősöm. A fiókákat feltehetőleg favágók rakták az útra, akik a közeli fenyegetést gyérítették. A madarakat másnap elhoztam hozzám. A fiókákat már az éhhalál küszöbén állták. Gyorsan kerékpárra ültem, és a

főút mentén haladva sikerült találnom autó által elütött friss verébtetemeket, amelyeket megkopasztottam, kisebb darabokra tépkedtem, és megettettem velük a fiókákat, majd fecskendő segítségével meg is itattam őket. Megható volt nézni, ahogy egymás csőréből kapkodták el az ennilót. Ismertem két karvalyfészket elindultam megnézni, hogy milyen fejlettségű fiókák vannak benne. Az első fészekben - erdefenyőn 5.5 m magasan - 5 három-négy napos fióka volt. A másodikban - fekete fenyőn 14 m magasan - 5 tokosodó, a talált 2 fiókéval azonos korú madár volt. Ez az alj a dajkaságba adáshoz megfelelő volt. Június 25-én Tóth Szabolcs tagtársunk segítségével felhelyeztük a mentett fiókákat az öt fajtárs közé, így már 7 madár "szorongott" a fészekben. Július 1-én ellenőriztem, minden fióka megvolt, és már tollasodtak. Július 8-án ottjártamkor egy fióka a fészek szélén, a többi a fészkes fa, illetve a szomszédos fenyő ágain ült. A dajkaságba adás sikeres volt. Az egy fészekaljra jutó fiókák száma sem lépte túl a természetes szaporulat arányát. 1990-ben találtam már karvalyfészket, 7 fiókéval.

Rozgonyi Sándor

Élőhely-rekonstrukció a Fertő-menti szikeseken

Magyarországon Mekszikipusztza, Sarród, Fertőszéplak és Hegykő határában található a Fertőzúg déli része, amely az 1977-ben létrehozott tájvédelmi körzet - később Nemzeti Park - fokozottan védett területe és a bioszféra-rezervátum magterülete is. Itt került el még a századfordulón az ún. Sarródi nagymocsár és több szikes tó, pl. a Cikes nevű Mekszikipusztánál. A vízrendezések, a Hanság csatorna valamint a Hegykő és Apetlon (Mosonbánfalva) közötti Körgát megépítése kiszárították és másodlagos sziki gyepekké alakították az egykori mocsárvilágot. Mivel ez a sziki élőhely még másodlagos formájában is elismert természeti érték, a magyar természetvédelmi szervek a legértékesebbnek ítélt rétekből és legelőkből korábban mintegy 650 ha-nyit felvásároltak.

A szikes réteken, legelőkön a Fertő-mentére jellemző flóra és fauna léte csak esetleges volt. Belvizes években gazdag, nagy ökológiai diverzitású életközösség jellemezte a tájat, száraz években pedig ennek ellenkezője.

Mivel a Fertő-táj - mint élőhelykomplexum - legfontosabb jellegzetességei a sós tavak és a nádasokban, nádas szegélyeken, valamint a déli öblökben szélhatásra kialakuló iszapfelületek, az ehhez alkalmazkodott életközösségek e viszonyokat nem nélkülözhetik. Számunkra, ornitológusok számára, a Fertő első-sorban a partimadarak élőhelye, s a vízrendezések első-sorban ezeknek a madaraknak az élőhelyeit szüntették meg.

Ennek tudatában, a már említett, saját tulajdonú természetvédelmi területekre 1987-ben egy élőhely-rekonstrukciós programot dolgoztam ki.

A terv összeállításánál segítségemre volt Dr. Csapody István a botanika oldaláról és Dr. Takáts Tamás, aki a vízkémiai vizsgálatokat végezte. A terv kivitelezését javasolták a magyar Fertő-kutatás olyan elismert tudományos személyiségei, mint Dr. Berczik Árpád akadémikus és Dr. Loksa Imre egyetemi tanár.

Időközben megalakult Magyarországon a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, s a Fertő természetvédelmi tekintetben az Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság hatáskörébe került.

Kiss Jenő az Igazgatóság csornai szakaszmérnökségének vezetője szintén támogatta az élőhely-rekonstrukció ügyét, s tanulmánytervem alapján kiviteli tervet készített a munkára, amelyet a helyszínen többször megvitattunk. Maga a kivitelezés 1988 augusztusában kezdődött el.

Három egykori szikes tó, ill. mocsármélyedés medrét mélyítettük ki, és a kikérülő talajból összesen 8 szigetet építettünk, mindezt eleve úgy kialakítva, hogy természetesnek hassanak, és a madárvilág fészkelésére alkalmasak legyenek. A keletkezett három tavat elneveztük a területrészek régi nevei szerint. Így a Hanság-csatornánál lévő tó a "Nyéki szállás", a Négyméteres-csatornánál lévő a "Papréti tó, a Csempész-csatornánál lévő a "Legénytó" nevet kapta. Ez utóbbi tónál átvágtuk a Körgátat és zsilipet építettünk rá, így bármikor vizet nyerhetünk a Csempész-csatornán keresztül egyenesen a Madárvárta-öbölből. Ugyanezen zsilipet tavasszal, a halak ívásakor nyitva fogjuk tartani, hogy az ideérkező halak jó ívóhelyhez jussanak. A Körgát menti területrészek voltak egykor a fertői nyurga ponty (*Cyprinus carpio hungaricus*) kedvelt ívóhelyei.

Az elárasztáshoz a Hanság-csatornából is van víznyerési lehetőségünk az itt megépített zsilip segítségével. Ugyanezzel a zsilippel szabályozható az egész rendszer vízborítása, ill. a víz mélysége.

Több kisebb zsilippel a csatornákon a víz áramlása úgy irányítható, hogy a tavakhoz és a környező területekre bármikor tudunk vizet juttatni.

Az egész 650 ha-os terület a víz szempontjából teljesen el van szigetelve a környező mezőgazdasági területektől, hogy onnét műtrágya- vagy vegyszer-maradvány az élőhely-rekonstrukcióba ne juthasson. A Hanság-csatornából és a Madárvárta-öbölből nyert víz pedig a káros anyagoktól mentes, sókban pedig nagyon gazdag. E víz össz-iontartalma nyár végén megközelíti a 2000 mg/l értéket, alkalmas tehát arra, hogy az elárasztott területeket elszikesítse, a korábban mezőgazdaságilag művelt talajokat, műtrágyázott legelőket egykori sziki állapotukba visszajuttassa.

A tómedrek, csatornák, szigetek, zsilipek kialakítása-építése 1989-ben be is fejeződött, úgy, hogy 1990 márciusának elején el lehetett kezdeni az elárasztásokat.

Az év folyamán az érintett területeket ún. szikes tavi természetvédelmi üzemmódban kezeltük. Ennek lényege, hogy az áprilisi nagyvíz után hagytuk, hogy a sziki élőhelyek a nyár közepére kiszáradjanak, csak a tavakban és szűkebb környékükön maradjon víz, majd a limikolák nyárvégi vonulásának megkezdődésével, augusztus közepétől fokozatosan újra vizet bocsátottunk a területre.

Az élőhelygondozásban a legfontosabb a nád előretörésének megakadályozása. Emiatt július végén-augusztus elején az egész területet lekaszáltattuk, ahol lehetett szarvasmarhával lelegeltettük. A jövőben a nád ellen az aratás-kaszálás után vízborítással akarunk küzdeni. Ennek az a lényege, hogy ha a learatott nád csövébe az elárasztás révén víz jut, az a nádnövényt "befulladásja", kiöli.

Amikor 1990 áprilisában eddig itt soha nem látott madártömegek kezdtek megjelenni a tavakon és a szigeteken, s nyilvánvalóvá vált, hogy védett és fokozottan védett madárfajok fognak fészkelni, elhatároztuk, hogy a területre senkit sem engedünk be. Az utakat sorompókkal zártuk el. A területen dolgozó tudományos kutatókat is arra kértük, hogy fészkelési időben ne járjanak az elárasztásokon. A madarak megfigyelése nagyteljesítményű távcsövek segítségével a gátakról, ill. a Körgát mellett álló, 16 m magas - korábban határőrségi - toronyból történik.

Az eddigi eredményekről valószínűleg több közlemény, cikk és tanulmány fog születni, mivel az élőhely-rekonstrukció 3 éve alatt sok ritka madárfajt, sőt a hazai faunára nézve új fajokat is sikerült megfigyelni. Magam, most az első, az 1990-es év jelenségeiről számolok be.

Az érintett terület korábban jórészt réti sásos (*Caricetum distantis potentilletosum anserinae*) gyep társulással volt jellemezhető. Az elárasztások után a következő növény társulások jelentek meg ill. terjeszkednek:

- Parti sásos (*Caricetum ripariae*) legnagyobb kiterjedésben főleg a Hanság csatornánál
- Zsiókás (*Bolboschoenetum nigricantis*)
- Kisvirágú szikipozdoros szittyós (*Scorzonero-Juncetum potentilletosum anserinae*)
- Csetkákás sziki szittyós (*Juncetum gerardi eleocharicetosum uniglumis*)
- Sziksófüves (*Salicornio-Puccinellietum distantis*)

A Körgát menti nádas-sáv (*Scirpo-Phragmitetum magnocaricosum*) az elárasztás hatására természetesen előretörne, de ezt a már említett kaszálással visszaszorítottuk.

A szigetek minerális talajfelszínén a következő növényfajok jelentek meg:

- Vörös libatop (*Chenopodium rubrum*) - tömegesen,
- Sziki őszirózsa (*Aster tripolium ssp. pannonicus*) - tömegesen,
- Sziksófü (*Salicornia herbacea*) - foltokban,
- Sziki sóbolla (*Suaeda maritima*) - foltokban,
- Sziki kerep (*Lotus tenuis*) - foltokban.

A madárvilág látványos gazdagodására jelen írás keretei között nem térhetek ki. Az alábbiakban a legfontosabb fészkelési adatokat és megfigyeléseket közlöm az 1990-es évről.

Fészkelő fajok	pár
Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>)	1
Kis vöcsök (<i>Podiceps ruficollis</i>)	3
Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	2?
Üstökös géme (<i>Ardeola ralloides</i>)	3?
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	3?
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	4
Tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>)	80
Nyíl farkú réce (<i>Anas acuta</i>)	2
Kendermagos réce (<i>Anas strepera</i>)	2
Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>)	20-22
Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	4
Szárcsa (<i>Fulica atra</i>)	15
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)	11
Széki lile (<i>Charadrius alexandrinus</i>)	8
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	35
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	13 - megf. 24 pár
Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>)	1? - megf. 3 pár
Széki csér (<i>Glareola pratincta</i>)	1?
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)	10
Nagy póling (<i>Numenius arquata</i>)	2?
Sárszalonna (<i>Gallinago gallinago</i>)	2
Piroslábú cankó (<i>Tringa totanus</i>)	8
Dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>)	400
Szerecsensirály (<i>Larus melanocephalus</i>)	5
Küszvágó csér (<i>Sterna hirundo</i>)	27
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	6
Fattyúszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	2

(? = valószínűleg fészkelő)

Fontosabb megfigyelések 1990-ben

Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>)	4 pd., 09.13., Lajber A.
Hegyi réce (<i>Aythya marila</i>)	1 tojó pd., 10.17., Mogyorósi S.-Selyem J. 10.21., Molnár Béla
Vörös ásólúd (<i>Tadorna ferruginea</i>)	2 tojó pd., 10.23, Faragó S.-Selyem J.- Hadarics T.-Mogyorósi S.-Pellinger A.
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	1 pd., 10.13, Pelinger A. 11.06., Kárpáti L.-Selyem J.
Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	1 pd., 10.27, Béli M.-Kárpáti L. 2 pd., 11.06., Kárpáti L.-Selyem J.

Békászó sas (<i>Aquila pomarina</i>)	1 pd., 10.23., Váci M.
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	1 pd., 08.16., Hadarics T.
Daru (<i>Grus grus</i>)	2 pd., 10.16., Lajber A.
Ezüstlile (<i>Pluvialis squatarola</i>)	1 pd., 05.31., Mogyorósi S. 2 pd., 08.18., Mogyorósi S.-Pellinger A. 2 pd., 10.28., Mogyorósi S.
Vékonycsőrű víztaposó (<i>Phalaropus lobatus</i>)	1 pd., 08.08., Mogyorósi S.-Pellinger A.
Csigaforgató (<i>Haematopus ostralegus</i>)	2 pd., 08.27., Lajber A.

A fentiek alapján elmondható, hogy az élőhely-rekonstrukciót érdemes volt végrehajtani. A bekövetkezett pozitív változásokra a növény- és madárvilág azonnali fajsám- és állománynövekedéssel válaszolt.

Az 1990-es év rendkívüli szárazságában az egész Fertő-tájban az elárasztásokkal érintett terület volt az egyedüli hely, ahol tetszés szerint lehetett tocsogókat létrehozni, így az egész Fertő fészkelőmadár- és vonulómadár-világának élőhelyeket teremteni.

Mindezt figyelembe véve arra kell törekednünk, hogy hasonló élőhelyeket hozzassunk létre másutt is. A Fertő tavi Nemzeti Park keretei között újabb lecsapolt tavakat és mocsarakat szeretnénk életre kelteni. Terveinkben szerepel a hansági égerlápok újbóli elárasztása is, s így reményünk lehet arra, hogy szeretett Fertőnkől és Hanságunkból a jövőnek valamit valóban megmenthettünk.

Dr. Kárpáti László

ÖKOLÓGIA

Vörösbecy (*Erithacus rubecula*) költése szalmakazalban

1992. 05. 18-án Apácatorna falu szélénél, szalmakazalban vörösbecy fészekaljára bukkantam. A fészek helyét az eleséggel a csőrében riasztó hangját hallató egyik szülőmadár árulta el. Kb. 30 perc után repült csak a fészekhez, addig a környékén az ágakon ugrált. A szalmakazal akácós (*Robinia pseudoacacia*) és bodzás (*Sambucus nigra*) aljnövényzet mellett, mezőgazdaságilag művelt területen, az akácostól kb. 4-5 méterre állt. A fészek a szalmakazal oldalában, a

talajszinttől számítva kb. 70 cm-es magasságban, az akácok felőli oldalon épült, benne 4, kirepülés előtt álló fióka volt.

Vasuta Gábor

Ostorfa (*Celtis occidentalis*) termését fogyasztó vörösbecy (*Erithacus rubecula*)

1993. január 29-én egész délelőtt sűrűn havazott. Amikor kora délután körbejártam a budapesti Népligetben, a talajt tenyérnyi magas hó borította, és továbbra is gyengén havazott. Az egyik részen nagy csapat meggyvágó tartózkodott, s míg őket figyeltem, egy kisebb madarat vettem észre, amint a koronában légykapóra emlékeztető mozgással repkedett. Egy vörösbecy volt, és az ostorfa ágán már csak egyenként látható bogyókat igyekezett elérni. Miután a lefelé csüngő vékony gallyakon nem férhetett hozzájuk, mindig "megcélzott" egyet, és teljesen a légykapók módjára repülve, röptében igyekezett leszakítani. Mindig jó néhány alkalommal próbálkozott, míg egy-egy bogyót sikerült letépnie. Később kb. 50 méterrel odébb szállt, és ott sikerült egy olyan ostorfát találnia, ahol termés még bővebben volt. Távcsővel figyeltem, amint lenyelte őket, egyik-másik nagyobb darabbal csak nehezen tudott megbirkózni. Ugyanannak a fának egy alacsonyabb ágáról találmra levettem tíz szemet és otthon megmértem az átmérőjüket: 6,8, 7,2 7,6 7,6 8,0 8,0 8,0 8,1 8,1 8,5 millimétert kaptam. Turcek *Ökologische Beziehungen der Vögel und Gehölze* c. összefoglaló munkájában az ostorfa termését fogyasztó madarak között nem említi a vörösbecyét, ezt eddig magam sem figyeltem meg a Népligetben, de különösen érdekes volt az a mód, ahogy a számára egyébként hozzáférhetetlen bogyókat megszerezte.

Schmidt Egon

Adatok a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) táplálkozásához

1992. 11. 09-én Hajdúszoboszló környékén (Kútvolgy-dűlő) szokatlan módon táplálkozó süvöltőcsapatot figyeltem meg. A máskor kőrisfákra (*Fraxinus excelsior*) beszálló, és onnan táplálkozó süvöltők az erdőt szegélyező bokrokra, (kőkény, vadrózsa, bodza) majd onnan a nyílt, részben letaposott talajra leszállva, veréb módjára szedegettek több mint egy órán keresztül. 10-12 méterről, 8x56-os távcsővel figyeltem meg a kis csapatot, (18 pd., mind tojó) így jól kivehető volt, amint a magasabb szárú katáng (*Cichorium intybus*) termését fosztogatták, és a földön elterülő porcsin keserűfű (*Polygonum aviculare*) és a sziki üröm (*Artemisia santonicum*) kiverődött magvait fogyasztották.

Husztai Sámuel

Kárókatonák (*Phalacrocorax carbo*) tömeges pusztulása a Fertőn

1992. március 24-én a Fertőn, Fertőrákos térségében az ún. B-null állandósított határtöréspontban - egy kör alakú, 13 m átmérőjű, kb. 2 m magas, meredek falú betonmedence, melyben 110 cm mély víz található - 106 kárókatona bomló tetemét találtak. A tetemeiket az FNP munkatársaival zsákokba szedték és öt példány kivételével a gypmesteri telepre szállítottuk. Az öt példányt karbonctani és toxikológiai vizsgálat céljára a Szombathelyi Állategészségügyi Intézetbe szállítottuk. Itt a sokoldalú vizsgálatok ellenére sem sikerült az állatok elhullásának toxikológiai vagy bakteriológiai okát kimutatni. Dr. Alfred Grüll szóbeli közlése szerint az ausztriai Illmitzi Biológiai Állomás kutatói is megvizsgálták néhány példányt, és hasonlóan negatív eredményre jutottak. Az elpusztult madarak között három jelölt példányt találtunk, egy svéd és két észti gyűrűset. Feltételezhető, hogy a madarak az érintett vízfelületre beszállva, onnan a magas oldalfal miatt kirepülni nem tudván, vagy a vízbe fagytak, vagy éhen pusztultak. Az FNP Igazgatósága intézkedéseket tesz e veszélyes hely felszámolására, illetve a berepülő madarak kijutásának biztosítására.

Dr. Kárpáti László-Mogyorósi Sándor

Adatok az egerészölyv (*Buteo buteo*) táplálkozásához

- Barcsi TK, 1991. 05. 31. - a fészekben 1 pd., kb. 30 napos fióka, illetve 3 db őzlábszár, melyeket valószínűleg vadászok szóróin "zsákmányolhattak" a madarak. (Megjegyzem, a májusi időjárás rendkívül hűvös, csapadékos volt.)
- Barcsi TK, 1992. 05. 11. - a fészekben 2 pd., kb. kéthetes fióka, mellettük 1 db lábatlan gyík (35 cm-es), 1 db nagytestű nőtény barna varangy.
- Barcsi TK, 1992. 06. 11. - a fészekben 2 pd., kb. háromhetes fióka és 2 pd. vakond.

Fenyősi László

Rétisas- (*Haliaetus albicilla*) megfigyelések a fenékpusztai madárgyűrűző állomáson

A gyűrűzőtábor történetében először az 1991-92. évben sikerült az őszi és a tavaszi vonulási időszak között is megszakítás nélküli, folyamatos munkát

végeznünk. A gyűrűzésen kívül Keszthely térségétől a Zala torkolatáig rendszeres faunisztikai megfigyeléseket is végeztünk.

A sasok már október közepén megjelentek, s február végéig rendszeresen láthatóak voltak. December 10. éjjelén olyan hirtelen fagyott be a Balaton, hogy sok vízen alvó madár belefagyott és elpusztult. Ez kb. két hétig kiváló táplálkozási lehetőséget kínált a sasok számára, a 4-6 példány is rendszeresen táplálkozott a récetetekemből. Több alkalommal galambtetemeteket helyeztünk ki a jégre, melyekből szívesen táplálkoztak egerészölyvek, többnyire dolmányos varjak, danka- és viharsirályok társaságában. December 25-én reggel megfigyeltük, amint a dögökön egy öreg sas állt, és egy róka közeledett felé igen óvatosan. Amikor elérte a tetemetek, a sasra állandóan ügyelve enni kezdett belőlük. A sas nem evett, csak figyelt. Ha túlságosan közel került hozzá a róka, a szárnyát fenyegetően megemelve odébb zavarta. Ez az elzavarás többször is megismétlődött, végül mindketten távoztak.

Január közepén a nádszegély 100 m-es sávja kivételével a jég elolvadt, s a szabad vízfelületen ezrével jelentek meg újra a récék. A sasok rendszeresen vadásztak rájuk, de többnyire eredménytelenül. A rávágási kísérletek inkább tesztelési próbáknak tűntek. A legtöbb példányt - hetet - ebben az időszakban figyeltük meg.

Január 21-én öt eltérő korú, de fiatal példány tartózkodott a partmenti jégszegélyen. Egyikük zsákmányt tartogatott, mellyel kis idő múlva felrepült. Erre a többi sas is levegőbe emelkedett, s az erős szélben ügyesen manőverezve követni kezdték a zsákmánnyal repülő társukat. Nemsokára ez utóbbi a levegőben oldalra fordulva átadta zsákmányát a mellette levőnek, amelyik a magasba repült vele, majd elengedte a récét. A zuhanó kacsára egy harmadik sas vágott rá, de nem sikerült a levegőben elkapnia. A vízbe pottyant récét kihalásztá, s kivitte a partmenti jégre, ahol enni kezdett belőle. Eközben a többiek is leszálltak. Nemsokára újból felszállt az egész társaság, de most már két récét láttunk náluk. A fent leírt zsákmányátadás, elejtés, rávágás, a csapat leszállásával majd újbóli levegőbe emelkedésével együtt megismétlődött, majd újra játszódott még többször is. A megfigyeltek azt a benyomást tették, mintha a fiatal sasok a vadászathoz szükséges repülési, zsákmányszerzési manővereket gyakorolták volna.

Február végén már csak egy példány tartózkodott a területen. Több napon keresztül rendszeresen visszajárt, egy alkalommal láttuk, amint fácánra vágott sikertelenül.

A Keszthelyi-öböl jelentősége a téli réce- és vadlúdtömegek vonatkozásában jól ismert. Az 1991-92. év telén végzett rétisas-megfigyeléseink alátámasztják a sasok és a tömegesen teledő vízimadarak fontos táplálkozási-ökológiai kapcsolatát, s felhívják a figyelmet a térség természetvédelmi értékeinek egy eddig csak sejtett, újabb aspektusára.

Kováts László-Molnár László-Kámán Levente

Adatok a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) fészkeléséhez

A számomra érdekesnek tartott madárfajok költéséről külön naplót vezetek. Ide sorolom többek között a tövisszúró gébicset is. A feljegyzéseket Karancsalja és Karancslapujtó községek környékéről gyűjtöttem 1980-1992 között. Ez idő alatt 236 fészket találtam, melyek a következő magasságban épültek.

talajszintől - 0,5 m-ig	52 fészek (22%)
0,5 m - 2 m-ig	147 fészek (62%)
2 m - 4 m-ig	17 fészek (7%)
4 m - 6 m-ig	6 fészek (2,5%)
6 m - 10.5 m-ig	14 fészek (6%)

A 4 m és a 10.5 m közötti magasságban talált fészkek kivétel nélkül nemesnyárfa kinyúló ágára, kisebb részben pedig törzs mellé épültek. Az alábbi felsorolásban 135 olyan fészket vettem számításba, melyek egészen biztosan a teljes aljakat tartalmazzák a tojásrakástól a fiókák kikeléséig.

7 tojás:	2 fészekben
6 tojás:	57 fészekben
5 tojás:	55 fészekben
4 tojás:	16 fészekben (többsége június-júliusban)
3 tojás:	5 fészekben (június-júliusban)

A 236 fészekben kakukktojást vagy fiókát nem találtam.

Egyes párok költésének kezdete között 2-3 hét eltérés is lehet. Az első tojásokat május 10-e körül találtam.

1980. 05. 14.	3 tojás
1983. 05. 13.	3 tojás
1983. 05. 13.	2 tojás
1986. 05. 14.	4 tojás

Még júliusban is érdemes gébics-fészkek után kutatni, lehet találni tojásos, illetve frissen kelt fiókás aljakat is.

1980. 06. 28.	2 tojás (fészket féltő pár)
1982. 07. 10.	csupasz fiókák
1982. 07. 10.	5 csupasz fióka
1983. 07. 20.	1 tollasodó fióka + 3 záptojás
1984. 07. 05.	1 tojás, fészken ülő tojó
1985. 07. 12.	5 tollasodó fióka
1987. 06. 27.	kész fészek, 06. 29. 1 tojás (elhagyta)
1987. 07. 05.	4 tojás, kottló madár

1987. 07. 06.	3 tojás, kotló madár
1987. 07. 08.	5 frissen kelt fióka
1988. 07. 04.	4 frissen kelt fióka
1988. 07. 09.	5 tollasodó fióka
1988. 07. 16.	4 frissen kelt fióka
1988. 07. 19.	1 frissen kelt fióka + 2 kelő félben lévő tojás

Végül pedig a kifosztott vagy elhagyott aljakról. A 236 fészekből 54-ben sikertelen volt a költés. Ez az adat korántsem végleges, mivel a fészkek 50-60%-át tudtam ellenőrizni, ezeket sem mindet a kirepülés időtartamáig. Egyes aljaktól fokozatosan tűntek el a fiókák.

Rozgonyi Sándor

"Urbanizálódó" kócsagok

Az elmúlt évben és az idén is többször végeztünk megfigyelést a Tiszaluc melletti Tisza-holtágon. A holtág egyik vége egészen a falu alá nyúlik. Érdekes módon a különböző gémekeket és kócsagokat mindig itt figyeltük meg, nem pedig a víz háborítatlan részein. A madarak nyugodtan táplálkoztak vagy üldögéltek a fákon, a szélső házaktól mindössze néhány méterre. Ennek magyarázata feltehetően a sekély víz által nyújtott táplálékabőség.

Legutóbb, 1992. július 22-én az alábbi fajokat láttuk itt:

Nagy kócsag: 20 pd., Kis kócsag: 10 pd., Üstökös gém: 2 pd., Szürke gém: 5 pd., Vörös gém: 2 pd., Bakcsó: 1 pd.

Dr. Simay Attila-Simay Attila-Simay Gábor

Bíbic (*Vanellus vanellus*) fészkelése hínármezőn

1992. június 7-én a Kunkápolnási-mocsár Darvas-taván (HNP) végeztem megfigyeléseket. Csónakkal haladva feltűnt, hogy a járművet 2 pár bíbic követi, és igen erősen féltenek. Később, leshelyről figyelve őket azt láttam, hogy a mély, közel 1 m-es vizet ellepő kolokán (*Stratiotes aloides*) állományára szállnak le. Ekkor már fiókaik voltak, melyeket sikeresen fel is neveltek. Az öreg madarak rendszeresen használták őrhelyül a HNP náddal fedett megfigyelő-épületének tetőzetét is. Bár 23 év alatt igen sokféle élőhelyen leltem fészkelve e fajt, de mély vízű mocsár hínárján ez volt az első adatom.

Nem a kolokán ("kutyaherélődsás") az egyedüli olyan hínár, mely képes megtartani a bíbic, vagy más limikola esetleg megtelepedő párjainak fészket. Hasonló tömegű lehet a sulyom (*Trapa natans*), a békatutaj (*Hydrocharis morsus-ranae*) és a rucaöröm (*Salvinia natans*) kevert állománya, esetleg egyes békaszóló- (*Potamogeton*) és tócsagaz- (*Ceratophyllum*) fajok.

Hogy a jövőben számítani lehet a bibeikéhez hasonló megtelepedésekre, arra utaló jel, hogy a goda, több cankófaj, sárszalonnák, pajzsoscankók hínármezőre való leszállását, tartós időzését mind gyakrabban megfigyeltük.

Dr. Kovács Gábor

Molnárfecske (*Delichon urbica*) késői kirepülése

A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem ún. régi kollégiumának épületén, a második emelet feletti eresz alatti molnárfecske-fészkek egyikében 1991. szeptember hó második felében még tartott a fiókák etetése. Két fióka szeptember 30-án repült ki, de a szülők továbbra is jártak táplálékkal a csőrükben a fészkekre. A harmadik fióka kirepülése október 1-re tehető, mert ettől a naptól fogva lehetett 5, együtt repülő példányt az épület körül megfigyelni. A szülők és a kirepült fiatalok október 4-ig tartózkodtak a fészkek körül, azóta nem lehetett őket látni.

Jánoska Ferenc

FAUNISZTIKA

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*) előfordulása a sümegi várnál

1992. 12. 30-án napsütéses időben a sümegi vár falán és tornyán hajnalmadarat figyeltem meg. Mindig az árnyékos részeken mozgott. A vár egyik tornyán a tetőszerkezet gerendái közé bújva is keresgélt, valamint az itt található téglapárkány egy részén "szaladt" végig. Közeledésemre mindig átrepült egy másik pontra, csak nagyobb távolságból lehetett megfigyelni. Végül felettem elrepülve elhagyta a várat.

Vasuta Gábor

Havasi szürkebegy (*Prunella collaris*) a sümegi várnál

1993. 01. 04-én reggel egy házi rozsdafarkút figyeltem, amikor két havasi szürkebegyet vettem észre a vár falán. Az egyik a falban lévő lyukban (hiányzó kövek) ült, itt nyújtzkodott majd tollászzkodott. Mikor lábával a fejét megvakarta jól látszott fehér alapon feketén pontozott torka. A másik mellette, a kövek közül kinövő növénycsomón ült. A szürkebegyek minden bizonnyal ebben a kis mélyedésben éjszakáztak. Később mindkét példány a várfal tetején keresgélt, utána

pedig eltűntek a várudvarban. 10.30 órakor ismét körbejártam a várat, valamint ekkor a várudvart is de már nem tartózkodtak itt a szürkebegyek.

Vasuta Gábor

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*) előfordulása Nyugat-Dunántúlon

1992. 12. 27-én és 28-án a Tüskevár faluhoz tartozó Körtvélyszernél 25-30 példányból álló hósármánycsapatot figyeltem meg. 27-én csak a felrepülő, majd hosszú ideig a levegőben csapongva repülő csapatot láttam. 28-án alkalmam volt megfigyelni a Felső-Vasúti-dűlőút mentén (ugyanott, ahol 27-én felrepültek) a felszántott kukoricatáblán táplálkozó csapatot. Itt nagy nagyítású teleszkóp segítségével megfigyeltem, amint a rögök között futkározva és keresgélve az elhullott kukoricaszemeket fogyasztották. A csapat két esetben felrepült, ekkor kb. 8-10 percig a levegőben a környéken repkedtek, majd ugyanarra a helyre szálltak le ismét táplálkozni. Az egyik alkalommal vörös vércse (*Falco tinnunculus*) zavarta fel a csapatot.

Vasuta Gábor

Örvös rigó (*Turdus torquatus*) megfigyelése a Somló-hegyen

1992. 04. 07-én a Somló-hegyi Szt. István kilátó alatt található tisztáson 3 örvös rigót figyeltem meg. Számomra ez ideig ismeretlen madárhangra lettem figyelmes, majd a tisztás közepén húzódó bokor- és fasorban 1 hím és 1 tojó pd-t pillantottam meg. Egy másik hímet a tisztás melletti erdőszélen figyeltem meg, fán ülve. Az örvös rigók félnékek, bizalmatlanok voltak, minden mozgásra élénken felfigyeltek, hamar felrepültek. Később mindhárom madár a tisztáson, a fűben keresgélt.

Vasuta Gábor

Füleskuvik (*Otus scops*) költése a Dél-Alföldön

A 37. sz. Újszegedi Helyi Csoport maroslelei munkacsoportjának tagjai Ács László vezetésével már 1989-ben jelezték, hogy valószínűleg füleskuvik fészkére bukkantak egy öreg gyümölcsfa odvában. Sajnos a fát másnap kivágták, az 5 tojás megsemmisült. Ez év júniusában Ács L. jelezte, hogy egy Maroslele melletti öreg parkban, 5,5 m magasan, egy öreg nyárfára kihelyezett mesterséges odúban füleskuvik költ.

A hónap elején tartott ellenőrzéskor az öt tojásán kotló öreg madarat megfogták és meggyűrték. A hónap közepén megnéztük az odút, s konstatáltuk 5 különböző nagyságú fióka jelenlétét. Az öreg madarat is láttuk, mely az odú

hosszúkás nyílásában üldögélt. A nyílás nagysága 150x62 mm volt. Július 10-ig kísértük figyelemmel a költést, mialatt a fiókák növésben utolérve egymást, gyűrűvel a lábukon elhagyták az odút.

Az etetés ritmusát figyelve megállapítottuk, hogy az elkezdődött kb. 20.45-kor, tehát szürkületkor, ettől kezdve 22.30-ig folyamatosan etettek átlagosan 5 percenként, majd ezután az etetések gyakorisága fokozatosan csökkent. Éjféli utáni órákban már csak 20-30 perces időközökben jöttek etetni. Minden egyes etetésnél zöld lomboszőcskét hoztak a fiókáknak, még akkor is, amikor enyhe szél miatt a lombok erősen susogtak. Az etető pár mellett egy harmadik madár hangját is hallottuk, tehát feltehetően egy másik pár is költött a közelben.

A területet ugyan szántóföldek veszik körül, de a közelben több, öreg fákból álló facsoport, ill. gyümölcsös is van, s a Maros hullámtere is kb. 800 m-re található. A füleskuvik költését megfigyelték még a HCS tagjai közül Kármán Balázs, Horváth Szatmár, Barkóczy Csaba, Csehók Gábor és Veprik Róbert.

Ács László-Dr. Molnár Gyula

Kormosvarjú- (*Corvus corone corone*) adatok a Keszthelyi-öbölből

1992. február 14-én madármegfigyelést végeztem a fenékpusztai madárgyűrűző állomás magasleséről. A megfigyelési ponttól nem messze, a nádas szélén egy hatalmas jégtáblán több száz madár gyűlt össze. 200 dankasirály (*Larus ridibundus*), 14 ezüstsirály (*Larus argentatus*), 1 nagy kócsag (*Egretta alba*) és 2 réti sas (*Haliaeetus albicilla*) társaságában 300 pd. dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*) ült a jégen. A varjak kis csoportokban repültek fel, és tőlem mintegy 40-50 m-re szálltak Keszthely irányába. Az előttem húzó dolmányos varjak között megszámláltam 20 pd. kormos varjút (*Corvus corone corone*) is, valamint 3 olyan példányt, amely átmeneti formát mutatott a két alfaj között. A megfigyelést egy 10x50-es kézi távcső mellett egy 35-ös nagyítású spektív is elősegítette.

Ezen a télen a következő esetekben láttunk kormos varjakat: 12. 16.: 1 pd., 01. 10.: 2 pd., 02. 08.: 1 pd., 02. 12.: 8 pd.

Molnár László

8369 Fenékpusztá, Madárvárta

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*) a Ság-hegyen

1992. június 23-án gyűrűzés közben egy fehérhátú fakopáncs akadt a hálóba a Ság-hegy keleti oldalán, kislevelű hársas-korai juharos állományban, amelyben elszórta néhány idősebb ezüstoffenyő és egyéb exóta is található. A frissen kirepült fiatal madár valamennyi evezője és faroktolla tokos volt. Fején egyetlen piros toll sem volt. A fogásnál jelen volt Mihók András, a Ság-hegyi TK

természetvédelmi felügyelője is. A fehérhátú fakopáncs legközelebbi ismert előfordulása a Kőszegi-hegység, amely a Ságtól 70-80 km-re található.

Góczán József

Egy szokatlan színezetű kucsmás billegető (*Motacilla flava feldegg*)

1992. május 11-én a Fertőújlak (Mekszikópuszta) melletti Cikesen, átvonuló sárgabillegetők 6 pd-ból álló csapatában egy érdekes színezetű egyedre lettünk figyelmesek. Homloka, fejteteje, fülfedői (sapkája) koromfeketék voltak, és nagyon vékony sárgás szemöldöksáv húzódott a szeme előtt és mögött egyaránt; álla, torka és alsó oldala élénksárga volt. A madár - a szemöldöksávtól eltekintve - a határozókönyvekben egyszínű fekete sapkával ábrázolt kucsmás billegetőhöz hasonlított leginkább.

Köztudott, hogy a sárgabillegetőnek számos alfaja ismert, amelyekben belül - mutációk révén - nagyon változatos fejmintázatú egyedek bukkanhatnak fel, továbbá az egyes alfajok költőterületeinek átfedésénél átmeneti alakok fordulnak elő. Az irodalmat áttanulmányozva tudtuk meg, hogy a *Motacilla flava feldegg* alfaj színezete is igen nagy változatosságot mutathat. A legtöbb egyed sapkája teljesen fekete, és torka sárga, de előfordulnak fehér torkú példányok, sőt olyanok is, amelyeknek fehéres vagy sárgás szemöldöksávja van (ez lehet teljes, de lehet, hogy csak egy rövid szakasza van meg). Ezeket az eltérő színezetű madarakat régebben külön elnevezésekkel illették: például "*melancephala*" (fekete sapka szemöldöksáv nélkül), "*paradoxa*" (fehéres szemöldöksáv), "*xantophris*" (sárgás szemöldöksáv).

Így az általunk megfigyelt madár a kucsmás billegető (*Motacilla flava feldegg*) sárgás szemöldöksávú ("*xantophris*") változata volt.

Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila

A sárgalábú sirály (*Larus cahinnans*) újabb költése a Fertő tónál

Az európai madártani irodalom még nem teljesen egységes a sárgalábú sirály faji különállását tekintve, a hazai faunajegyzékben sem szerepel önálló fajként. Az MME NB várhatóan a közeljövőben dönt a kérdésben, ezért a terminológiai zavarok elkerülésének érdekében, már mint önálló fajt tekintve ismertetjük új költését azzal a megjegyzéssel, hogy a *Madártani Tájékoztató* 1991/3-4. számában a Fertőről közölt fészkelés adatai értelemszerűen a sárgalábú sirályra vonatkoznak.

Az adult madarakat már a tél végén megfigyeltük a fertői élőhely-rekonstrukciós terület Paprét nevű taván. Fészeképítését április 6-án észleltük a tó szigetén, méterre pontosan a tavalyi fészek helyén. Május 5-én láttuk először az egyetlen

kikelt fiókát, mely sikeresen kirepült és ezt követően még hetekig a területen tartózkodott az öreg madarakkal együtt.

Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila

Fenyőrigó (*Turdus pilaris*) költése a Fertő-tájon

A fenyőrigó tömeges átvonuló és teelő a Fertő-vidéken, ahol az erdősávok cserjeszintjébe telepített és a felhagyott legelőkön több helyen erősen terjedő ezüsthák (*Eleagnus angustifolia*) termése elegendő táplálékot jelent a többzetes rigócsapatoknak.

1992. május 19-én riasztó fenyőrigókat figyeltünk meg a Sarród község határában található ún. Lászlómajor területén húzóódó nyárfasorban. Másnap megtaláltuk a fészket kb. 8 m magasan, jegenyenyár ághónaljában, közvetlenül a törzs mellett. Május hónapban több alkalommal ellenőriztük a költést, fiókákat (min. 3 pd.) először június 4-én láttunk. A második költésre július 11-én találtunk rá, ugyanabban a fasorban kb. 50 m-nyire. A hasonló helyen épült fészkekben ekkor már fiókákat etettek a fenyőrigók. Néhány nappal később az egyik, fészekből kiugrott, de még röpképtelen fiókát a Nemzeti Park egyik pásztora találta meg. A Soproni Csoport gyűrűzőtáborában, mely a fészkek helyétől kb. 1,5 km távolságban működött, augusztus 25-én fiatal fenyőrigót fogtunk, mely valószínűleg a költések valamelyikéből származott.

Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila

A sivatagi lile (*Charadrius leschenaultii*) első megfigyelése Magyarországon

1992. július 07-én reggel Fertőújlak közelében, az ún. élőhely-rekonstrukción egy hím sivatagi lilét figyeltünk meg kis lilék és búbicék társaságában. A madár elég messze volt (kb. 300 m-re), de 60-szoros nagyítású távcsővel jól látszott nagy, nyúlánk termete, aránytalanul hosszú erős csőre, világos színezete, fekete szemmaszkja, középen függőleges fekete vonallal kettéosztott fehér homlokfoltja, valamint alul és felül egyaránt elmosódott határu rozsdavörös mellszalagja. A lilét még aznap látták: dr. Hadarics Tibor, Kosztra András, Kosztra Kerecsen, Mogyorósi Sándor, Molnár Balázs, Neuwirth Norbert és Pellinger Attila. A következő néhány napon nem láttuk, majd július 10-én ismét felbukkant, és július 14-ig minden nap megfigyeltük, még közelebről mint korábban (kb. 140 m-ről). Ezeken a napokon az előbb felsoroltakon kívül látták még: Balaskó Zsolt, Horváth Gábor, Schmidt András, Schmidt Egon, Soproni János és Váczi Miklós.

Mivel a megfigyelés körülményei megfelelnek a nomenclaturai szabályoknak, az adat hitelesíthető. Így a sivatagi lile újabb fajként felvételre Magyarországon madarainak névjegyzékébe.

Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila

A citrombillegető (*Motacilla citreola*) újabb előfordulása Magyarországon

1992. május 06-án Fertőújlak közelében, a leeresztett Hansági-főcsatorna iszapos medrében limicola-varsával egy citrombillegetőt fogtunk. A színezet és a karfedők kontrasztja alapján még nem telejsen kiszíneződött, második naptári évében lévő, a *Motacilla citreola* alfajhoz tartozó hím példánynak határoztuk. A gyűrűzés, a biometriai adatok felvétele, a tollazat részletes leírása és a bizonyító felvételek elkészítése után szabadon engedték a madarat, melyet rajtunk kívül Dr. Kárpáti László és Palkó Sándor is láttak.

Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila

Vöröscsillagos kékbegy (*Luscinia svecica svecica*) első bizonyított előfordulása Magyarországon

1992. május 26-án egy éneklő hím vöröscsillagos kékbegyét láttunk Fertőújlak (Mekszikópuszta) közelében, a természetvédelmi őrház kéményén. Másnap sikerült megfogni és meggyűrűzni a madarat, ekkor vált teljesen bizonyossá, hogy az a *Luscinia svecica svecica* alfajhoz tartozik. A kék begyén lévő nagyméretű vörös folt ugyan a távcsöves megfigyelés során is jól látszott, de előfordulhatnak (igen ritkán) a fehércsillagos alfajok között is olyan egyedek, amelyek vörös csillagot viselnek, azonban ezeknél csak a tollak csúcsi része vörös, a többiük fehér. A mi madarunknál a csillag tollai teljes egészükben vörösek voltak; a kézben tartott madár méretei és a begy kék és vörös, illetve a felsőoldal barna színének árnyalata alapján a több - számos, jórészt Ázsiában élő - vöröscsillagos alfaj kizárása is sikerült. A részletes leírás, a méretek felvétele és a bizonyító felvételek elkészítése után a madarat szabadon engedték. Május 28-án ugyanott még megfigyeltük, aztán eltűnt, valószínűleg továbbvonult északi költőhelye felé.

A kékbegynek ez az alfaja kis számban, de rendszeresen átvonul Közép-Európában (a fő vonulási iránya azonban délkelet, illetve délnyugat). Magyarországról eddig még nem volt biztos adata, bár vonulás során nyilván már korábban is megfordult hazánkban. Chernel István két saját maga által lőtt példányt is említ, ezek azonban egyrészt elkallódtak, másrészt már korábban is megosztottak a vélemények az alfaji hovatartozásukat illetően. Ha egy kicsit jobban odafigyelünk a kékbegyekre biztos vagyok benne, hogy még többször találkozhatunk ezzel a szép alfajjal.

Ezzel kapcsolatban néhány lényeges dologra szeretnénk felhívni a figyelmet. A *Luscinia svecica cyanecula* és a *Luscinia svecica svecica* alfaj tavaszi vonulása eltérő időszakban zajlik: míg a hazai kékbegyek március végén-április elején megérkeznek, addig a törzsalak csak 3-4 héttel később vonul át Közép-Európán. Érdeemes tehát április végén-májusban minden éneklő kékbegyét alaposan megnézni távcsövel, hiszen ekkor bukkanhat fel ez az alfaj (valljuk be, ezt eddig nem tettük meg mindig, hanem sokszor csak a hang alapján jegyeztük

fel a faj jelenlétét). Tudni kell azt is, hogy a hímek csak szép időben énekelnek, borongós, szeles időjárás esetén a csatornapartok sűrű növényzetében bujkálva szinte észrevétlenül vonulhatnak át az országon. A két említett alfaj őszi vonulása egyidőben történik, de ekkor elkülönítésük nehezebb.

Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila

Ragadozómadár-fészkelések a Barcsi TK-ban (1992)

A Barcsi Tájvédelmi Körzet területe 3400 ha, ennek kb. 90%-a erdő. A fajok aránya: lombos 70%, fenyőfélék 30%. Az állományok elsősorban középkorúak vagy fiatalok.

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): egy ismert revír, itt valószínűleg költöttek. (1991-ben a fészkelés meghiúsult, ezt a fészket a madarak elhagyták).

Héja (*Accipiter gentilis*): 4 pár. Két vizsgált fészekből 3-3 fióka kirepült.

Karvaly (*Accipiter nisus*): 2 ismert revír, valószínűleg 2 pár.

Egerészölyv (*Buteo buteo*): 16 pár. 13 fészekben láttunk fiókát, 3 fészekben sikertelen volt a költés. Nyolc vizsgált fészekből 15 fióka kirepült (1x1 és 7x2).

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*): 1 pár műfészekben költött, 1 fióka kirepült.

Fenyősi László

Székicsér (*Glareola pratincola*) eredményes költése a Szentés-Fertő halastón

Napjainkra hazánkban a székicsér költőterülete erősen leszűkült, költőállománya megfogyott. Becslések szerint állománya jóval alatta marad a 100 párnak.

Először 1992. 06. 10-én figyeltem meg 2 példányt a fenti halastó 6. számú, régebb óta szárazon tartott tőegységén. 1992. 06. 25-én megtaláltam minden fészekanyag nélküli 2 sáros tojást a magas gyomnövények közötti tisztáson, a tőfeneken. Ezalatt 5 felnőtt madár körözött felettem vészhangot hallatva. 1992. 07. 02-án az éppen kikelt fiókákat még a fészekgödörben fényképeztem. 1992. 07. 21-én és 29-én pedig a két fióka már az öregekkel repült. Feltehetően két, esetleg három fészkelés volt, de csak egy volt eredményes. Korábbi Békés és Csongrád megyei populációjából Eperjes község határából, felhagyott rizsföldeken volt ismert jelentősebb költőállománya kb. 10-15 évvel ezelőtt.

Dr. Bod Péter

Batla (*Plegadis falcinellus*) költése a Csaj-tón

1991-ben a Csaj-tó 3. számú tőegységének nád- és gyékényszigetén lévő, korábban "csak" vörös gém, nagy kócsag, bölömbika és kanalasgém alkotta gémtelepén először költött üstökös gém, kis kócsag, bakcsó és batla, talán a Tisza hullámtéri Zabodárból kárókatona által kiszorítottan.

Batlát a Csaj-tavon már 05. 20-án láttunk és 1991. 06. 23-án 10 fészket találtunk. Az egyik 8-as kolónia kanalasgém pótköltéses telepén pár napos és nagyobbacska 2-3 fiókás fészkek volt, míg egy másik nádszigetben lévő, még tojásokat tartalmazó 2 fészkek üstökös gém, kis kócsag és bakcsó szintén még tojásokat tartalmazó fészektelepén helyezkedett el. Közben fejünk felett tíz, valószínűleg tojó batla keringett. Fészkeik alacsonyan, a víz felett 40-50 cm magasságban voltak, körül-belül a kanalasgém fészkek magasságában, a gémekénél jóval alacsonyabban. Az etető madarak mindig az "ún." Ér felől érkeztek és arra távoztak a korábbi és későbbi észlelések alapján. A kirepült fiókákat sem a Csaj-tavon, sem a környéken nem láttuk. A gátéri Fehértón észlelt 7 példány (Dr. Molnár Gyula) és az 1991. 06. 26-án a fábiánsebestyéni szikkasztó tavakon észlelt 3 madár hím példány lehetett.

1992-ben, annak ellenére, hogy a többi fészkelőfaj mind megtalálható volt a költőterületen, nem volt batlaköltés a Csaj-tón, de a környéken sem láttunk egyetlen madarat sem.

Dr. Bod Péter

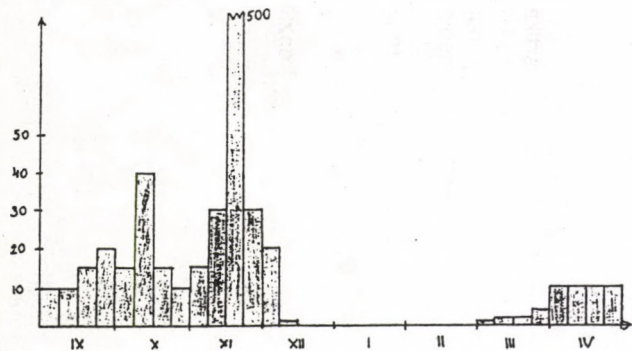
Faunisztikai megfigyelések Fenékpusztán az 1991. szeptember - 1992. április időszakban

A folyamatos madárgyűrés mellett a fenti időszakban rendszeres faunisztikai megfigyeléseket is végeztünk. A vizsgált terület Keszthely térségétől a Zala torkolatáig terjedt. A számlálásokat - a kedvezőtlen időjárás miatt néhány nap kivételével - naponta végeztük. A táblázatban a nagyobb egyedszámban megjelenő fajokat heti bontásban, oszlopdiaagrammokkal ábrázoltam. (A heti értékek az adott hét legmagasabb napi értékeit jelentik). A Balaton 1991. december 10-től 1992. február 8-ig volt befagyva.

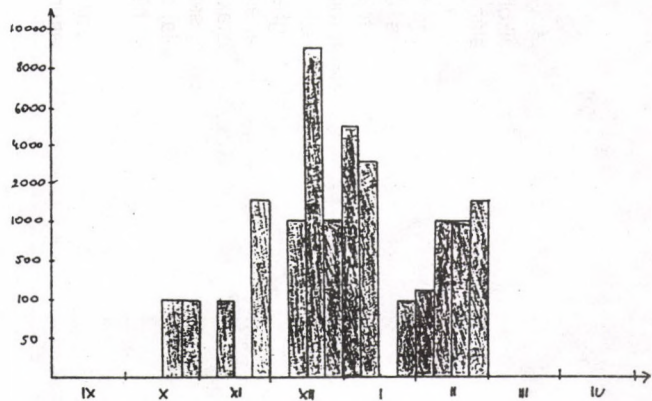
A terepmunkában Kámán Levente és Molnár László voltak segítségemre.

Kováts László

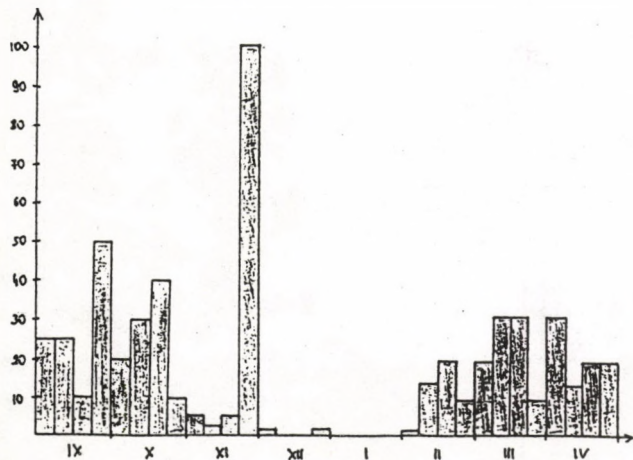
PODICEPS CRISTATUS

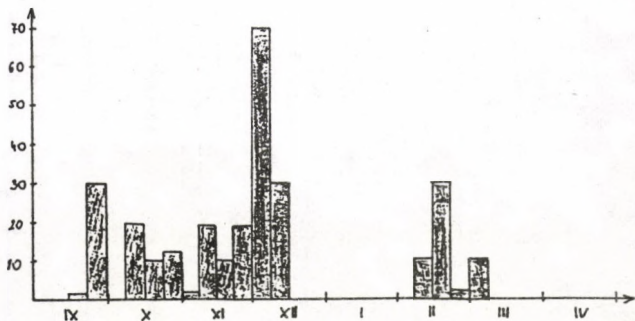
ANSER FABALIS

29 PHALACROCORAX CARBO

ANAS PENELOPE

Sárgalábú cankó (*Tringa flavipes*) újabb hazai előfordulása

1990. június 26-án délelőtt a szegedi Fertő lecsapolt 2-es utónevelő medencéjében gulipáncsaládok megfigyelését végeztük Veprik Róberttel. Közben a tavon tartózkodó egyéb madarakat is jól át tudtuk nézni 40-szeres nagyítású teleszkóppal, így sikerült észrevennem a többi partimadár között táplálkozó sárgalábú cankót.

Megjelenésében, viselkedésében erősen emlékeztetett a tavi cankóra, élénksárga lábszínére lettem figyelmes. Felröptetve jól láttuk fehér farcsíkját, mely nem nyúlt fel a hátára, a hát kezdeténél viszonylag éles vonalban szakadt meg. Általában piroslábú cankók (*Tringa totanus*), réti cankók (*Tringa glareola*), füstös cankók (*Tringa erythropus*) és két tavi cankó (*Tringa stagnatilis*) mellett táplálkozott, jó összehasonlítási lehetőséget nyújtva ezekkel a fajokkal. Vékony csőrével ugyanúgy csipegetve szedegette, mint a tavi cankók. Alakjában, méretében is a tavi cankóhoz hasonlított, azok mellett kissé nagyobbak tűnt. Hátmintázata alapján adultus példánynak határozta meg.

Sajnos a felriasztás után a cankó nem szállt vissza a tóra, a közelben lévő leeresztett ivadéknevelőkben sem láttuk. Délután többen kimentünk a területre, de ekkor még mindig nem volt a tavon. Este újra megfigyeltem a 2-es utónevelőn.

Éjszaka tovább folytatták a tó feltöltését, a vízszint jelentősen megemelkedett, ezért másnap reggelre a partimadarak zöme eltűnt innen, a sárgalábú cankót sem láttuk már. Néhány környező lecsapolt ivadéknevelő és teletetőd medence kínált még táplálkozóterületet a limikoláknak, de a madarat itt sem találtuk.

Érdekes a faj június végi megjelenése, az európai megfigyelések ugyanis zömmel augusztus végére, szeptemberre esnek, így az sem kizárt, hogy egy előző ősszel Európába (Afrikába?) átkerült madár jutott el hazánkba. Az óceánon átrepülő nearktikus fajok igen kis valószínűséggel jutnak csak vissza eredeti költőterületükre. Talán hamarosan elpusztulnak, de esetleg több hónapig is a kontinensen kóborolnak.

A sárgalábú cankó ezen második magyar adata is jelzi, hogy hazánkban is lehet számítani újabb amerikai madarak megjelenésére.

Nagy Tamás

Kövirígó (*Monticola saxatilis*) a Hortobágyon

A Hortobágy Halastó keleti és déli lecsapoló csatornáját két évvel ezelőtt újra kotorták. A csatornából kiszedett üledéket, iszapot a csatorna mellé helyezték a kotrógépek. Ezen agyagos, kissé "benövényesedett gáton" figyelt fel 1992. augusztus 4-én a délutáni órákban egy kékes-vöröses színű madárra Barry Smithson angol madarász, melyet közösen kövirígó hím példányának határoztunk meg.

A madár rövid ideig ugrált a talajon, majd eltűnt a növényzet között. Félórás várakozás után a keresésére indultunk, de újra már nem láttuk. Valószínűleg a gát

túlsó oldalán talaj közelben távolabbra repült. Ezzel, a hazánkban ritka költőmadárnak számító fajjal, 320-ra gyarapodott a Hortobágy madártani listája.

Konyhás Sándor

Ritka vadludak előfordulásai a Fertőn az 1991-92-es vonulási időszakban

Örvös lúd (*Branta bernicla*):

Utolsó megfigyelése a hazai Fertőn 1887-ben volt. 1992. március 22-én figyeltem Winkler Ferenc társaságában egy fiatal példányt a mekszikópusztai élőhely-rekonstrukció Paprét nevű taván. A madár kb. 4000 példányból álló vegyes libacsapatban húzott be. Az örvös lúdat március 23-án dr. Hadarics Tibor, március 28-án Neuwirth Normbert, Kedmenecz József és Kalmár Sándor megfigyelőkkel újra láttuk. Főleg vetési ludak közt mozgott.

Május 5-én egy adult tollazatú példány szállt le a Nyéki szállás elöntésére, üstökös récék és szárcsák vegyes csapatához csatlakozott. A madarat aznap J.-Y Berthelot és G. Navizet francia madárfotósok, másnap Dr. Hadarics Tibor és Mogyorósi Sándor is megfigyelték.

Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*):

A Fertőújlaktól északra levő Cikes legelőn 1992. február 6-án 300 példány nagy lilik és 100 példány nyári lúd közt, szemerklő esőben 4 vörösnyakú lúdat láttam. Rövid ideig tartózkodtak a területen, mert egy óra múlva, mikor a Soproni Csoport megfigyelői megérkeztek már nem találtuk őket, és a következő napokon sem mutatkoztak. A vörösnyakú ludak a megfigyelés idején végig a nagy lilikekkel tartottak.

Apácalúd (*Branta leucopsis*):

Az első (színes gyűrűkombinációval jelölt) apácalúdat 1991. október 28-án figyeltem meg a Paprét tavának szigetén nyári és vetési ludak közt. Ugyanezt a példányt 1992. február 9-én kb. 25000 példányból álló, táplálkozó, vegyes vadlúdc csapatban újra láttam két másik apácalúd társaságában. Február 12-ig számos alkalommal figyeltünk meg 1-4 példány apácalúdat, ezért feltételezhető több madár áttelelése is.

Pellinger Attila

A sziki pacsirta (*Calandrella brachydactyla*) előfordulása és fészkelése Kelet-Szlovákiában

Annak ellenére, hogy a kelet-szlovákiai alföld a magyar Alföld legészakkeletibb nyúlványa, ahol a sziki pacsirta fészkelőterületei a Szlovák államhatártól csak kb. 100 km-re vannak, eddig ez a faj Szlovákia területéről nem volt ismert.

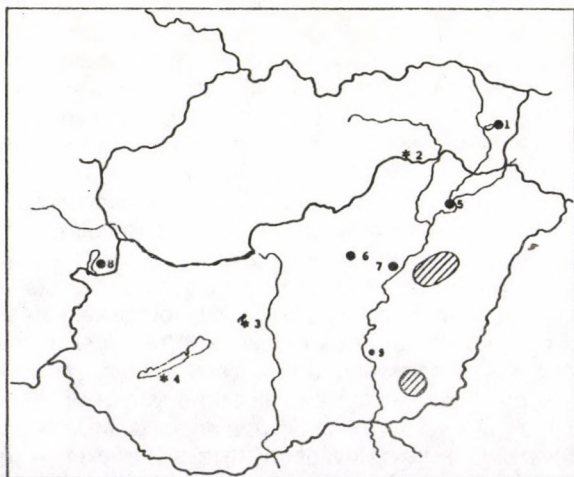
Első ízben 1991. június 6-án egy zabtábla fölött figyeltem meg egy éneklő hímeket Kelet-Szlovákiában, Vyšná Rybnica község határában. Az előfordulás dátuma és a madár viselkedése alapján arra következtettem, hogy ezen a területen fészkel is. Számomra szokatlan volt, hogy ez a madár a rá jellemző biotóptól eltérően atipikus biotópban fordul elő. A zabvetés akkor már 30 cm magas volt. A mezőt kétszer keresztüljártam, és ekkor még két további sziki pacsirtát zavartam fel. Ebben az évben még egyszer megfigyeltem egy sziki pacsirtát, július 27-én egy legelőn Hlivištia és Chonkovce községek között.

1992-ben tudatosan kezdtem figyelni a sziki pacsirtákat. A V. Rybnica melletti lelőhelyet május 19-én kerestem fel. Ekkor ismét ott találtam a madarakat. Egy alacsony zabvetésben és egy ezzel szomszédos, "csupas" mezőn - ahol még a zabvetés nem hajtott ki - tartózkodtak, az Okna patak nyugai oldalán. Ekkor összesen minimum 3 párt figyeltem meg. A hímek intenzíven énekeltek és a területi viselkedésük alapján arra lehetett következtetni, hogy itt fészkelnek is. A mezőkre jellemző volt, hogy erősen kövesek és kavicsosak voltak. Ez a hely kb. 160 km-re van a Hortobágytól. Feltételezem, hogy nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy 3 pár sziki pacsirta elszigetelve élne az ismert fészkelőterülettől. Azért további párok felkutatása érdekében 1992. május 31-én megvizsgáltam egy szántóföldet Jovsa község határában, amely 6 km-re nyugatra van V. Rybnicától. Találtam itt egy nagy kukoricatáblát, ami nagyon köves és kavicsos volt, és nagyon emlékeztet a Rybnicai biotópra. Megvizsgáltam ezt a mezőt, és nagy meglepetésemre egyszerre 4 hím sziki pacsirta énekel a terület fölött! Hosszabb megfigyelés után megállapítottam, hogy két pár már fiókákat etet. Az egyik párnak behatároltam a fészket, amelyet június 4-én sikerült is megtalálnom. A fészkekben 4, kb. 5-6 napos fióka volt. A kukorica ekkor kb. 10 cm magas volt, és a mezőn szigetszerűen főleg *Anthemis arvensis* és *Equisetum arvense* nőtt. A fészkek mellett lessátrat építettem, amelyből bizonyító fényképeket és videofelvételeket készítettem. Ezzel a Szlovák madárfauna egy új fajjal gazdagodott, amely egyúttal fészkelő is. 1992. július 12-én megtaláltam a sziki pacsirtákat egy másik kukoricatáblán V. Rybnica és Jasenov községek között, keletre az Okna pataktól, ahol az öreg madarakon kívül 2 kirepült fiókát is megfigyeltem. Feltételezem, hogy a sziki pacsirták első költése után a szomszédos szántóföldeket keresik fel (az eredeti táblán a zab már nagyon sűrű és magas volt), amelyeken számukra kedvezőbbek a ritkább és alacsonyabb növényzet miatt. Így a V. Rybnicai két költőhelyet (az Okna patak nyugati és keleti részeit) egy fészkelőhelynek tartom. A megtalált helyeken tipikus kísérő fajok az *Alauda arvensis*, *Miliaria calandra*, *Saxicola torquata* és *Vanellus* voltak. További új fészkelőhelyeket, ill. újabb fészket nem kerestem, és eddig még nem próbáltam megállapítani a madarak számát sem.

Rajtam kívül S. Pacenovský megtalálta a sziki pacsirtát Turnianske Podhradie mellett is (lásd a térképet), ahol 1992. május 5-én figyelt egy madarat, amely egy halastó száraz partján és a mellette lévő legelőn tartózkodott. Ezen a helyen M. Fulín és Š. Takács május 7-én 2 madarat figyelt meg. Később még több ízben ellenőrizték a területet, de többször már nem látták a madarakat.

A régebbi magyar ornitológiai irodalomból ismeretes, hogy a sziki pacsirta tipikus magyarországi fészkelőhelye a szikes Hortobágyi puszta. Endes monográfiájában azt írja, hogy a sziki pacsirta kerüli az agrocönózisokat. Az újabb adatok ennek ellenére arra utalnak, hogy a sziki pacsirták a mezőgazdasági területeken is élnek, főleg a Duna-Tisza közén. Az első előfordulást erről a területről már 1965-ben Nadler jelezte a Tokaji hegyről. Később a 80-as évekből nagyon érdekes adatokat közöltek; Endes a Tiszazugból, Szalai és Márkus a Mátraaljáról, ill. Kovács és Ambrus 1991-ben jelezték előfordulását Sarud környékéről. Valamennyi lelőhely (Tokaj kivételével) kukorica- vagy gabonavetés volt. Ezen új biotópok sziki pacsirták által való elfoglalását jelezte Kovács 1991-ben a Hortobágyi pusztáról is, amikor egy pár Nagyiván mellett, egy gabonavetésben költött.

E cikk megírásához két cél vezetett - egyrészt tájékoztatni a magyar ornitológuskollégákat, hogy Kelet-Szlovákiában sikerül megbizonyítani mezőgazdasági területeken a sziki pacsirta előfordulását és fészkelését. Feltételezhető, hogy ilyen biotópokban már korábban is fészkelhetett, de ezeken a helyeken senki sem kereste őket. Másrészt szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a jövőben igyekezzenek keresni a sziki pacsirtákat a nagy mezőgazdasági területeken, amelyek ornitológiai szempontból kevésbé érdekesekek, illetve kutatottak. Itt nem lehet őket véletlenül megtalálni, csak célzatos, speciálisan kutatással, amely bizonyosan sok új, nem várt eredményt hozhat.

Štefan Danko

Eddigi adatok a sziki pacsirta előfordulásáról és fészkeléséről (irodalmi adatok alapján) Magyarországon és az északra levő szomszédos területeken. A ferdén sávozott részek a hagyományos fészkelőterületeket jelzik, a fekete pontok a bizonyított vagy feltételezett költést ezeken kívül. A csillagok azokat a lelőhelyeket jelzik, amelyeken a költés nem volt bizonyítva.

1: V. Rybnica, Hlivišťa, Jovsa és Jasenov, 2: Turnianske Podhradie, 3: Dinnyés, 4: Fonyód, 5: Tokaj, 6: Detk, Gyöngyöshalász és Adács, 7: Sarud, 8: Seewinkel, 9: Csépa

Az MME Faunisztikai Adattárából (1987)

Sarki búbár (*Gavia arctica*):

- 10.04. Alsózsolca (kavicsbánya) 3 pd, Petrovics Z.;
- 10.05. Debrecen (Fancsika-tározó) 1 pd, Zeke T.;
- 10.09. Alsózsolca, 3 pd,
- 10.11. u.ott 3 pd, Petrovics Z.;
- 10.11. Szombathely (Gyöngyöshermáni kavicsbánya) 2 pd, Kelemen T.-Varga L.;
- 10.28. Szeged (Fehértó) 1 pd, Bakacsi G.;
- 11.07. Hortobágy (Derzsi-Fényes tavak) 2 ad. pd, Zeke T.-Emri T.-Gál A.;
- 11.08. u.ott 2 pd, Győrössy T.;
- 11.14. Egyek (Ohat-Gyökerkút) 1 pd, Emri T.;
- 11.14. Hortobágy (Halastó) 1 téliruhás pd, Zeke T.;
- 11.15. Gyula (Dénesmajori-h.tó) 1 pd, Forgách B.;
- 11.15. Egerszalók (táborozó), 1 pd, Visnyei L.;
- 11.15. Nagykanizsa (Miklósfai-h.tó) 3 pd, Porgányi P.;
- 11.15. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr. Bod P.;
- 11.15. Szeged-Algyő (Tisza) 1 pd, Nagy T., Réti Szabó G.;
- 11.18. Nagykanizsa (Miklósfai-h. tó) 4 pd, Porgányi P.;
- 11.20. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, Zeke T.;
- 11.20. Hortobágy (Derzsi-Fényes tavak) 1 pd, Zeke T.;
- 11.20. Szihalom (bányató) 1 pd, Visnyei L.;
- 11.21. Adács (tározó) 2 pd, Szalay F.;
- 11.21. Szeged (Fehértó) 1 pd, Nagy T. és Tsai.;
- 11.22. Sz.hely (Gyöngyöshermán) 2 pd, Kelemen T.-Varga L.;
- 11.24. Tihany (Balaton) 2 pd, Dr. Sterbecz I.;
- 11.29. Sz.hely (Gyöngyöshermán) 1 pd, Kelemen T.;
- 11.29. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Gál A.;
- 11.30.-12.03. Szigliget (Balaton) 38(!) pd együtt, Dr.Sterbecz I.;
- 12.05. u.ott 4 pd, Dr.Sterbecz I.;
- 12.05. Hortobágy (Csécsi-tó) 5 pd, Emri T.;
- 12.06. Hortobágy (Halastó) 4 pd, Zeke T.;
- 12.06. Alsózsolca (kavicsbánya) 1 pd, Petrovics Z.;
- 12.09. u.ott 3 pd, Petrovics Z.;
- 12.10. Geszt (Begécsi-tározó) 1 pd, Dr. Sterbecz I.;
- 12.13. Gyékényes (kavicsbányató) 2 pd, Nagy T.;
- 12.13. Alsózsolca (kavicsbányató) 3 pd, Petrovics Z.;

DUNA:

- 03.14. Ráckeve 1 kiszínezett pd, Dr. Jánossy D.;
- 11.14. Szob 1 pd, Schmidt A.;
- 11.15. Szob-Esztergom 4 pd, Schmidt A.;
- 11.18. Almásfüzitő 1 pd, Schmidt A.;
- 11.19. Szob 1 pd, Dr. Bankovics A.;
- 12.12. Szob 2 pd, Dr. Magyar G.-Waliczky Z.;

- 12.13. Szob 1+1 juv., Schmidt A.;
 12.13. Budapest (Óbudai-sz.) 2 pd, Árkosi J.;
 12.17. Szob-Esztergom 2 pd, Schmidt A.;
 12.14. Vámoszabadi 2 pd, Márkus F.;
 12.20. Szob 1 pd, Dr. Magyar G.-Schmidt A.;
 12.20. Bp. (Óbudai-sz.) 1 pd, Árkosi J.;
 12.21. Alsógöd-Vác 1 pd, Oláh S. - Szalay K.

Északi búvár (*Gavis stellata*):

- 10.10. Tápiócső (h.tó) 1 pd, Jánossy L.;
 10.31. Bp. (Óbudai-sz.) 1 pd, Duska Z.-Oláh S.-Szalay K.;
 10.18. Szigliget (Balaton) 1 pd, Dr. Sterbecz I.;
 11.06. Vác (Duna) 1 pd, Duska Z. és Tsai;
 11.14. Szentes (Termál-tó) 1 pd, Dr. Bod P.;
 11.14. Tiszafüred (Tisza) 1 pd, Visnyei L.;
 11.15. Bp. (Óbudai-sz.) 1 nyugalmi ruhás pd, Sós E.;
 11.15. Szob-Esztergom (Duna) 2 pd, Schmidt A.;
 11.15. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Dr. Bod P.;
 11.15. Szombathely (Gyöngyöshermáni-kavicsbányató) 1 pd, Kelemen T.;
 11.21. Göd-Vác (Duna) 1 pd, Dr. Magyar G.-Schmidt A.-Waliczky Z.;
 11.21. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.-Nagy A.;
 11.22. Alsógöd-Vác (Duna) 1 pd, Sós E.;
 11.22. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Dr. Sterbetz I.;
 12.05. Göd-Vác (Duna) 1 pd, Dr. Magyar G.-Waliczky Z.;
 12.22. Szob-Esztergom (Duna) 1 pd, Dr. Magyar G. és Tsai;
 12.09. Bp. (Óbudai-sz.) 1 pd, Árkosi J.

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*):*

- 10.17. Egyek (Ohat-Gyökerkút) 1 vedlő pd, Emri T.

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*):*

- 04.30.-05.09. Szeged (Fehértó) 1 pd, Bakacsi G.-Széll A.

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*):

- 11.13. Szeged (Fehértó) 2 pd, Bakacsi G.;
 11.30. u.ott 3 pd, Bakacsi G.;
 12.05. u.ott 1 ad. és 1 juv. pd, Tokody B.-Réti Szabó G.;
 12.07. Szeged (Tisza) 9 ad. és 2 juv. pd, Nagy T.;
 12.13. Mindszent-Csongrád (Tisza) 2 pd, Domoki F.;
 12.19. Szeged (Tisza) 8 pd, Kókai K.-Dr. Kasza F.;
 12.21. Szeged (Tisza) 11 pd, Kókai K.;
 12.24. Szeged (Tisza) 2 pd, Dr. Kasza F.-K. P.;
 12.29. Szeged (Tisza) 11 pd, Nagy T.;
 12.29. Szeged (Fertő) 2 ad. pd, Tokody B. és Tsai.

Batla (*Plegadis falcinellus*):

- 03.28. Szeged (Fehértó) 1 pd, Puskás L.;
04.19. Tiszafüred (Feketerét) 1 pd, Zeke T.;
04.19. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Turi Zs.-Konyhás S.;
05.17. Kunmadaras (Kunkápolnási-mocsár) 31 pd az alakuló fészektelepen, Dr. Kovács G.;
05.23. Sárkeresztúr 1 pd, Duska Z.-Oláh S.;
06.14. Kunmadaras (Kunkápolnási-m.) 18 pd,
08.17. u.ott 37 pd, Dr. Kovács G.

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*):

- 01.28. Tata (Öreg-tó) 1 pd, Musicz L.;
02.06. Tarcal (Kopasz-hegy) 2 imm. pd, Mercsák J. L. és neje;
03.14. Szeged (Fehértó) 1 imm. pd, Dr. Sterbecz I.;
03.14. Biharnagybajom 1 juv. pd, Ványi R.;
03.14. Tiszatelek (ártér) 1 juv. pd, Fischer N.;
03.22. Hortobágy (Máta) 1 juv. pd, Zeke T.-Emri T. Győrösy T.;
07.23. Tiszaluc 1 juv. pd, Kassai P.;
11.21. Földes (Ásványpuszta) 1 imm. pd, Ványi R.;
11.28. u.ott 1 imm. pd, Ványi R.;
12.10. Geszt (Bégécsi-tározó) 1 pd, Dr. Sterbecz I.

Császármadár (*Tetrastes bonasia*):

- 04.08. Zagyvaróna (Szalmahíd) 1 pd, Varga F.;
12.28. Abaújszántó (Nagy-Rét-zug) 1 pd, Petrovics Z.

Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*):

- 05.17. Geszt (Bégécsi-tározó) 1 pd, Csóti F.;
06.07. Szeged (Fehértó) 2 pd, Tokody B.-Réti Szabó G.-Nagy T.;
08.05. Szeged (Fertő) 1 pd, Tokody B. és Tsai;
08.17. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Emri T.;
08.20. u.ott 1 pd (nászruhas), Emri T.-Zeke T. Megfigyelve még u.ott 08.22-25. között naponta; Megf.: Emri T., Zeke T.; Baranyi R., Győrösy T.

Fehérfarkú lilébíbic (*Chettusia leucura*):

- 11.25. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.

Havasi lile (*Eudromias morinellus*):

- 11.28. Földes (Ásványpuszta) 1 pd, aranylilékkel, bíbicekkel, Ványi R.;

Kis goda (*Limosa lapponica*):

- 06.06. Szeged (Fehértó) 2 pd, Mészáros Cs.;
08.25. u.ott 1 pd, Mészáros Cs.;
09.19. Hortobágy (Halastó) 5 vedlő pd, Emri T.-Zeke T.;
09.26. u.ott 8 pd, Győrösy T.-Zeke T.;

10.03. u.ott 7 pd, Zeke T., Győrösy T.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*):

- 03.11. Balmazújváros (Nagyszik) 2 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 04.04. u.ott 2 pd, Győrösy T.-Zeke T.-Emri T.;
- 04.11. u.ott 3 pd, Konyhás S.-K.I.;
- 04.11. Fábriánsebestyén (hígrágya-szikasztó) 5 pd, Dr. Bod P.;
- 04.19. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, Zeke T.;
- 04.19. Szeged (Fertő) 1 pd, Tokody B. és Tsai;
- 04.25. Fülöpszálás (Kelemenszék) 14 pd, Boros E.;
- 04.26. Hosszúpályi (Sándoros) 2 pd, Zeke T.-Győrösy T.;
- 05.01. Hortobágy (Akadémia-tó) 4 pd, Zeke T.-Emri T.;
- 05.12. Sárkeresztúr 1 pd,
- 07.17. u.ott 2 pd, Oláh S.-Duska Z.-Szalay K.;
- 07.23. Szeged (Fehértó) 1 pd, Kókai K.;
- 07.30. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Zeke T.;
- 08.05. Szeged (Fehértó) 4 pd, Tokody B. és Tsai;
- 08.07. Szeged (Fertő) 1 pd, Réti Szabó G. és Tsai;
- 08.07. Hortobágy (Csécsi-tó) 2 pd, Zeke T.;
- 08.09. Szeged (Fehértó) 3 pd, Nagy T. és Tsai;
- 08.12. Sárkeresztúr 2 pd, Szalay K. és Tsai;
- 08.15. Szeged (Fehértó) 2 pd, Tokody B. és Tsai;
- 08.15. Kistelek (Millerszék) 1 pd, Tokody B. és Tsai;
- 08.15. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, Zeke T.;
- 08.19. Sárkeresztúr 3 pd, Duska Z. és Tsai;
- 09.05. Szeged (Fehértó) 1 pd, Réti Szabó G. és Tsai;
- 09.13. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.

Kőforgató (*Arenaria interpres*):

- 05.09. Szeged (Fertő) 6 pd,
- 05.10. u.ott 1 pd, (mind nászruás), Tokody E.-Réti Szabó G.-Nagy T.;
- 05.11. Szeged (Fehértó) 1 pd, Bakacsi G.;
- 05.19. Szeged (Fertő) 6 pd, Tokody B. és Tsai;
- 05.23. Sárkeresztúr 1 nászruás pd, Duska Z., Oláh S. Szalay K.;
- 06.06. Szeged (Fehértó) 3 nászruás pd, Mészáros Cs.;
- 06.07. Szeged (Fertő) 1 nászruás pd, Tokody B. és Tsai;
- 08.04. Szeged (Fertő) 1 vedlő pd;
- 08.06. u.ott 3 nászruás pd;
- 08.07. 1 nászruás pd,
- 08.08. 3 pd;
- 08.09. 3 pd, Nagy T. és Tsai;
- 08.09. Sárkeresztúr (Sárkány-tó) 1 pd, Dr. Kalotás Sz., Böhm A.;
- 08.09. Szeged (Fehértó) 1 nászruás pd;
- 08.10. Szeged (Fertő) 1 vedlő pd,
- 08.11. u.ott 1 vedlő pd,

- 08.12. u.ott 1 vedlő és a nászruhás pd, Nagy T. és Tsai;
 08.11-12. Fertőrákos 1 pd, Dr. Hadarics T.-Balaskó Zs.; 08.12. Sárkeresztúr 1
 nászruhás pd, Duska Z. és Tsai;
 08.19, 20, 23, 34, 25, 29. Hortobágy (Csécsi-tó) 1-1 pd, Zeke T.-Emri T.-Győrösy
 T.;
 10.28. Tiszasüly (Görbemajori-h.tó) 3 pd, Nagy Sz.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*):

- 04.10. Sándorfalva (Nádas-tó) 1 pd, Lovászi P.;
 07.28. Hortobágy (Borsós) 1 pd, Baranyi R.;
 09.27. Szabadszállás (Kisrét) 1 pd, Schmidt A.-Sós E.

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*):

- 04.04. Hortobágy (Borsós) 1 pd, Baranyi R.;
 04.11. Gégény (Új-legelő) 2 pd, Fischer N.;
 05.12. Várpalota (bányatavak) 3 pd, Major I.;
 10.06. Alsóújlak (Csörnös patak mentén) 1 pd cukorrépa táblán, Varga L.

Fenyérfutó (*Calidris alba*):

- 04.11. Szeged (Fertő) 1 vedlő pd, Tokody B. és Tsai;
 05.17. Sárkeresztúr 1 nászruhás pd,
 05.31. u.ott 8 nászruhás pd, Duska Z. és Tsai;
 06.06. Szeged (Fehértó) 1 nászruhás pd, Mészáros Cs.;
 06.07. Sárkeresztúr 1 nászruhás pd, Oláh S. és Tsai;
 08.08. Szeged (Fehértó) 1 vedlett pd,
 09.05. u.ott 2 nászruhás pd, Mészáros Cs.;
 09.05. Szabadszállás (Zabszék) 1 pd, Boros E.;
 09.12. Kengyel (Kengyeli-h. tó) 4 pd, Fülemen E.;
 10.03. Hortobágy (Halastó) 2 nyugalmiruhás pd, Győrösy T.-Zeke T.;
 10.17. Fülöpszállás (Kelemenszék) 1 imm. pd, Boros E.;
 10.17. Almásfüzitő (Duna) 1 pd,
 10.24. u.ott 1 pd, Szalay K. és Tsai;

Sarki partfutó (*Calidris canutus*):

- 07.15-20. Balmazújváros (Kajánszík) 4 pd, Nagy A.-Petrányi M.-né;
 08.15. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, Zeke T.;
 08.20. Hortobágy (Árkusi-libanevelő) 1 nászruhás pd, Emri T.-Zeke T.;
 12.05. Szeged (Fehértó) 1 nyugalmiruhás pd, Mészáros Cs.

Sárjáró (*Limicola falcinellus*):

- 06.28. Kunmadaras (Kunkápolnási-mocsár) 1 pd, Dr. Juhász L. és Tsai;
 08.12. Sárkeresztúr 1 pd, Duska Z.-Oláh S.-Szalay K.;
 08.15. Szeged (Fehértó) 1 vedlő pd, Tokody B.-Széll A.;
 08.15. Kistelek (Millerszék) 4 vedlő pd, Széll A.- Tokody B.;
 08.23. Hortobágy (Csécsi-tó), 1 vedlő pd,

- 08.24-25. u.ott 1-1 pd, Győrösy T.-Zeke T.-Emri T.;
- 09.13. Szentes (Fertő) 2 pd, Szabó F.;
- 09.25. Szeged (Fehértó) 4 pd, Bakacsi G.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*):

- 05.12. Sárkeresztúr 1 kiszínezett tojó pd, Duska Z.-Oláh S.-Szalay K.;
- 05.23. Mocska (Boldogasszony-tó) 2 nászruhás pd, Péntes L.-P. Z.; e példányok u.ott 05.24-én is;
- 08.01. Karodaskút (TT) 1 pd, Bakacsi G.;
- 08.16. Hortobágy (Kónyai-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 08.17. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 hím pd, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 08.19. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd,
- 08.20. u.ott 1 pd, Zeke T.;-Emri T.;

Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*):*

- 07.02 Hortobágy (Borsós) 1 pd (világos fázis), Balaskó Zs.-Dr. Hadarics T.;
- 07.19. Fertőrákos (Fertő tó) 1 pd (átmeneti fázis), Dr. Hadarics T.-Balaskó Zs.;
- 09.06. Tömörkény (Csaj-tó) 1 ad. pd, (világos fázis), Schmidt A.-Schmidt E.

Heringsirály (*Larus fuscus*):

- 01.24. Szeged (Fehértó) 1 pd,
- 02.21. u.ott 1 juv. és 1 ad. pd, Kókai K.-Mészáros Cs.;
- 02.28. u.ott 1 pd, Tokody B. és Tsai;
- 03.10. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 ad. pd, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 04.07. u.ott 1 pd, Nagy A.;
- 04.11. Szeged (Fertő) 1 pd,
- 04.11. Szeged (Fehértó) 2 pd, Réti Szabó G. és Tsai;
- 04.12. u.ott 3 pd, Széll A.;
- 04.13. Dunaremete (Duna) 1 pd, Márkus F.;
- 04.10. Hortobágy (Halastó) 3 ad. pd, Zeke T.;
- 05.01. Fülöpszállás (Kelemenszék) 1 ad. pd, Boros E.;
- 05.31. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 ad. pd, Kordás I.;
- 08.04. Szeged (Fertő) 1 pd, Szeged (Fehértó) 2 pd, Réti Szabó G. és Tsai;
- 09.14. Almásfüzitő (Duna) 4 ad. pd, Dr. Magyar G.;
- 10.10. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 ad. pd, Emri T.-Zeke T.;
- 10.17. Szeged (Fehértó) 1 pd, Nagy T. és Tsai;
- 10.18. Tömörkény (Csaj-tó), 1 pd, Dr. Bod P.;
- 10.17. Szeged (Fehértó) 1 pd, Tokody B. és Tsai;
- 10.18. Balatonlelle (Irmapusztai-h.tó) 1 pd, Szász S.;
- 10.31. Szeged (Fehértó) 1 ad. pd, Réti Szabó G. és Tsai;
- 11.07. u.ott 1 ad. pd, Kókai K.;
- 11.07. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 ad, pd, Zeke T.-Emri T.;
- 11.07. Budapest (Duna, Erzsébet-híd) 1 juv. pd, Dr. Magyar G. és Tsai;
- 11.15. Szeged (Fehértó) 1 pd, Puskás L.;
- 11.21. u.ott 1 ad. pd, Nagy T. és Tsai;

- 11.21-22. Hortobágy (Halastó) 1 ad. pd, Zeke T.-Emri T.-Győrösy T. ;
12.05. Szeged (Fehértó) 1 juv. pd, Kókai K.-Mészáros Cs. ;
12.12. u.ott 3 ad. pd, Kókai K. ;
12.13. u.ott ad. pd, Mészáros Cs.

Csüllő (*Rissa tridactyla*):*

- 11.14. Sumony (h.tó) 1 juv. pd, Madas K. és Tsai ;
11.15. Szeged (Fehértó) 1 pd, Puskás L. ;
11.15. Poroszló (Tisza II.) 1 juv. pd, Zeke T. ;
12.05. Fülöpszállás (Kelemenszék) 1 imm. pd, Duska Z.-Oláh S., Szalay K. ;
12.19. Szeged (Fehértó) 1 ad. pd, Mészáros Cs.

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*):

- 05.06. Szeged (Fehértó) 1 pd, Tokody B.-Nagy T.-Réti Szabó G.

Kis csér (*Sterna albifrons*):

- 08.08. Dinnyés (h.tó) 2 pd, Böhm A. ;
09.13. Fonyódliget (Balaton) 2 pd, Nagy I.

Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*):

- 1986.11.10. - 1987.01.30. között Balmazújváros környékén 8 esetben, max. 11 pd-
ban észlelték, Ecsedi Z.-Szondi L.
02.07. Bihartorda 1 pd. (belterületen, trágyarakáson), Ványi R.
11.14. Földes (Ásványpuszta) 4 pd,
11.21. u.ott 2 pd,
11.28. u.ott 2 pd, Ványi R.

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*):

- 11.07., 08, 11, 15, 22, valamint 12.24., 27, és 31-én
Esztergom (Aranyhegy) 1-1 pd, Mécs Á.

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*):

- 10.18. Medves-hgs (Salgó-várrom) 1 pd, Varga F.

Örvös rigó (*Turdus torquatus*):

- 04.01. Szeged (Fehértó) 1 pd, Bakacsi G. ;
04.06. Fácánkert 1 ad. tojó gyűrűzve, Dr. Kalotás Zs. ;
04.12. Pusztaszer 1 tojó pd, Tajti L. ;
04.28. Szeged (Baktó) 1 pd gyűrűzve, Kern R.

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*):

- 05.17. Fülöpszállás (Kelemenszék) 3 pd, Boros E. ;
05.17. Hosszúpályi (Sándoros) 1 pd, Győrösy T.-Zeke T.-Emri T. ;
09.27. Hajdúszoboszló (Angyalházapuszta) 1 pd, Konyhás S. ;
10.18. u.ott 2 pd, Konyhás S.-K. I. ;

- 10.18. Hosszúpályi (Sándoros) 2 pd, Győrösy T.;
- 11.08. Hajdúszoboszló (Angyalházapusztá) 1 pd, 11.15. u.ott 1 pd, Konyhás S.-K.I.

Kucsmás billegető (*Motacilla fl. feldegg*):

- 04.11. Makó-Pitvaros (Blaskovics-pusztá) 2 hím pd, Széll A.;
- 04.18. Hortobágy (Halastó) 1 hím pd, Zeke T.-Emri T.;
- u.ott 19-én is 1 pd, Turi Zs.-Konyhás S.;
- 05.02. u.ott 1 pd, Konyhás S.-Turi Zs.;
- 05.16. Mórahalom (Csipaksemyék) 2 pd, Mihály L. és neje;
- 05.17. Szentés (Fertő) 2 pd, Szabó F.;
- 06.08. Tiszafüred-Kócs (Jánosállás) 1 hím pd, Lipcsey I.;
- 06.11. Fertőrákos 1 hím pd, Dr. Hadarics T.

Pásztormadár (*Pastor roseus*):

- 06.28. Hortobágy (Halastó) 3 pd, Dr. Juhász L. és Tsai;
- 09.20. Ebszönybánya 4 pd, Lenner J.

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*):

- 01.10. Balmazújváros (Papré) 3 pd, szántók hómentes foltjain, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 02.22. Hortobágy (Nyírdőlapos) 2 pd, Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 02.28. Sáp 1 pd, Ványi R.;
- 10.24. Hortobágy (Kékespusztá) 3 pd, Emri T.;
- 10.24. Hortobágy (Máta) 1 pd, Zeke T.-Győrösy T.;
- 10.31. u.ott 8+4 pd, Zeke T.;
- 11.01. Hajdúszoboszló (Angyalháza) 20 pd,
- 11.08. u.ott 76 pd, Konyhás S.-K. I.;
- 11.14. Hortobágy (Máta) 3 pd, Zeke T.
- 11.15. Hajdúszoboszló (Angyalháza) 70 pd, Konyhás S.-K. I.;
- 11.28. Hortobágy (Máta) 20 pd, Emri T.-Zeke T.;
- 11.28. Földes (Ásványpusztá) 1+3 pd, Ványi R.;
- 12.12. Hortobágy (Máta) 25 pd, Zeke T.;
- 12.13. Hortobágy (Kékespusztá) 1 pd, Gál A.;
- 12.13. Hajdúszoboszló (Angyalháza) 2 pd,
- 12.21. u.ott 1 pd, Konyhás S.-K. I.
- 12.23. Hortobágy (Máta) 1 pd, Zeke T.;

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*):

- 1986.11.04.-1987.03.07. között Balmazújváros környékén 20 esetben észlelték, max. kb. 100 pd-ban (11.16), Ecsedi Z.-Szondi L.;
- 01.03. Földes (Ásványpusztá) 3+2 pd, Ványi R.;
- 01.18. Hajdúszovát 9 tojó és 5 hím pd, Szakál L.-Kovács A.;
- 01.19. Földes (Aranyos) 4+48 pd (szántáson), Ványi R.;
- 01.17. Szeged (Fehértó) 15 pd, Széll A.;

- 01.29. Tiszavasvári (országúton szétszóródott trágán) 11 pd, Herczeg F.;
- 01.24. Földes (Aranyos) 25+1 pd, Ványi R.;
- 01.18. Vác (Dunapart) 6 pd, (Baracska B.);
- 02.07. Földes (Kákás) 2 pd, Ványi R.;
- 02.14. Hajdúszovát 1 pd, Szakál L.-Kovács A.; 02.14. Szentés (Fertő) 23 pd, Szabó F.;
- 02.15. Tahitótfalu (Dunapart) 25-30 pd, Baracska B.;
- 02.21. Hosszúpályi (Konyári-Sóstó) 1 pd. Zeke T.-Emri T.;
- 02.28. Hortobágy (Máta) 7 tojó és 1 hím pd, Emri T.-Zeke T.;
- 10.31. Hortobágy (Kékespuszta) 21 pd, Győrösy T.-Emri T.;
- 11.01. Hortobágy (Akadémia-tó) 15 pd, Zeke T.;
- 11.01. Hajdúszoboszló (Angyalháza) 22 pd, Konyhás S.-K. I.
- 11.14. Tiszafüred (Madárrezervátum) 25 pd, Urbán S. és Tsai.;
- 11.15. Nagykáta 1 pd, ?;
- 11.21. Hortobágy (Halastó) 54 pd, Zeke T.;
- 11.22. Alsónémedi 25 pd, Zsin G.;
- 11.28. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Zeke T.-Emri T.;
- 11.28. Földes (Asványpuszta) 1+6+2 pd, Ványi R.;
- 12.05. u.ott 1+2+26 pd, Ványi R.;
- 12.13. Hajdúszoboszló (Angyalháza) 1100 pd,
- 12.21. u.ott 310 pd,
- 12.25. u.ott 1 pd, Konyhás S.-K. I.;

Összeállította: Molnár László

* **Az MME Nomenclatura Bizottság megjegyzése:** A Bizottság hosszútávú célja, hogy a ritka fajok korábbi évekből származó adatait is revízió alá vegye és azok hitelesítését elvégezze. Az elmúlt időszakban nagy zavarokat okozott (és sajnos még ma is előfordul) a kritika és ellenőrzés nélküli nyomtatásban, főként a *Madártani Tájékoztató*ban megjelent adatok tömege. Ezeknek az adatoknak a többsége utólag már nehezen elelnőrizhető, mert nem állnak rendelkezésre megfelelő dokumentumok, évek múltán készített "leírásokkal" pedig nem lehet mit kezdeni.

A szövegben csillaggal jelölt fajok adatai még ellenőrzésre szorulnak. Kérjük a tisztelt megfigyelőket, hogy amennyiben bármilyen dokumentum áll rendelkezésükre ezekkel a megfigyelésekkel kapcsolatban (részletes, terepen készült leírás, vázlatrajz, fénykép - akár gyenge minőségű is!) azt szíveskedjék részünkre eljuttatni (*MME Nomenclatura Bizottság, 1121 Budapest, Költő u. 21.*) Különösen áll ez a következő fajokra: borzas gödény, pásztorgém, fakókeselyű, nagy békászósas, fehérkarmú vércse, halfarkas fajok.

Fáradozásukat ezúton is köszönjük.

Waliczky Zoltán
az MME Nomenclatura Bizottság titkára

EGYÉB

Fészeképítés közben önmagát "befalazó" szarka (*Pica pica*)

1992. április 7-én Karancslapujtő határában, mezőgazdasági terület szélén levő fasoron szarkafészket pillantottam meg. A fészek gyertyánfán, 10 m magasan a koronaszintben épült. Odaérve a fészekből csapkodást, vergődést hallottam. A fára felmászva meglepődve láttam, hogy egy szarka eszeveszetten vagdossa csőrével a fészke tetejének ágait. Jobban szemügyre véve észrevettem, hogy a fészkeknek nincs röpnylása. A szarka ezek szerint a már csaknem kész fészek tetejének gallyait igazgatva a röpnylást is berakta. Így saját magát zárta be, ahonnan már nem tudott kirepülni. A madár szemlátomást nagyon kimerült volt. Kiszabadítottam és elengedtem.

Rozgonyi Sándor

Dolmányos varjú (*Corvus cornix*) különös fészkelése

1992. június 7-én a Sásd-Godisai határárok mentén húzóódó "füzesből" kirepülő dolmányos varjúra lettem figyelmes, kis idő múlva fészket is megtaláltam. A fészek kb. 4 méter magasan, kökényen (*Prunus spinosa*) volt, 7 kotlott tojással (pótköltés?). A fészekben június 24-én 7 tokos fióka volt.

Havasi László

III. Tövisszúrógébics-gyűrűző és -kutatótábor

A MME Gömör-Tornai Helyi Csoportja 1992-ben is megrendezte a címben említett sajobábonyi gyűrűzőtáborát. A tábort három részben, illetve időpontban június 21-28-ig, július 18-26-ig és augusztus 19-25-ig tartottuk. A táborozás első kétharmadában folyt rendszeres gyűrűzés, ekkor 8 db 12 m-es és 1 db 6 m-es függönyhálóval történtek a befogások. A harmadik részben főleg megfigyelések folytak. Munkánkra kedvezőtlenül hatott a napközbeni forróság, a csapadékhiány és a gyakori szeles idő. A gyűrűzőmunka eredménye 39 fajból 558 jelölt példány. A táborban leggyakrabban fogott madárfajok a következők voltak:

Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	186 pd
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	62 pd
Karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>)	40 pd
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	29 pd
Nyaktekercs (<i>Jynx torquilla</i>)	27 pd

Vizsián Tibor-Belencsák László

Fertő tavi vonuláskutató tábor (1992)

Az idei évben, a Fertő tó keleti partján, Mekszikópusztán augusztus 1-30. között, hat pentádon keresztül végeztünk gyűrűzőmunkát. A tábor munkájában négy HCS mintegy negyven tagja vett részt. A madárfogáshoz nádas biotópban 10 db 12 m-es japán hálót, illetve a tábor második felétől - leeresztett tómederben - öt db drótvarsát használtunk. A tábor végéig 46 faj 2247 példányát jelöltük meg.

Legszámosabb jelölt fajok:

Cserregő nádiposzáta	1012 pd
Barkóscinege	232 pd

Néhány érdekesebb jelölés:

Parti lile	2 pd
Kis lile	22 pd
Sárszalonka	91 pd
Temminck-partfutó	1 pd
Fenyőrigó	1 pd

A tábor ideje alatt a mekszikópusztai szikiélőhely-rekonstrukció területén rendszeres faunisztikai megfigyeléseket végeztünk, és 99 faj jelenlétét regisztráltuk.

Néhány érdekesség:

Vörös ásólúd	1 pd
Sárjáró	2 pd
Lócsér	4 pd
Gólyatöcs	2 pd
Parti lile	5 pd
Vándorsólyom	1 pd
Kőforgató	2 pd

MME Soproni Csoportja

Kommenzalizmus bukórécéfajok és dankasirály közt

A mekszikópusztai élőhely-rekonstrukció tavain végeztem vízimadár-számlálást március 11-én, amikor a mintegy 1 méter mélységű vízben alábukó 40 pd barátréce (*Aythya ferina*) és 1 pd kerceréce (*Bucephala clangula*) merülései közben figyeltem fel az alábbi jelenségre. A szigeteken fészkelőhelyet foglaló dankasirályok (*Larus ridibundus*) közül néhány madár a récéket úszva követte, és mikor azok lebukva az aljazaton táplálkoztak, az általuk felkavart víz felületén víztaposó módjára forgolódva csipegettek. Feltehetően a bukórécék csőre által felzárított és úszóhátyás lábuktól felkavart iszapból felszínre kerülő apró élőlényeket szedegették össze. Számos alkalommal megfigyeltem a "saját" barátrécéjét több alámerülés során is követő dankasirályt.

Dr. Rékási József szíves levélbeni tájékoztatása szerint a közönséges árvaszúnyog (*Chironomus plumosus*) lárvája (mely az iszapban tömegesen fordul elő) lehetett a sirályok tápláléka.

Az itt költő dankasirályok fészektelepét télen bejártuk Mogyorósi Sándorral, és a fészkek környékén nagy mennyiségű cseresznyemagot találtunk. Ez azért figyelemreméltó, mert több kilométeres körzetben gyakorlatilag nincs cseresznye.

Pellinger Attila

A cigánycsaláncsúcs (*Saxicola torquata*) revirharca a kakukkal (*Cuculus canorus*)

A kertünk közvetlen szomszédságában rekettyefűz-bokrokkal tarkított kaszálórét terül el. A réten fészkelő madárfajok közül néhány táplálkozótérletnek, pihenőhelynek használja a veteményeskertet. Mivel a kertek mélyfekvésűek, a talajvíz a felszín közelében van, ezért a parcellákat keskeny, fűvel borított vizesárok választja el. 1990 nyarán a feállított babkarókon rendszeresen üldöngélt 3-4 kakukk, 1-2 tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*) 1 pár cigány csaláncsúcs, és 2-3 vadgerle (*Streptopelia turtur*). A cigánycsaláncsúcs valószínűleg fészkel a közelben. A hím legtöbbször a mezsgyéhez közeli babkarón tartózkodott. A kakukkok is szívesen pihentek itt. Amikor azonban a kakukkok valamelyike leszállt, a hím csaláncsúcs abban a pillanatban nagy csettegés-cserregés kíséretében hevesen támadta. Távcsovémen keresztül jól láttam, hogy néhányszor érintette a csőrével és a szárnyával a kakukk tollazatát. Az elűzött madarak a szomszédos kertben lévő babkaróra ismét leereszkedtek, így az egész jelenet kezdődött előről. A harcias csaláncsúcs időnként megpihent, de utána újra támadott. Említést érdemel, hogy a költés befejezte után sem lohadt a támadókedve, azonban más madárfajok nem érdekelték.

Kertész László

Maradandó sérüléssel is párba álló kék cinege (*Parus caeruleus*)

1992. május 9-én Karancslapujtón molnárfecske (*Delichon urbica*) erkély alatt, 2,5 m magasan épült fészkeből kék cinege repült ki. Többszöri be- és kirepüléséből, valamint a nagyon halk fiókahangokból arra a következtetésre jutottam, hogy abban egy-két napos fiókák vannak. Az etetéskor megfigyeltem, hogy az egyik szülőmadárnak lóg a lába, és féloldalazva repül. Ezt a madarat télen naponta láttam a kertünkben kihelyezett madáretetőn. Már akkor is sérült volt. Valószínűleg légpuskával lőtték meg az egyik lábát, és a melltájékat is súrolta a lövedék. (Községünkben is nagyon elszaporodott a légpuskások száma). Megrendítő volt nézni, ahogy "félbénultan" az ágakra rádólvé szedegette a rovarokat fiókáik számára. Május 30-án a reggeli órákban kirepültek a kis cinegék.

Rozgonyi Sándor

Ács László-Dr. Molnár Gyula: Füleskuvik (<i>Otus scops</i>) költése a Dél-Alföldön.....	22
Ifj. Boldogh Sándor: Egyházi épületekben költő gyöngybaglyok (<i>Tyto alba</i>) helyzete Észak-Borsodban.....	10
Dr. Bod Péter: Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>) költése a Csaj-tón.....	28
Dr. Bod Péter: Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>) eredményes költése a Szentés-Fertő halastón.....	27
Štefan Danko: A sziki pacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>) előfordulása és fészkelése Kelet-Szlovákiában.....	32
Fenyősi László: Adatok az egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>) táplálkozásához.....	17
Fenyősi László: Ragadozómadár-fészkelések a Barcsi TK-ban (1992).....	27
Góczán József: Fehérhátú fakopáncs (<i>Dendrocopos leucotos</i>) a Ság-hegyen.....	23
Havasi László: Dolmányos varjú (<i>Corvus cornix</i>) különös fészkelése.....	44
Husztai Sámuel: Adatok a süvöltő (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>) táplálkozásához.....	16
Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila: A sárgalábú sirály (<i>Larus cahinnans</i>) újabb költése a Fertő tónál.....	24
Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila: Fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>) költése a Fertő-tájon.....	25
Dr. Hadarics Tibor-Mogyorósi Sándor-Pellinger Attila: Vöröscsillagos kékbegy (<i>Luscinia svecica svecica</i>) első bizonyított előfordulása Magyarországon.....	26
Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila: A citrombillegető (<i>Motacilla citreola</i>) újabb előfordulása Magyarországon.....	26
Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila: A sivatagi lile (<i>Charadrius leschenaultii</i>) első megfigyelése Magyarországon.....	25
Dr. Hadarics Tibor-Pellinger Attila: Egy szokatlan színezetű kucsmás billegető (<i>Motacilla flava feldegg</i>).....	24
Jánoska Ferenc: Molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>) késői kirepülése.....	21
Dr. Kárpáti László: Élőhely-rekonstrukció a Fertő-menti szikeseken.....	11
Dr. Kárpáti László-Mogyorósi Sándor: Kárókatonák (<i>Phalacrocorax carbo</i>) tömeges pusztulása a Fertőn.....	17
Kertész László: A cigánycsaláncsúcs (<i>Saxicola torquata</i>) revirharca a kakukkal (<i>Cuculus canorus</i>).....	46
Konyhás Sándor-Dr. Kovács Gábor: Az árasztások hatása az 1992-es nyári aszály idején a Hortobágy madárvilágára.....	5
Konyhás Sándor: Kövirigó (<i>Monticola saxatilis</i>) a Hortobágyon.....	31
Dr. Kovács Gábor: Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>) fészkelése hínármezőn.....	20
Kováts László-Molnár László-Kámán Levente: Rétisas- (<i>Haliaetus albicilla</i>) megfigyelések a fenékpusztai madárgyűrűző állomáson.....	17
Kováts László: Faunisztikai megfigyelések Fenékpusztán az 1991. szeptember - 1992. április időszakban.....	28

MME Soproni Csoportja: Fertő tavi vonuláskutató tábor (1992)	45
Molnár László: Az MME Faunisztikai Adattárából (1987)	35
Molnár László: Kormosvarjú- (<i>Corvus corone corone</i>) adatok a Keszthelyi-öbölből	23
Nagy Sándor: A fehér gólya állományvizsgálata Tolna megyében (1991-92)	8
Nagy Tamás: Sárgalábú cankó (<i>Tringa flavipes</i>) újabb hazai előfordulása	31
Pellingner Attila: Kommenzalizmus bukórécefajok és dankasirály közt	45
Pellingner Attila: Ritka vadludak előfordulásai a Fertőn az 1991-92-es vonulási időszakban	32
Rozgonyi Sándor: Adatok a tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) fészkeléséhez	19
Rozgonyi Sándor: Fészeképzés közben önmagát "befalazó" szarka (<i>Pica pica</i>)	44
Rozgonyi Sándor: Karvalyfióka (<i>Accipiter nisus</i>) dajkaságba adása	10
Rozgonyi Sándor: Maradandó sérüléssel is párba álló kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	46
Dr. Simay Attila-Simay Attila-Simay Gábor: "Urbanizálódó" kócsagok	20
Schmidt Egon: Ostorfa (<i>Celtis occidentalis</i>) termését fogyasztó vörösbecy (<i>Erithacus rubecula</i>)	16
Vasuta Gábor: Hajnalmadár (<i>Tichodroma muraria</i>) előfordulása a sümegi várnál	21
Vasuta Gábor: Havasi szürkebecy (<i>Prunella collaris</i>) a sümegi várnál	21
Vasuta Gábor: Hósármány (<i>Plectrophenax nivalis</i>) előfordulása Nyugat-Dunántúlon	22
Vasuta Gábor: Örvös rigó (<i>Turdus torquatus</i>) megfigyelése a Somló-hegyen	22
Vasuta Gábor: Vörösbecy (<i>Erithacus rubecula</i>) költése szalmakazalban	15
Vizslán Tibor-Belencsák László: III. Tövisszúrógébics-gyűrűző és -kutatótábor	44

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1993. július–december

2. szám

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

„A természet szolgálatában”

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Szerkesztette: Schmidt Egon
Tördelőszerkesztő: Janca Ákos
A kiadásért felel: Péchy Tamás
Kizárólag belső terjesztésre!

**ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT A BARÁTKA
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben
a barátka védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott
a magyar állomány!

MADÁRVÉDELEM

Az 1992. évi fehérgólya- (*Ciconia ciconia*) adatok értékelése regionális felmérések alapján

Az 1992. év az 1985–89 közötti évekhez hasonlóan meleg, de még szárazabb, aszályosabb volt, júniusban, és főleg júliusban hőségnapokkal. A csapadék mennyisége az előző év decembere óta május 20-ig a több éves átlag felét sem érte el. Ennek ellenére, mint az említett előző meleg évek, úgy ez is jó közepes év volt a fehér gólya szaporulata szempontjából.

Magyarországon egyebek között két tényező kedvez kiemelkedően a gólyaállománynak. Az egyik, hogy az ország gazdag a vízzáró talajkörzetekben (*Mad. Táj.* 1989/1–2. 14–15., *Állattani Közl.* 1991/77. 59–67.), a másik az ország kontinentális jellege (a fehér gólya kontinentális faj!). Ennek megfelelően fontos a nagyon jellegzetes késő tavaszi, kora nyári csapadékmaximum (Medárd napi, nyár eleji monszunbetörés!), különösen akkor, ha ez nem jár együtt erős lehűléssel, napokon, heteken át elhúzódó hideg esőzéssel (*Mad. Táj.* 1982. 103–104). E nyár eleji csapadékmaximum a hidegbetörési frontok nyomán többnyire zivataros záporosók eredménye. Az alkalmanként egyszerre nagy mennyiségű csapadékkal megáztatott rétek, kaszálók, legelők a vízzáró agyagos, szikes talajokon huzamosabban megőrzik nedvességüket és napfényben gazdag, meleg napokkal párosulva döntően meghatározzák a gólya táplálékbázisának gazdagságát a fiókanevelés idején.

Az elhúzódóan lehűléssel és hideg esőzéssel járó napok azért károsak a szaporulat szempontjából, mert ebben az időszakban hagyják magukra a szülők a fészekben a háromhetes fiókákat. Az eddig takargatott fiókák tollazata, testük hőszabályozása ekkor még nem teljesen kifejlett, ellenállóképességük még gyenge. Átázva, átfázva pusztulásuk aránya megnövekszik. Az ilyen években a szaporodási ráta (JZa) értéke többé-kevésbé átlag alatti, mint az 1974., 1984., 1990., 1991. években: 1,88; 2,06; 2,2; 1,57! Az 1958-tól végzett ötvenkénti országos felmérések JZa-átlaga 2,2–2,3 közötti.

1992-ben a nyár eleji csapadékmaximum május utolsó harmadában és júniusban helyenként tetemes hozamú záporokkal hullott alá, júniusban az országos havi átlagot is meghaladva. A bőségesebb csapadékból a Dunántúl részesült, az Alföldön az átlag felét sem érte el. Június 10-re elmúlt az aszályveszély. A talajok telítettsége az országban július 1-re

még 55–70%, de a meleg nappalok és a meleg éjszakák, továbbá főleg júliusban a hőségnapok hatására légköri aszály alakult ki (*Agrometeorológia*).

A JZa átlaga 1992-ben (az ország gólyaállományának kb. 1/3-át felmérve!) 2,4, ami meghaladja az említett öt éves felmérések országos JZa-átlagát, de alatta marad az 1985–89-es évekének (2,6; 2,8; 2,6; 2,8; 2,6. Lásd a *Mad. Táj.* megfelelő számaiban).

A fészekalj nagyságának megoszlásából kitűnik (2. táblázat), hogy a hármás fészekaljak kerültek túlsúlyba (40%), de elég jelentős a négy fiókás fészekaljak aránya is (13%). Az alacsonyabb JZa-átlagérték okát ezért inkább a HPo számának magasabb arányában kell keresnünk, ami átlagban 12%, de több megyében a 14–18 %-t is eléri.

Az eredménytelenül költő pároknál (HPo) a költés eredménytelensége eredhet abból, hogy tojást sem raktak, fészekaljuk nem volt: HPo(o), vagy fészekaljuk volt, de a tojások terméketlenek voltak vagy tönkrementek: HPo(g), végül fiókat költöttek, de kirepülés előtt azok elpusztultak: HPo(m). Ilyen bontásban a HPo-értéket csak Baranyából kaptuk meg, miszerint HPo(o) 17 pár (11,5%), HPo(g) 2 pár (1,4%), és HPo(m) 7 pár (4,7%). Tehát a fiókák pusztulása csak 7 párnál volt megállapítható, de magas a fészekaljat nem rakó párok száma és aránya. Föltehető, hogy a többi megyében is ilyen lehet a HPo-érték megoszlása. Ennek persze ismét többféle oka lehet (lásd: *Pusztá* 1984. 2/11. 89–103).

1. táblázat. *Regionális fehérgólya- (Ciconia ciconia) felmérés adatainak összesítése az 1992. évből*

Megye, táj, város, körzet	HPa	HPm	HPo	HPx	HE	JZG	JZa	JZm
Baranya megye	148	122	26	-	-	323	2,18	2,65
Békés megye	181	155	26	-	11	444	2,45	2,86
Csongrád megye	123	98	15	10	3	280	2,48	2,86
Győr-Sopron megye (teljes)	190	156	34	-	5	424	2,23	2,72
Somogy megye	256	233	22	1	4	593	2,30	2,55
Tolna megye	148	121	27	-	2	349	2,30	2,88
Veszprém megye	146	122	24	-	7	350	2,40	2,86
Észak-Bácska	56	54	2	-	5	147	2,60	2,70
Hortobágy, Bodrog- és Hernád-völgy	227	222	5	-	-	573	2,52	2,58
Kömlő	7	7	-	-	2	20	2,86	2,86
Mezőkövesd	45	43	2	-	2	136	3,00	3,16
Összesen	1527	1333	183	11	41	3639	2,40	2,73

Betűjelek értelmezése:

HPa:	költőpárok	JZG:	kirepülő fiatalok száma
HPm:	fiókat röptető párok	JZa:	költőpárok (HPm + HPo)
HPo:	fiókat nem röptető párok		fiókaátlaga
HPx:	párok, melyeknél a fiókaszám (szaporulat) ismeretlen	JZm:	fiókat röptető párok (HPm) fiókaátlaga
HE:	fészek magányos gólyával		

2. táblázat

A költőpárok megoszlása a fészkenként kirepülő fiókák száma alapján

Megye, táj	HPa (HPm + HPo)	HPo 0	HPm 1-5				
			1	2	3	4	5
Baranya megye	148	26 17,6%	9	46	47	19	1
Békés megye	181	26 14,4%	8	33	86	28	-
Csongrád megye	113	15 13,3%	4	27	49	15	3
Győr-Sopron megye	190	34 17,9%	16	46	61	32	1
Somogy megye	255	22 8,6%	26	85	91	31	-
Tolna megye	148	27 18,2%	2	30	70	17	2
Veszprém megye	146	24 16,4%	7	31	58	23	3
Észak-Bácska	56	2 3,6%	4	16	25	9	-
Hortobágy stb.	227	5 2,2%	22	78	96	23	3
Összesen	1464	181 12%	98 7%	392 27%	583 40%	197 13%	13 1%

Adatközlők: Ambrus Béla, Árik István, Balsay Sándor, Bank László, Dr. Bod Péter, Fenyősi László, Lovászi Péter, Nagy Sándor, Dr. Rékási József, Répászky Zoltán, Somogy Természetvédelmi Szervezet, Tirják László; a Hortobágy, Bodrog- és Hernád-völgy vidékéről Elke és Jens Frank turista házaspár Frankenheimből, Dr. Christoph Kaatz közvetítésével Loburgból. Köszönet a nagy számú adatközlésért!

Jakab Béla

Egyházi épületek 1991. évi gyöngybagoly- (*Tyto alba*) állományának felmérése Veszprém megye nyugati részén és szűkebb környékén

Bevezetés

Munkám során célom a gyöngybagoly-fészkelőhelyek felmérése a címben jelzett területen található templomokban, valamint a már ismert költőhelyek további megfigyelése, rendszeres ellenőrzése és a szükség szerinti védelemről való gondoskodás. A vizsgálati területem központja Apácacsatorna volt, innen kiindulva ellenőriztem a vizsgálati területen található települések egyházi épületeit. A munkát folytatni kívánom, terveim között szerepel egy kisemlős-faunisztikai dolgozat, amely a bejárt területen gyűjtött gyöngybagolyköpetekből a terület kisemlős-faunáját célozza meg bemutatni.

Vizsgálati terület

Veszprém megye nyugati részén található Apácacsatorna falu körül meghúzott képzeletbeli kör alkotta a területet, amelynek határai a következő települések: nyugati határként Nagypirit – Kemenespálfa – Duka – Nemeskeresztúr – Zalaerdőd – Hetyefő – Dabronc – Szalapa – Túrje – Óhid – Kisgörbő, déli oldalról Nagygörbő – Sümegcsehi – Zalgömrő – Csabrendek – Ódorögd – Nyírád – Szóc – Halimba, keleten Padragkút – Ajka – Ajkarendek – Magyarpolány, végül északról Bakonypölöske – Nagyalásony – Dabrony – Adorjánháza zárta be a képzeletbeli kört. A vizsgálati terület a Kemenesalja és a Déli-Bakonyalja között elterülő rész. Fő folyója a Marcal, jelentősebb folyóvize még a Torna-patak. 70%-a mezőgazdaságilag művelt terület, az összefüggő erdő csekély.

A felmérés módszere

Az 1991. év elején az MME keretén belül megalakult a Gyöngybagolyvédelmi Munkacsoport, amely alakuló ülésén meghatározta feladatait. Legfontosabb céljának tartja a hazai gyöngybagoly-állomány felmérését, hiszen csak az állomány pontos ismerete alapján lehet az aktív védelemről gondoskodni.

1985-ben, a gyöngybagoly-védelem évében az MME országos állományfelmérést kezdeményezett, azonban eredményeik hiányosak, nem reprezentálták az ország egész területét.

A Munkacsoport Veszprém megyét jól osztotta fel a felmérésre jelentkezők között. A megye keleti részét Fenyvesi László, déli részét, a Balaton-felvidéket Mátics Róbert ellenőrzi, én az említett nyugati részt. Az északi részt – Pápa térségében a Marcal-medence területét – 1990 tavaszán a Veszprém megyei HCS tagjai már felmérték (Dénes P. szíves írásbeli közlése). E helyen is javaslom a fent említett tagtársaimnak munkájuk eredményeinek publikálását az általuk ellenőrzött területekről, hogy átfogó képet kapjunk Veszprém megye gyöngybagoly-állományáról.

A felmérés módszertani ajánlásait a Munkacsoport alakuló ülésén elhangzott irányelvek fogalmazták meg.

A felmérés a költési időszakra is kiterjedt – természetesen minden jellegű zavarást kerülve – és kisebb-nagyobb megszakításokkal 1991. május 2-től augusztus 15-ig tartott. Az első ellenőrzéseket követően a költőhelyeket még 2–3 alkalommal ellenőriztem, hogy a költés eredményességéről is tudomást szerezzek. Az ismert fészekaljokban valamennyi fiókát gyűrűvel jelöltem, és ahol az öreg madarakat is sikerült megfognom, azokat is gyűrűvel láttam el.

A felmérés eredményei

A felmérés során a jelzett területen 75 települést jártam végig. Vas megye területén 5 (Duka, Jánosháza, Karakó, Kemenespálfa, Nemeskeresztúr), Zala megye területén 9 települést (Döbröce, Kisgörbő, Mihályfa, Nagygörbő, Nyírlakpuszta, Óhíd, Sümegcsehi, Szalapa, Türje) ellenőriztem. A legnagyobb terület Veszprém megyére jut 61 bejárt településsel.

A 76 átvizsgált templomtorny közül gyöngybagoly jelenlétére utaló nyomot 37 helyen (48,6%) találtam.

39 templomtornyban (51,3%) gyöngybagoly jelenlétére utaló nyom nem volt. A lezárt templomtornyok száma 46 (60,5%), a nyitottaké 19 (25%). A lezárt templomtornyok száma, ahol a bejárás valamilyen formában (nyitott tetőablak, szellőzőnyílás, kiszakadt drótháló) biztosított 15 (19,7%) volt.

A gyöngybagoly jelenlétét a következő nyomok alapján állapítottam meg: friss köpetet 23 templomban (30,3%), régi köpetet nagy mennyiségben mindössze 1 templomban találtam. Jelentéktelen mennyiségű régi köpetet 8 helyen, valamint jelentéktelen mennyiségű friss köpetet 1 helyen találtam. Ezek a kis mennyiségű köpetek arra utalnak, hogy ezeket a templomokat a gyöngybagolyok csak alkalmi tanyának használják.

Elpusztult gyöngybaglyot 3 helyen összesen 8 példányt találtam. Elszomorító adat, hogy Nemeskeresztúron 5 tetemet találtam köztük, fiatal példányokat, ami a lezárás eredménye volt. Az Adorjánházán talált frissen elhullott 2 példány egy olyan lezárás szomorú eredménye volt, amely a két gyöngybagoly szándékos megölésére irányult. A baglyok csak a harangok fölé, a torony tetőablakán keresztül tudtak bejutni. A templom gondnoka a kupolában lévő baglyokra zárta rá az ablakot. Mindezt büszkén mesélte el, azt hiszem ez az az eset, amihez nem kell kommentár.

Magányos – pár nélküli – gyöngybaglyot 3 helyen figyeltem meg. Köpet hiányában egyéb nyomot (meszelés a harangokon, gerendázaton) 4 helyen találtam. A tornyok ki voltak takarítva. 4 templomtorony nyitott volt, azonban gyöngybagolyra utaló nyomot nem találtam.

9 településen nem volt templom. Gyöngybagoly megtelepedésére 4 templom építészetiileg alkalmatlan volt. 6 templom átvizsgálását nem tudtam elvégezni (elutasítottak, a templom gondnoka nem tartózkodott otthon).

Biztos költést 8 helyen találtam, további 4 helyen valószínűsíthető a baglyok költése (ilyen helyeken a templomtorony veszélyes állaga vagy egyéb tényező miatt nem tudtam a kupolába feljutni, így a költést nem regisztrálhattam), 11 helyen az öreg madarak a templomban tartózkodtak.

A templomban megtelepedő kisemlősök közül a denevér és a nyest jelenléte érdekelt a felmérés során. Denevért és jelenlétére utaló nyomot (ürülék, tetem) 18 helyen találtam. Nyest 4 helyen volt bizonyítható, szintén nyom vagy megfigyelés alapján. A nyestre utaló nyomokból megállapítható, hogy két helyen (Veszprémgalsa evang., Vid) egy teljesen lezárt templomtoronyban telepedett meg, így a gyöngybagolyra nézve nem jelent veszélyt, mivel a bagoly ide nem tud bejutni. Két másik településen (Iszkáz közép, Karakó) azonban már más a helyzet: a nyestet láttam a szürkületi órákban a hajógerincen lefutni, valamint az ellenőrzés folyamán több helyen megtaláltam ürülékét az iszkázi templomban. Itt azonban néhány friss gyöngybagolyköpetre is bukkantam, emellett a torony nyitott volt, tehát a bagoly megtelepedésére alkalmas.

Karakón a lezárt templomtorony ellenére a bejárás a padlás tetőszerkezetéről biztosított, a friss köpetek mellett megtaláltam a nyestre utaló nyomokat. A denevérek 17 helyen – egy hely kivételével – lezárt templomtoronyokban telepedtek meg, bejutásuk bármely kis nyíláson keresztül biztosított. Denevér és gyöngybagoly együttes állandó jelenléte 2 helyen (Adorjánháza, Iszkáz felső) bizonyított. Denevér és nyest 1 helyen (Veszprémgalsa evang.) volt együttesen jelen.

Költsékek, költsékek eredményei

A 76 átvizsgált templomtorony közül 8 toronyban találtam biztos költsést. A fészekaljok mind a 8 helyen a harangok fölött, a kupola sarkában voltak. Költsékek (zárójelben az ellenőrzés időpontja):

1. Ajka–Padragkút (evang.):	5 fióka	(08.02.)
2. Borszörcsök:	4 fióka	(07.26.)
3. Iszkáz (alsó):	6 tojás	(05.22.)
	6 fióka	(07.05.)
4. Oroszi:	4 fióka + 4 tojás	(07.09.)
	6 fióka	(07.26.)
5. Pusztamiske (evang.):	1 fióka + 4 tojás	(08.02.)
	1 fióka	(08.15.)
6. Túskevár:	4 tojás	(05.23.)
	4 fióka	(07.06.)
	4 juv.	(08.14.)
7. Zalagyömörő:	1 fióka + 2 juv.	(07.06.)
	3 juv.	(07.27.)
8. Zalameggyes (evang.):	4 pd. fióka + 2 tojás	(07.06.)
	3 pd. fióka	(07.27.)

A legutolsó ellenőrzések időpontjában összesen 32 fiókat jegyeztem fel sikeresen kikelt példányként. Átlaga 4 fióka/fészekalj.

Következtetések, javaslatok

Sajnos megállapítható, hogy az általam ellenőrzött területen a költőhelyek 50%-a veszélyeztetett, így az aktív védelemről minél előbb gondoskodni kell.

A lezárt templomtoronyokra javaslom a költőládák kihelyezését. Ezek elkészítése jelenleg csak önerőből lehetséges, mert az MME nem rendelkezik megfelelő anyagi bázissal erre a célra.

Említésre méltó, hogy Túskeváron a költési időben – a kotlás megkezdésekor – kezdtek el a toronyóra lecserélését. A dolgozókkal egyeztetve azonban sikerült ezt zavarásmentesen végrehajrani. Több településen sikerült az egyházi személyeket, gondnokokat meggyőzni a gyöngybagoly pozitív jelenlétéről, elkerülve ezzel a lezárást és üldöztetést. Ha a madár a továbbiakban legalább néhány ember szemében nem mint ellenség szerepel, munkám, úgy vélem, már eredményes volt.

Vasuta Gábor

Hogyan segíthetjük elő a fecskék fészeképítését?

A nagy szárazságok idején főként a molnárfecskék nem jutnak hozzá a fészeképítéshez szükséges sárhoz, ezért segítenünk kell nekik. Ez nem sok munkát igényel, csupán azt kell megfigyelnünk, hogy eső után melyik – a földúton vagy udvaron lévő – tócsából hordják a sarat. A fecske egy nap alatt csak annyi sarat épít be, hogy az súlyánál fogva be ne szakadjon, és másnap folytatja a már megszáradt rész emelését. Azok a tócsák, amelyből a sarat hordják, hamar kiszáradnak, ezért nem kell mást tennünk, mint vízzel feltölteni a kiszáradt vagy már száradófélben lévő tócsát. Az ideöntött víz megpuhítja a mélyedés szélét, így a fecskék másnap is folytathatják a fészkek építését. Házamon több mint tíz pár fecske készítette el így a fészket, miután a száradófélben lévő tócsát naponta feltöltöttem vízzel!

Varga Ferenc

Konferencia a hamvas rétihéjáról (*Circus pygargus*)

Németország északi szövetségi köztársasága Schleswig-Holstein adott helyet a veszélyeztetett hamvas rétihéja nemzetközi védelmére összehívott konferenciának. A Kiel melletti Raisdorfban tartott 2 napos rendezvényen (1993. július 1–2.) összesen 12 európai ország ismertette a területén élő hamvasrétihéja-állomány helyzetét, kitérve a populáció történetére, élőhelyviszonyaira, populációtrendjére, a veszélyeztető tényezőkre, illetve a védelmi intézkedésekre.

A konferencia fő szervezője és mozdatója Carsten Clemens német ornitológus, a schleswig-holsteini folyamatban lévő hamvasrétihéja-project vezetője volt, a rendezvény fő támogatója Schleswig-Holstein Állami Természetvédelmi Szövetsége.

Az alábbi rövid ismertetésben az egyes országok állomány nagyságát és populációtrendjét mutatom be 1991–93. évi adatok alapján.

Dánia	25–30 pár	csökkenő
Svédország	50–60 pár	lassan növekedő
Lengyelország	480–530 pár	stabil
Németország	cca. 100 pár	csökkenő
Hollandia	10 pár	csökkenő
Magyarország	cca. 150 pár	növekedő
Spanyolország	cca. 2000 pár	stabil (főleg gabonaföldek)
Portugália	900–1200 pár	stabil (főleg gabonaföldek)
Lettország	50–150 pár	stabil
Belorusszia	600–1100 pár	stabil
Észtország	cca. 200 pár	növekedő
Litvánia	cca. 30 pár	stabil

Magyarországon a hamvas rétihéja állománya szintén növekedő, a két tradicionális fészkelőhelyén, a Kiskunságon és a Hanságon kívül évről-évre újabb területeken bukkan fel. Az utóbbi két évtizedben jelentős élőhelycserének vagyunk tanúi. Egyre nő a szántóföldi kultúrákban megtelepedő párok száma. Érdeemes tovább követnünk a faj terjeszkedésének útját, ezért kérjük Tagtársainkat, hogy hamvasréti-héja-megfigyeléseikről értesítsék az MME Titkárságát.

Dr. Bankovics Attila

Konzervdobozban fészkelő vörösbegy (*Erithacus rubecula*)

5 éve már, hogy a Zagyvaróna közelében lévő Budavölgyben egy eldobott konzervdobozt találtam. Minthogy ez a völgy (bükkös) kedvelt költőhelye a vörösbegyeknek, a kör alakú dobozt oldalára fektetve behelyeztem az oldalt vastagon borító avarszőnyeg közé. A belsejébe néhány falevelet tettem, a felső részét pedig teljesen befedtem avarral. Azóta minden évben költ benne a vörösbegy. 1993. május 2-án ismét fészket találtam a dobozban, ekkor 3, 12-én már 7 tojás volt a fészekben. 29-én pedig tollasodó fiókák, amelyek később sikeresen ki is repültek. A dobozban való költés azért is jó, mert ennél a vakond nem tudja alulról kilyukasztani, kifosztani, mivel a bejárat nyílást kivéve, minden oldalról lemez védi a benne lévő fészket!

Varga Ferenc

ÖKOLÓGIA

1993-as átnyarálási adatok a Hortobágyról

Ebben a rendkívül száraz évben (az előzőhöz hasonlóan) ismét nagy sáskatömegek jelentek meg a pusztán. Az itt „nyaraló” madárfajok jelentős része naphosszat sáskázott, bogarászott a gyepon. Közülük legérdekesebb volt a darvak ezirányú táplálkozása. A kunmadarasi csapatuk több mint egy hónapon át ugyanazt a pusztarészt látogatta: menetrendszerűen érkeztek kora reggel 5.30-tól 9.00-ig és késő délután 17.30-tól 20.30-ig a Mátyus-telek és a Köves-fertő közötti szikesre. A nap többi részét a mocsárban töltötték.

A továbbiakban fajonként ismertetem az itt nyaraló, de nem fészkelő madárvendégeket.

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)

Ivaréretlen egyedekből összeverődött csapatok minden pusztán előfordultak. Május elején Borzason és Ágotán tűntek fel az elsők, majd június végéig folyton gyarapodott a számuk. Legnagyobb gyülekezésüket június 20-án Nagyiván határában láttam, 83 + 92 példányt. A teljes hortobágyi állományt 450–500-ra becsültem. Mindig a legsűrűbb sáskamozgást követték, a kopár szikesen és a méteres réti fűben egyaránt.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*)

Zám-pusztán és a Kunkápolnáson 4–5 ivaréretlen példány tartózkodott.

Nyári lúd (*Anser anser*)

A nem fészkelő („kajtár”) példányok számát két nagy gyülekezőhelyükön (Taknyos-fertő, Kis-Jusztus) 600–650-re becsültem.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*)

5–6 átnyaralót a Hortobágy-Halastón többször megfigyeltem.

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*)

Nyár elejétől kezdve 1–1 idős példány gyakran mutatkozott Borzason, Zámon és a Nagyiváni-pusztán.

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*)

Zámon és Nagyiván mellett 2 példányt gyakran megfigyeltem.

Daru (*Grus grus*)

Jelentősebb gyülekezőhelye volt Hortobágy-Halastó (max. 91 pd.), a Kis-Jusztus (max. 40 pd.), Angyalháza (max. 66 pd.), Szelencés (max. 42 pd.) és Kunmadaras (max. 29 pd.). Az átnyaralók számát összesen 280–300-ra becsültem.

Kis póling (*Numenius phaeopus*)

Tavaszi vonulása után május végéig csak egyesével mutatkoztak, majd június elejétől hirtelen gyarapodni kezdtek. A Kunmadarasi-pusztán max. 70-es csapatát láttam sáskázni, bíbicekkel, nagy pólingokkal, dankasirályokkal és seregélyekkel együtt.

Nagy póling (*Numenius arquata*)

A déli pusztákon és a halastavakon a megszokott 250–300 pd.-ban nyaralt át.

Füstös cankó (*Tringa erythropus*)

Más évekkel ellentétben idén nyáron alig mutatkozott, csupán a halastavaknál láttam rendszeresen 7–8 példányt.

Erdei cankó (*Tringa ochropus*)

Nagyiván mellett május végétől rendszeresen észleltem 1–1 példányt.

Réti cankó (*Tringa glareola*)

Kis csoportokban (max.14 pd.) fel-felbukkant a Kunkápolnás és a Sárosér hínáros vizein, a Kis-Jusztuson és a halastavaknál.

Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*)

Sokkal gyérebben fordult elő átnyaraláson, mint más esztendőkben. A déli puszták kisebb vizeinél 35–40 példányra becsültem.

Dr. Kovács Gábor

Vetési varjak (*Corvus frugilegus*) városi mozgalmi Debrecenben

Debrecen és közvetlen városkörnyéke régóta ismert teledő varjainak nagy számáról – hasonlóképp, mint sok alföldi település. Különbségül annyit lehet megjegyezni, hogy a téli varjak száma a lakott területek nagyságával (=élelemszerzési lehetőséggel) arányítható. Az elmúlt 4 évtized alatt a Debrecen jelentős területi növekedésével együtt járó lakosság-gyapardás és az ebből egyenesen következő kommunális hulladékmennyiség-megsokszorozódás ma feltűnően nagyobb tömegű vendég-varjat tart el ősz végétől tavasz elejéig, mint 20–30 évvel ezelőtt.

Amellett, hogy a város perifériáin alvó, illetve táplálkozó egyedek száma néhány éve már százazres nagyságrendű, a belterületen élelmet találók száma napjainkban a legszerényebb becslés alapján 10000 pd. körül mozog. Ennyien jól megélnek a közterületeken elszórt, szétdobált és egyéb helyen hozzáférhető ehető hulladékból.

Ha hozzávetőlegesen 10000 varjú egyedenként csak napi 100–100 grammot takarít el a városi szemétből, annak összege naponta 10 mázsára tehető. Itt-tartózkodásuk átlagos 4 hónapját az egyszerűség

kedvéért csak 100 napban számolva ez 100 tonnát ad, azaz havonta legalább 25 tonna olyan hulladék összeszedését jelenti, amelyről a köztisztasági hivatal statisztikái nem is tudnak!

Ebben a 100 tonnában – tudnunk kell – nemcsak biológiailag felhasználható anyag, hanem papír, műanyagfólia, gumi és sok más emészthetetlen komponens is foglaltatik az éjszakázóhely fái alatt található köpetek, ürülékösszetétel, sőt, egyszerűen az ott elszórt ehetetlen, odahordott maradványok tanúsága szerint. Az itt telelő varjak szerepe tehát a város takarításában óriási és pozitív jelentőségű. Ugyanakkor igen nagy, de nem pozitív hatású az alvóhely szűkebb környezetének – elsősorban talajának – alakításában. Ez utóbbin viszont, tekintve az érintett terület viszonylag kis kiterjedését, segíteni könnyen lehet. Akár gépi erővel is.

A téli idők debreceni varjú-vendégeinek dolgaival kapcsolatban feltűnő, hogy a madarak éjszakázó- és táplálkozóterületei 40 év óta gyakorlatilag nem változtak. A két hely közti időszakos mozgás útvonala ugyancsak hagyományos: a Nagyerdőtől a város déli határai mentén elterülő szántókig, a Tóció-patak hajdani folyása, jelenlegi völgye mentén húzható meg.

Megjelenésük a tél érkezésével, jobbra november közepétől várható, eltávozásuk tavasz jöttével, általában március harmadik hetében történik. Napi mozgásuk az éjszakázó- illetve táplálkozóhelyek között ősztől tavaszig rendszeres, és útjuk, mely a város fölött vezet, hosszú évtizedek (vagy talán emberemlékezet?) óta azonos. Követi pedig a nagyjában észak-déli irányban futó Tóció-völgyet, Debrecen hajdan nagyobb, de megszűnt(etett), így csaknem elfeledett, ma már inkább csupán nevében élő ősi vízfolyását. Kevesen tudják, hogy a Tóció, bár valaha vízimalmokat hajtott, áradásai olykor komolyan károsították a város alacsonyabb fekvésű részeit, ma méter széles, piszkos szennyvízcsatorna. Futása egykor napjainkig hagyományos madárvonulási utat jelölt ki, és ehhez a vonalhoz a megfelelő időszakban máig is számos faj ragaszkodik vándorútja során.

Éjszakázóhelyeik a várostól északra eső Nagyerdő periferiáiban vagy annak régen megszűntetett területein később felnőtt, telepített fásításokban – esetenként belterületen – vannak. Így az erdő délnyugati szélein (a Kartács u. mögött), az Agráregyetemtől északra (Nyulas) levő facsoportokban, az Orvosegyetem és a Nagyerdő közti erdőmaradványokban, a Kossuth Egyetem körüli fákban, a Botanikus-Kertet övező erdő-fragmentumokban alszanak.

Táplálkozómezeik a város átellenes, déli oldalán kezdődő szántókon, tarlókon, ugarokon és kisebb jelentőséggel a város belterületén található.

Alvóhelyeikről való reggeli kivonulásuk és délutáni visszatérésük oda (a város fölött a Tócsóskert nevű városrészben regisztrálva) a nappalok hosszának és a mindenkori időjárásai képnek változásai szerint variál ugyan, de általában a következő.

Reggel: 7.00–8.45 (dec.), illetve 6.30–7.30 (febr.). Délután: 14.50–15.50 (dec.), illetve 16.00–17.10 (jan.); 16.30–17.20 (febr.); és 16.30–17.40 (márci.), de az előzőktől eltérően gyakorta 1,5–2 óra hosszát is igénybe vehet. A húzás borult, vagy ködös időben hamarabb lezajlik, derült- és főleg szélcsendes napokon hosszabban tart.

A város belterületén (tereken, parkokban, utcákon – főleg kisebb utcákon – a kertváros jellegű negyedekben stb.) maradók becsült száma 1989-ben 5000, 1990-ben 8000, 1991-ben 8000, 1992-ben 10000, és 1993-ban 10000. A napközben is a házak között keresgélők mennyisége állandó, ezek nem mennek ki a szántókra, de az esti elvonulásban csatlakoznak az éjszakai húzókhöz. Számuk a belterületen alkalmilag feldúsulhat hóviharos, metsző széllel járó időkben, mikor a kivonulók egy része az épületek közti zimankótól védett területeken maradván nem vállalja a város elhagyását.

Végül – itt csak felsorolászerűen – azokról a fajokról is szólunk, amelyek a naponta időrendben oda-vissza, enni- és aludni járó varjúseregeket útjukon törvényszerűen, vagy őszi-tavaszi vonulásidőben egybeeső útjukon azokat rendszeresen, esetleg alkalmilag hozzájuk csapódva, velük keveredve kísérik.

Állandó társfaj a csóka (*Coloeus monedula*), mely a teledő-kóborló varjúseregben mindig jelen van. Relatív mennyisége az elmúlt öt év tapasztalatai alapján 0,1%-ról legalább 0,2%-ra nőtt.

A helyenként közös táplálkozóterületek miatt is csatlakoznak a mezőkre húzó varjúseregekhez a télen itt vendégeskedő fenyőrigók (*Turdus pilaris*) kisebb-nagyobb csapatai. Ezek inváziós években többen (időnként napi 100–600-an is), máskor csak néhányan láthatók, de főként akkor, ha a városi táplálékforrásaik (*Celtis*-, *Sophora*-termés) kimerültek. Ilyenkor velük tart néhány léprigó (*Turdus viscivorus*) is, de ezek csak szokásból kísérik rokonaikat s valahol útközben lemaradnak.

Késő ősszel, kora tavasszal a friss szántásokat ellepő varjakkal rendszeresen keverednek és a helyi mozgalmak során velük kisebb-nagyobb távon együtt-tartanak a dankasirályok (*Larus ridibundus*) is. Az elmúlt évek során gyakran lehetett 8–10, sőt 400–600 példányukat is észlelni a földekre húzó vagy onnan jövő „fekete sereg” között.

A varjakkal elegyedő dankasirályok sorában utóbb néhány rokonfajt is megfigyeltünk. Így 1991–92–93-ban ezüstsirályt (*Larus argentatus*, 1–7 pd.) és viharsirályt (*Larus canus*, 1–4 pd.) többször, kis sirályt (*Larus minutus*, 1993. február 21., 2 pd.) egyszer láttunk.

Végül ne feledjük ki a seregélyt (*Sturnus vulgaris*), mely kis csapataival megfelelő időben a varjak rendes kísérlője.

A telelő varjak itt-tartózkodásának összefoglaló értékelése

1. A telente szemünk elé kerülő, feltűnően nagy mennyiségű vetési varjú nem a hazai állomány hirtelen növekedését reprezentálja, nem belföldről gyűlik össze. Saját varjaink száma az elmúlt 20 év alatt erősen – helyenként 1/10-ére – csökkent és ma is csökken.
2. A nálunk telelők a tőlünk északra, északkeletre költő (lengyel, szlovák, ukrán, román) populációk tagjai, amelyek a hideg hónapokban hozzánk vonulnak, hazánkban ideiglenesen tartózkodnak. Ősszel jönnek, tavasszal elhagynak bennünket, rendszeresen.
3. A mi varjaink ilyenkor talán délebbre (a Balkánra?) húzódnak.
4. Az itt telelő vetési varjak nagy száma különös jelentőséget ad személtakarító, környezetvédelmi szerepüknek.

Főbb adatok összefoglalása a telelő vetési varjak mozgalmairól az elmúlt öt évben

1988–89.	50000 pd.
1989–90.	70000 pd.
1990–91.	100000 pd.
1991 elején (február végéig):	100000 pd.
végén, december közepéig:	150000 pd.
december második felében:	200000 pd.
A városban maradók száma kb. 8000 pd. (max.)	
A csókák relatív mennyisége mintegy 0,1 %.	
1992 elején, januárban:	200000 pd.
februárban:	100000 pd.
március 12-én:	50000 pd.
17-én:	30000 pd.
18-án:	20000 pd.
26-án:	10000 pd.,
a hó végével eltűnnek.	
1992 végén, november 12-én:	20000 pd.
24-én:	40000 pd.
december 5-én:	50000 pd.
26-án:	500000 pd.-nál több.
A városban maradók száma kb. 10000 pd. (max.).	
A csókák relatív mennyisége mintegy 0,2%.	

1993 elején, januárban:	600000-nél több.
februárban:	600000-nél több.
március 2-5:	300000 pd.
	Az első csapatok indulnak haza.
10-én:	30000 pd.
11-én:	8000 pd.
13-án:	6000 pd.
17-én:	3000 pd.
19-én:	1000 pd.
20-28-án:	naponta 0-300 pd. között változó számban.
29-én:	25 pd.
30-án:	10 pd.

A városban maradók száma kb. 10000 pd. (max.).

A csókák relatív mennyisége mintegy 0,2%.

1. táblázat

Telelő vetési varjak mennyisége és táplálékfogyasztása Debrecen belterületén 1992-93-ban

Telelő varjak száma a települési belterületen	Egyedenkénti napi felvett biológiailag hasznosítható hulladék átlaga	Az összpéldányszám által felvett napi összes hulladék	Az összpéldányszám által felvett 100 napi (évszaki) összes hulladék
10000 pd.	100 gramm	10 mázsa	100 tonna*

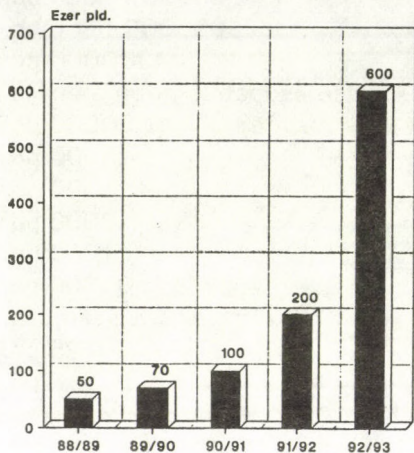
* plusz az emészthetetlen, de az alvóhelyre mégis kihordott szemét (pl. papír, műanyag, gumi etc.), amit a megevert táplálékon kívül szállítanak ki a városból.

2. táblázat

Telelő vetési varjak mennyisége és táplálékfogyasztása Debrecen külterületén 1992-93-ban

Telelő varjak száma a külterületen	Egyedenkénti napi felvett táplálék*	Az összpéldányszám által felvett napi összes táplálék	Az összpéldányszám által felvett 100 napi (évszaki) összes táplálék
600000 pd.	100 gramm	600 mázsa	6000 tonna

* tarlón elhullott (tehát emberileg nem hasznosítható) mag, őszi-tavaszi vetésből szerzett pajorok, egyéb lárvák, ugarok, legelők bábjai, lárvái stb.

1. ábra

Telelő vetési varjak számának alakulása Debrecen területén az elmúlt 5 évben, a faj Tóócóskert fölötti mozgalmi alapján

Fintha István–Szabó Anikó

Barázdabillegetők (*Motacilla alba*) szokatlanul nagyszámú mozgalma Debrecen város belterületén 1992 őszén

1992. őszén a barázdabillegetők érdekes mozgalmát figyeltük meg Debrecen város egyik periférikus lakótelepén, a Tóócóskertben, tízemeletes szalagházak tömbjei által közrevett téren. A tér gyéren fásított, mintegy 2,5 hektárnyi területű. Aránylag szélárnyékos sarka közelében 15–20 nemesnyárból álló kis facsoport nőtt fel. A fák 8–12 méternyi magasak, lombkoronájuk összeér. A facsoportot járdák és játszótér határolják. A járdák alkalmilag gépkocsiforgalmat, s meglehetősen intenzív gyalogosforgalmat (=gyerekek!) bonyolítanak le, az ellentétes oldali játszótér erőteljesen frekventált, így sötétedésig is zajos.

A településrész a város délnyugati szélén helyezkedik el. A belterület határán túl ruderáliák, mezőgazdaságilag művelt földek húzódnak messze. E vidék jó táplálkozási lehetőséget nyújt sok madárfajnak, melyek a kóborlás téli, vagy a vonulás őszi és tavaszi időszakában átmeneti pihenőhelyet lelhetnek (főleg) a zordabb időjárási körülmények ellen a legközelebbi – aránylag fásított – kültelki városnegyed viharos szelek ellen árnyékolt, magas házak által övezett kisebb-nagyobb terein.

A felnövekvő fák, fasorok, facsoportok, vagy éppen a még nem „civilizált” gyepek (az eredeti élőhelyek számos megmaradt növényfajával) sokuknak jó táplálkozó- és éjszakázóhelyet adnak.

Esetünkben az elvonulás előtti billegetők találtak itt ilyen alkalmas éjszakázóhelyre, az alább részletezett és összefoglalt adatok szerint.

Az átvonulás és az éjszakázóhely elfoglalása során megfigyelt jelenségekről

1992. augusztus 19–31. között felhőtlen, szélcsendes, meleg idő (35–39 °C) volt. Az első napi 29 egyedről a madarak száma a hó végére 280-ra szaporodott. Beérkezésük és elhelyezkedésük intervaluma az idő teltével lassan mind korábbra tolódott, tartama néhány perctől fél- és egy órányi (18.45–19.00, ill. 19.00–20.00 vagy 19.00–19.35 között, lásd a két mellékelt ábrát!).

Szeptember 1-től a váratlan lehülés (délután szinte egy óra alatt mintegy 20°C-nyit esett a hőmérséklet!), az ismétlődő esők a néha váltakozó gyakorisággal mutatkozó derült napok ellenére is őszebe hajlító hoztak. Elsejétől a madarak mennyisége 300-ról 550-ig emelkedett a 17-i létszámtetőzésig. Behúzásuk időszaka 19.00–19.20 és 18.00–18.50 közé esett.

Szeptember 18-tól (400 pd.) az időjárás tovább ősziedik, egyre hűvösebb, borult, vagy esős napok váltogatják egymást, és a billegetők száma a hó végére 250 példányra csökken. Beszállásuk ideje is mindinkább rövidül (pl. 20-án 18.03-tól 18.45-ig).

Október 1-től (200 pd.) ötödikéig (130 pd.) számuk még 100 fölött van, de október 6–7-én (amikor a behúzás már 16.10 és 16.45 között lezajlott) csak 50–50, 8-án 20, 9-én 12, 10-én 5 és 11-én mindössze 2 példány, mely legutóbbiak már le sem szálltak. Október 12-én már nem jelentkeztek.

Az érkezőkkel néha más fajok is vegyültek, de ezek innen tovább is mentek valahová a lakótelep háztömbjeinek kiterjedt labirintusába. Így a környéken költő és itt telelő búbospacsirták (néha 1–5 pd. csatlakozott a háztetőkön gyülekező billegetőkhöz), a valahová tartó tengelicek (alkalmilag 5–15 pd.), néhány seregély, házi rozsdafarkú párszor.

Figyelemre méltó a rokonok közül való alkalmi kíséretből a *Motacilla cinerea* 3 példánya, melyek itt hagyták el DK-nek továbbhaladva éjszakázásra megérkező fajtársaikat.

Szeptember 15-én viszont 5, október 1-én pedig 3 *Motacilla flava flava* ült el a nyárfacsoport lombjai között a beérkező barázdabillegetőkkel.

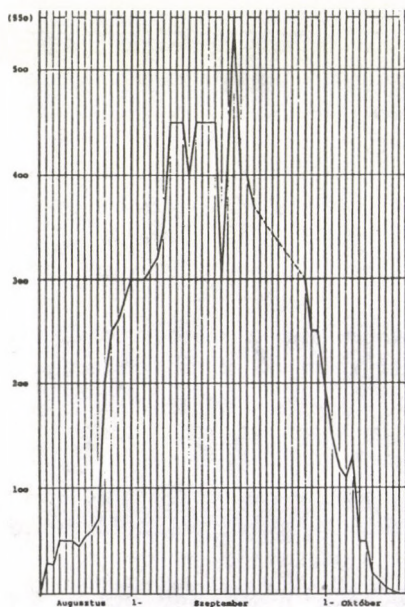
A látott példányok között csak a *M. alba alba* mutatkozott, más alfajt gondos vizsgálat ellenére sem észleltünk, dacára a valószínűleg sokfelől, nagy területről összegyűlt tömegnek.

Végezetül néhány mozzanatról kell még szólnunk a madarak érkezését, gyülekezését és alvóhelyen való elhelyezkedését érintően. Az első napokban (augusztus 19–27. között) nem maradtak itt éjjelre, csak a teret körbevevő tízemeletes házak lapos tetején időztek, repked-

tek egy ideig. Átlagosan 10–15 percen belül az egész társaság egy csapatba verődve elszállt a város centruma felé, É-ÉK-nek, túl a távcsöves látótávolságon.

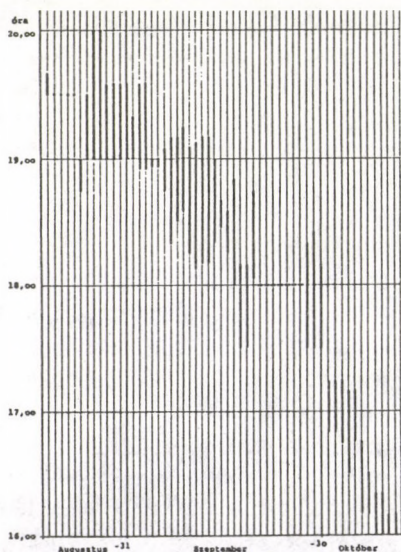
Augusztus 28-tól az érkezők ugyancsak a háztetőkön gyülekeztek 5–15 percre megpihenve ott, az alvóhelyre való beszállásig 15–40-es csapatonként, egymás után.

A teljes tömeg a mondott nyárfacsoportba való behúzása, az ottani elhelyezkedésének befejezte után nem több, mint 5–10 perc elteltével elcsendesedett, és jelenléte nem tűnt fel tovább. Ugyanakkor a gyülekezés egész időszaka alatt a lombok közt hangoskodva a járókelők figyelmét messziről felhívták. Nyugalmuk biztosítására ezért közreműködésünkre néhányszor szükség volt.

1. ábra

Barázdabillegetők elvonulás előtti éjszakázásra gyülekezése Debrecenben, a Tócsókert tér kis nyáras facsoportjában, 1992. aug. 19.–okt. 10.

2. ábra

A napi gyülekezés tartama óra-perctől óra-percig, 1992. aug. 19.–okt. 10.

Fintha István–Szabó Anikó

A sarlósfecske (*Apus apus*) Debrecenben

A faj az 1930-as években költött a nagyerdei víztorony réseiben, majd a háború után először az Ispotály utca kilencemeletes házának molnárfecske-fészkei egyikében 1973-tól. Aztán egyre több helyen mutatkozott és telepedett meg a város magas épületein. Így a nagyerdei Kohász-üdülőn, a Kossuth-Egyetemenél, a Dobozi-víztoronynál, a Burgundia utca és Csapó utca találkozásánál levő régi, magas, romos házakon meg az új panelépületeknél, a Darabos utca nagy házain, az Új-kertben, végül a Tócsóskert tízemeletes betontömbjeinek réseiben. Jelenleg 12–14 költőhelyen összesen legalább 70 pár fészkelhet a város területén:

Dobozi-lakótelep víztornya	25 pár
Tanácsköztársaság útja	10 pár
Csapó utca × Burgundia utca	10 pár
Újkert (Konyhás I.)	7 pár
Ispotály utca	5 pár
Nagyerdő - Kohász üdülő	3 pár
Hortobágy utca (Konyhás I.)	3 pár
Bethlen utca (Konyhás I.)	3 pár
Tócsóskert	2 pár
Egyetem	1 pár
Darabos utca	1 pár

1964. június 30. A Kistemplom tornyát kerülgeti 14 pd, néha bemennek.
1973. június 24. Ispotály utca fölött 9 pd.
1974. június 13. A Belváros fölött 30 pd.
Az Ispotály utca 9 emeletes háza teteje közelében molnárfecske-fészkekben egy pár költött, de körülé 3 vagy több felnőtt pd. mozgott.
1976. május 20. és 30-án 4, illetve 2 pár.
június 5-8. között 2 pár repked az Ispotály utcai 9 emeletes ház teteje körül, különösképp az ottani molnárfecske-fészkek közelében (3 fészek közül kettőt szemelve ki),
június 29-én ugyanitt 3 pd,
június 30-án 8 pd,
július 13–15-e között 3–3 pd. és
július 14-től már fiókákat etetnek !
1977. Az Ispotály utcai pontház körül:
május 5-én 1+3 pd. érkezik; 21–22-én 3 pd. mozog, 29-én beszállnak a molnárfecskek fészkeibe.

június 5-én 5 pd; 8-án 3 pd, ezek ismét be-bejárnak a fészekbe. E hó 9-én már nyilvánvaló, hogy a három fészek közül a középsőt elfoglalták, a két szélsőben maradtak az eredeti lakosok, a molnárfecskek. 10-én 2 pd. egész nap repked, a harmadik nem látszik. 15-én nagy ribillió az elfoglalt fészek körül, mintegy 50-es csapat molnárfecske felhőzik órákon át. 19-én 5 pd. sarlósfecske mozog, 24-én szintén, ugyanakkor csak egy pár fészkel itt!

1978. április 30-án egy pár érkezett az Ispotály utcába, a molnárfecske fészke körül járnak.
július 1-én a Camping fölött 100 pd, 17-én az Ispotály utca fölött 22 pd.
1979. május 26-án a nagyerdei Vigadó fölött 4 pd.
június 6-án ugyanitt 3 pd, valószínűleg az előző adatban szereplőkkel együtt a Kohász-üdülő fészkelői.
július 18-án az Ispotály utca fölött 100, 20-án ugyanitt 80 pd.
1983. május 20-án az Ispotály utca fölött 2 pd.
1984. május 5-én a Burgundia utca fölött 7 pd, ugyanitt július 8-án 6 pd.
1986. május 30-án a Darabos utca fölött 30 pd.
1987. április 22-én a Dobozi-lakótelep víztornyánál 2 pd, ugyanitt május 29-én 40 pd,
június 7-én 30 pd. és 14-én 50 pd.
1988. április 28-án a Darabos utca fölött 3 pd,
május 3-án a Burgundia utca–Csapó utca fölött 3 pd.
1990. május 2-án a Bem-tér fölött 1 pd.
1991. április 26-án a Kossuth Egyetem fölött 2 pd.
1992. június 17-én a Tócsókertben 1 pd; 19-én ugyanitt 4 pd;
29-én ugyanitt 4 pd.
július 10-én a Csapó utca fölött 30 pd. és 11-én a Tócsókertben 5 pd, valamint
szeptember 9-én ugyanitt 1 pd. délután negyedórán át vadászgat.

A város fészkelőállománya talán a magas betonépületek számának gyarapodása miatt is növekszik. A költési időben jelenlevő egyedek száma véleményünk szerint nem tükrözi a fészkelőpárok mennyiségét, annál sokkal magasabb lehet. Gyakran megfigyeltük ugyanis, hogy egy fészkelőpár körzetében 3 vagy több példány mozog rendszeresen.

Fintha István–Szabó Anikó

Tömeges fecskepusztulás a Dél-Alföldön

1992 szeptemberének első napjaira a rendkívüli kánikula volt a jellemző. Szeptember 4-én viharos széllel erős hidegfront érkezett, a nappali hőmérséklet órák alatt mintegy 20 °C-al csökkent. Bár szeptember 7-én már újra enyhe, napsütéses idő volt, az 55-ös út Csongrád megyei szakaszán és mellékútjain száz füstifecske, elsősorban azévi fiatal madár pusztult el. Valószínű, hogy a hirtelen hidegbetörés miatt a rovarvilág mozgása megszűnt, és a fellépő táplálékhiány miatt energiataralékaik gyorsan kimerültek. A fecskék nem a villany- és telefondrótokon üldögéltek, hanem az aszfaltutakon, amelyek hőmérséklete talán melegebb lehetett a környezetnél. A legyengült madarak nem voltak képesek felrepülni az autók elől, így azok tömegesen taposták el őket. Hasonló észrevételt tett Hajdú András erdőfelügyelő is, aki a 47-es út Békés és Csongrád megyei szakaszainak több helyén észlelt tömeges fecskepusztulást. Dr. Molnár Gyula és Csíkos Ferenc hasonló tragikus fecskepusztulásról, repülés közben a Maros vizébe zuhanó molnárfecskékről írnak Csongrád megye délkeleti részéből (*Himantopus* 1992/5). Feltételezhetően 1992. szeptember 5–7. között több ezer, jórészt északabbról érkező fiatal füstifecske pusztult el a térségben.

Andrésí Pál

Vízityúk- (*Gallinula chloropus*) csapat áttelelése

1993. február 21-én 9 vízityúkot figyeltem meg a Budapest X. ker.-i Újhegyi Lakótelep melletti befagyott horgásztónál. A madarak igen bizalmasak voltak, a járőkelőktől 3–4 m-re is békésen szedegettek a keskeny nádszegélyben, kissé az Angliában látott „park-példányokra” emlékeztettek. 1992. június 27-én már megfigyeltünk egy ad. példányt fiókáját vezetve a kb. 60 m átmérőjű tavacskán, de az, hogy télire is itt maradtak (egy család?), újszerű jelenség. Elképzelhető, hogy a fekete rigóhoz hasonlóan a szelfdebb, urbanizálódott vízityúkok áttelelnek. Kérem Tagtársaimat, hogy a vízityúkok áttelelését kísérjék figyelemmel.

Szalay Kornél

Áttelelő havasi szürkebegyek (*Prunella collaris*) a Salgó-várromon

A havasi szürkebegyek 1986 óta rendszeres téli vendégei a salgói várromnak. Némely évben kisebb, míg máskor nagyobb számban jelennek meg és telelnek át. A korábbi évekhez hasonlóan rendszeresen hordom föl a várromra a napraforgót és vegyes fűmagot. Bizonyosra veszem, hogy a cinegék számára 1 méter magasan lévő odúba rakott napraforgó hozzájárult ahhoz, hogy több éven át itt töltsék a telet. Bizonyítja, hogy időnként ők is odarepülnek az „etető odú” alá, de több ízben megfigyeltem amikor némelyikük az odú szájába ült és ott a héj nélküli napraforgó magot csipegette. Az előző években, amikor megjelentek itt, rendkívül szelíden viselkedtek, az embert 2–3 méter távolságra is bevárták. Azóta kissé elvadultak, az embert meglátva nyomban szárnyra kapnak és leszállnak a lejjebb lévő sziklafalakra. Az elvadulást valószínűleg a hétvégeken idelátogató turisták okozzák. Ilyenkor ritkán tűnnek elő, de ha mégis jönnek, akkor azonnal leszállnak az alacsonyabb részekre, vagy tovább repülnek északi irányba. Amikor az eleséget viszem, néha nincsenek ott, de később eltűnnek és leülnek a rom alatti sziklákra. 1992. február 15-én reggel 7-kor értem fel a várba. Ekkor egyet sem láttam az akkoriban ott tartózkodó 4 példány közül. Mivel erős szél fújt, lementem az egy „emelettel” lejjebb lévő szélvédett helyre. Innét figyeltem az etetőre járó cinegéket. 8.30-kor különös, a gyurgyalag hangjaira emlékeztető hangokat hallottam a hátam mögül. Óvatosan megfordultam és ekkor láttam, hogy az egyik kötömb tetején egy havasi szürkebegy ül és halkán énekel. Ez az ének időnként a pacsirta hangjaira is emlékeztetett. Kis idő múltával abba hagyta az éneket, leugrott és szedegetni kezdte a fűmagot. Továbbra is ott maradtam a szélvédett, napos oldalon. 9.20-kor a Boszorkánykő irányából jövet 3 példány tűnt fel a levegőben és leszálltak az alattam lévő falmaradvány réseibe.

Az évente visszatérő szürkebegyek közül nem mind gyűrűs, holott 1988 január–február hónapokban 6 példányt, majd ezt követően 1990 decemberében újabb 10 példányt gyűrűztem. A fent említett 1+3 példány közül kettő gyűrűs volt. Kíváncsi voltam, hogy az éjszakát hol töltik ezért néhányszor már virradat előtt ott voltam. Kiderült, hogy az éjszakát a nyugatra néző, legfelső bástya falának réseiben töltik.

Az 1991. január–júniusi *Madártani Tájékoztató*ban az 1987. október 31. és az 1988. április 25. közötti időszak megfigyelési adatait közöltem, most az azóta látottak adatait ismertetem egészen 1992. november 20-ig. Itt ismét jelzem, hogy általában ugyanazon madarakat figyeltem meg, csupán a példányonkénti számok változnak. Több ízben

előfordult, hogy egy példányt sem láttam, ezért az ilyen „üres” napokat nem jegyeztem fel!

1988.11.12.	1 pd.	1991.02.23.	9-es csapat
1988.11.19.	1 pd.	1991.12.02.	3 pd.
1989.02.05.	1 pd.	1991.12.07.	2 pd.
1989.11.29.	3 pd.	1991.12.11.	1 pd.
1989.11.30.	1 pd.	1991.12.26.	1 pd.
1989.12.02.	4 pd.	1992.01.01.	1 pd.
1989.12.03.	3 pd.	1992.01.12.	1 pd.
1989.12.07.	2 pd.	1992.01.14.	5 pd. (együtt)
1989.12.08.	4 pd.	1992.01.16.	2 pd.
1990.03.05.	1 pd.	1992.01.18.	2 pd.
1990.04.14.	1 pd.	1992.01.23.	1 pd.
1990.04.21.	1 pd.	1992.01.25.	3 pd.
1990.12.09.	5 pd. (együtt)	1992.01.28.	4 pd.
1990.12.19.	7-es csapat	1992.02.06.	2 pd.
1990.12.23.	7-es csapat	1992.02.09.	4 pd.
1990.12.26.	10-es csapat	1992.02.15.	4 pd.
1990.12.29.	9-es csapat	1992.02.21.	4 pd.
1990.12.30.	7-es csapat	1992.02.27.	5 pd.
1991.01.02.	9-es csapat	1992.02.29.	2 pd.
1991.01.05.	1 pd.	1992.03.07.	5 pd.
1991.01.12.	1 pd.	1992.03.13.	8-as csapat
1991.01.19.	1 pd.	1992.11.20.	8-as csapat
1991.02.20.	8-as csapat		

Varga Ferenc

A tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*) ismételt áttelelése Szegeden

1978–79 telén Szegeden áttelelő tüzesfejű királykát figyeltem meg. Ez egyben az első bizonyított áttelelés volt Magyarországon (*Pusztta* 8. 18. p., *Mad. Táj.* 1981. 2. 84. p.). Ezt követően 1985. november 8-tól 1986. január 16-ig maradtak itt a tél viszontagságaival dacoló példányok. 1987–88 tele rendkívül enyhe volt Szeged környékén. Ekkor a

tüzesfejű királyka ismét látható volt az egész téli időszakban. A novemberi vonulás befejeződése után 1987. december 5-én észleltem az első példányt a várostól délre a Tisza bal partján húzódó hullámtéri füzesben. Az utolsó megfigyelés is itt történt 1988. március 5-én. E két időpont között – három alkalom kivételével – minden hétvégi bejárás alkalmával láttam december és január hónapban 1–1, februárban és márciusban pedig 2–2 egyedet. A fentiekén kívül Kókai Károly 1988. január 16-án és február 14-én látott 1–1 példányt a Tisza jobb partján. A tüzesfejű királykák szén- és kék cinegékkal valamint csilpcsalp-fűzikékkal (*Phylloscopus collybita*) mozogtak együtt. Míg a többiek általában a fűzfákon keresgéltek, addig a tüzesfejű királykák a sűrű fűz- és szederbokrokban kutattak táplálék után. Itt jegyzem meg, hogy 1987. december 5-től 1988. február 7-ig minden megfigyelés alkalmával észleltem ugyanitt 1–6 csilpcsalp-fűzikét is.

Dr. Kasza Ferenc

Adatok a csicsörke (*Serinus serinus*) korai előfordulásához

A *Madártani Tájékoztató* 1988. január–decemberi számában Schmidt Egon, az 1989. évi 3–4. számában pedig Király Gergely számolt be a csicsörke téli előfordulásairól. Az 1977-től végzett megfigyeléseim túlnyomó többségében április elején figyeltem meg az első példányokat. Az 1986 és 1991 közötti években már márciusban megérkeztek az első csicsörkék. Két legkorábbi adatom, 1989. március 15-e Tiszaszigetről, március 19-e pedig Szegedről datálódik.

1992 tavaszi februárja meghozta az első példányokat. Február 9-én Tiszaszigeten a Tisza-hullámterén figyeltem fel egy halkán éneklő csicsörkére. Február 15-én és 29-én az újszentiváni Tisza-hullámtéren 2–2, a tiszaszigeti hullámtéren pedig 1 példányt láttam. Az ezt követő hűvösebb időszak után csak március 28-án jelent meg egy pár csicsörke a szegedi Tisza hullámtéri erdőben. Minden esetben gyomnövényekkel dúsan borított területeken táplálkoztak.

Dr. Kasza Ferenc

FAUNISZTIKA

1993-as fészkelési adatok a Hortobágyról

Feketenyakú vöcsök

(*Podiceps nigricollis*)

Kunkápolnási mocsár: 2 pár

Vörösnyakú vöcsök

(*Podiceps griseigena*)

Kunkápolnás: 16–18 pár

Csécsi-tó: 10–12 pár

H. Halastó: 6–8

Kis-Jusztus: 4

Kis kárókatona

(*Phalacrocorax pygmaeus*)

H. Halastó: 2–3 pár (nádszigeten,
kanalaszemekkel, bakcsókkal)

Szürke gém

(*Ardea cinerea*)

Kunkápolnás: 2 pár

H. Halastó: 15–20

Vörös gém

(*Ardea purpurea*)

Kunkápolnás: 50–60 pár

H. Halastó: 40–50

Fekete-rét: 20–25

Zám: 4–5

Üstökösgém

(*Ardeola ralloides*)

H. Halastó: 4–5 pár

Kunkápolnás: 2

Nagy kócsag

(*Egretta alba*)

Kunkápolnás: 60–70 pár (3 telep)

H. Halastó: 80–100 (2 telep)

Fekete-rét: 20–30

Kis kócsag

(*Egretta garzetta*)

Kunkápolnás: 5–6 pár

H. Halastó: 8–10 pár

Bakcsó

(*Nycticorax nycticorax*)

H. Halastó: 50–60 pár

Kunkápolnás: 80–100 (2 telep)

Batla

(*Plegadis falcinellus*)

H. Halastó: 6–7 pár (nádszigeten,
kanalaszemekkel és más fajokkal)

Kanalaszém

(*Platalea leucorodia*)

H. Halastó: 200–250 pár

Kunkápolnás: 30–40 (új telep)

Nyári lúd

(*Anser anser*)

Kunkápolnás: 80–90 pár

Zám: 30–35

Pusztakócs: 40–50

Halastavak: 100–120

Hamvas rétihéja

(*Circus pygargus*)

Zám: 2–3 pár

Nagyiván: 1

Borzás: 2

Kék vércse

(*Falco vespertinus*)

Hortobágy és környéke:

kb. 500 pár

Haris

(*Crex crex*)

Borzás: 1 pár

Kis vízicsibe

(*Porzana parva*)

Becsült hortobágyi költőállomány:

60–70 pár

Törpe vízicsibe

(*Porzana pusilla*)

Kunkápolnás: 10–12 pár

Pettyes vízicsibe

(*Porzana porzana*)

Becsült hortobágyi állomány:

20–25 pár

Túzok

(*Otis tarda*)

Áprilisi szinkron: 106 pd.

Kis lile

(*Charadrius dubius*)

Becsült hortobágyi állomány:

6–7 pár

Széki lile

(*Charadrius alexandrinus*)

Nagszik: 1–2 pár

Gulipán

(*Recurvirostra avosetta*)

Becsült hortobágyi állomány:

10–12 pár

Ugartyúk

(*Burhinus oediconemus*)

Hortobágyi teljes állomány:

23–24 pár

Székicsér

(*Glareola pratincola*)

Nagyiváni-pusztá: 1 pár

(sikeres költés tavaszi árpában)

Költés nélküli kóborlók: 35–40 pd

Fattyúszerkő

(*Chlidonias hybrida*)

H. Halastó: 70–80 pár

Kunkápolnás: 25–30

Fehérszárnyú szerkő

(*Chlidonias leucopterus*)

Kunkápolnás: 25–30 pár (vegyes

telepen, kormos szerkőkkel)

Kormos szerkő

(*Chlidonias niger*)

Kunkápolnás: 80–100 pár

(2 telepen)

Szikipacsirta

(*Calandrella brachydactyla*)

Szelencés: 8–10 pár

Angyalháza: 2

Nagyiváni-psz.: 1 (szántón)

Kunmadaras: 2 (szántón)

Kékbegy

(*Luscinia svecica*)

Kunkápolnás és környéke:

15–20 pár

Sarkad-ér: 5–6

Nagyiváni nádüzem és kubikok: 4

Halastavak: 15–20

Csatornák: 8–10

Réti tücsökmadár

(*Locustella naevia*)

Kunkápolnás: 1 pár

Nagyiváni-pusztá: 2 pár

Csíkosfejű nádiposzáta*(Acrocephalus paludicola)*Borsós, Ökörföld: 60–65 éneklő
hím (Ecsedi Z., Szilágyi A., Tar J.)

Kunkápolnás és környéke:

220–230

Zám: 5–6

Borzás: 3–4

Ecsezug: 6–8

Kis őrgébics*(Lanius minor)*

Becsült hortobágyi állomány:

65–70 pár

Dr. Kovács Gábor**Kis lile (*Charadrius dubius*) fészkelési adatai**

A kis lile hazánk rendszeresen fészkelő, de szórványos elterjedésű madárfajai közé sorolható. Megfigyelési adataim 1983-tól vannak e fajról, most csak a Somogy-megye déli területeiről származókkal foglalkozom. A megfigyelések szerint Dél-Somogyban a következő helyeken fordulhat elő e faj:

- a Dráva-folyó és környéke (a folyami kavicszátonyokon és a kavicsbányákban szinte mindenütt),
- belvizes mezőgazdasági területek (alkalmi költőfaj),
- leengedett vízű, száraz tómedrek, halastavak (szintén alkalmi költőfaj).

Adataim közül csak a fészkelésre utalókat közlöm.

1983. június 22. Barcsi TK. 7-es tó, 4 pd. megfigyelve, illetve előkerült egy 2 tojásos fészkealj. (A fiókák június 27-én keltek.)
1983. július 1. ugyanott 4 pd. + 2 apró fióka megfigyelve, illetve előkerült a másik pár 4 tojásos (!) fészke. (Késői költéskor szokatlan a teljes fészkealj). Mindkét pár a leeresztett vízű halastómederben fészkel.
1986. június 21. Barcs–Viktorpuszta, homokbányában 1 pd.
1988. május 24. Csokonyavisonta, Zimonai-tónál 3 pd. A száraz tómederben 2 pd. fészkefeltű magatartást mutatott.
1989. június 22. Barcs–Drávaerdő, folyó-menti kavicsos talajú belvizes bűzavetésben (vízfoltnál) 2 pd.
1989. június 26. Barcs–Somogytarnóca, belvizes repcetáblában 2 ad. és 4 juv. pd.

1989. július 8. Komlósd, belvizes szántóföldön (vízfolt!) 2 ad. és 2 juv. pd.
1990. május 23. Barcsi TK, a 9-es tó medrében 4 tojásos fészek.
1991. június 22. Bélavári kavicsbánya, 2 pd. rendszeresen látható.
1993. június 8. Heresznye, drávai kavicszátonyon 4 tojásos fészek; itt össz. 4 pd. megfigyelve (Deme T.–Fenyősi L.).
1993. július 7. Drávatamási, kavicszátonyon fészekalj kelő tojással és egy fiókéval (2-es fészekalj).

Fenyősi László

A pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) a Szatmár-Beregi síkon

Mióta ismét többet járhatok a Szatmár-Beregi síkon, több olyan adatát gyűjtöttem e fajnak, melyek már nem kerülhettek bele a Haraszthy L. által szerkesztett *Magyarország madárvendégei* kötetébe. Itt teszem közzé őket.

1987. szept. 17. Sonkád község legelője fölött 4 pd, köztük egy igen vén, fehéres-fakó tollazatú (9 egerészölyv mellett).
1987. szept. 19. Tivadar ártéri erdőfoltjai között 2 pd.
1989. aug. 10. Tizsakerecseny: Lónyai-erdő fölött 1 pd, 3–4 egerészölyv között.
1990. júl. 27. Tizsakerecseny: Lónyai-erdő fölött 2 pd, 4–5 egerészölyv és 1 darázsölyv társaságában.
1990. szept. 4. Barabás: a Kaszonyi-hegy fölött 2 pd, 6 egerészölyv és 9 holló mellett.
Tizsakerecseny: Lónyai-erdő fölött 1 pd, 3 egerészölyv.
1990. szept. 25. Tarpa: Nagyhegy fölött 2 pd, 2 egerészölyv és 2 holló mellett.
1991. szept. 6. Gulács ligetes legelője fölött 4 pd, 8 egerészölyv között.
1991. szept. 11. Tarpa: Nagyerdő déli öblözetében fekvő legelőn 1 vén pd. ül a földön, szárnya, válla, farka, tarkója palafehér színű. Távolabb szétszórtan még 5 egerészölyv.
1992. jún. 15. Barabás: Kaszonyi hegy fölött 3 pd.

1992. aug. 4. Barabás: Kaszonyi-hegy fölött 7 pd. és 8 egerészölyv.
1992. aug. 18. Tarpa: Szipaháti-legelő fölött 2 pd.
Panyola: Ásottszeg melletti fás legelőn 1 pd. mozg, 2 egerészölyv társaságában.
1992. szept. 21. Kömörő erdejének egy nagyobb pusztavágása fölött 7 pd, vele egy légtérben még 5 egerészölyv, 1 karvaly és 1 héja.
1992. szept. 23. Tiszabecs község széle fölött 1 pd.
1992. szept. 24. Tiszabecs fölött 1 pd.
1992. okt. 9. Tiszabecs: Tisza-ártér fölött 1 pd, 3 egerészölyv és 1 békászósas mellett.

A pusztai ölyv szatmár-beregi területeinken többnyire fás-legelők nyíltabb térségeiben látható nyár végén, ősszel.

Szereti az erdők között található nagyobb tisztásokat, erdők közötti legelőket. Ha vele együtt egerészölyvek is megjelennek, a két faj egyedei között előbb-utóbb összetűzések támadnak, melyek nem komolyak, de néha látványosan hosszadalmasak.

Fintha István

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) adatai Hajdú-Bihar megye Hortobágytól távolabbi részeiről

Az alábbi adatok hivatottak kiegészíteni a Haraszthy László szerkesztésében megjelent *Magyarország madárvendégei* című kötet megfelelő fejezetét.

1986. aug. 9. Földes és Sáp közötti legelőkön 2 pd. (1 békászósas és 1 pusztai sas mellett).
Ugyanekkor a Földes és Debrecen közti út mellett összesen 3 pd. (és 1 egerészölyv, 1 darázsölyv, 1 barna kánya).
1986. aug. 21. Földes és Sáp közötti legelőkön 4 pd. (1 pusztai sas, 3 egerészölyv és 6 barna rétihéja mellett).
Ugyanekkor Földes és Hajdúszovát között a műút mellett 2 pd., Hajdúszovát és Debrecen közötti út mentén 3 pd. (és 3 egerészölyv, és 3 barna kánya).

1986. szept. 12. Földes és Sáp közötti legelőn 2 pd. (1 pusztai sas (azonos az előzőekben említett egyeddel), 1 kígyászölyv és 1 barna rétihéja társaságában).
1987. aug. 30. Hajdúbagos: a földikutya-rezervátum legelőjén 2 pd. Kísérőfajok: 1 kishéja, 1 vörös vércse, 200 gyugyalag.
1987. okt. 6. Hajdúbagos: a földikutya-rezervátum legelőjén egyszerre 25 példány. Közülük földikutya-túráson ült néhány, mások gyalogolva vagy groteszk módon futva vadásztak nagyobb termetű sáskákra (sisakos sáska maradványait – szárnyak – megfelelő helyeken találtam), gyíkokra. A szárnya keltek ürgét próbáltak fogni, jelenlétem idején sikeres akciót nem láttam. Az egyedek között sok volt a sötétebb színű, de ezek közt legtöbb alul egészen világos, alig foltos, csaknem fehér. Több a majdnem fehér farkú, vállú, tarkójú példányt láttam.
1988. jún. 29. Nyíradonyi homokbuckás legelőkön 1 pd.
1988. aug. 28. Hajdúbagos: a földikutya-rezervátum legelője fölött 2 igen fakó, homokszínű példány.
1990. szept. 20. Pocsaj legelőjén 1 pd.

Fintha István

Adatok a kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*) szegedi megfigyeléseihez

Nagy Tamás, Réti Szabó Gábor, Tokody Béla és Széll Antal a *Madártani Tájékoztató* 1989. 3–4. számában írtak a kis kárókatona 1982 és 1988 közötti dél-alföldi előfordulásairól. Beszámolójukat szeretném kiegészíteni a korábbi és újabb Szeged környéki megfigyeléseim adataival. Két alkalom kivételével mindegyik a Szegedi Tisza-szakaszra esik, ezért csak e két eltérő helyet jelölöm meg külön.

1987. december 19.	8 pd.	(Kókai Károllyal és fiammal)
december 20.	2 pd.	
december 24.	2 pd.	
december 26.	1 pd.	
1988. november 12.	1 pd.	
1989. október 17.	2 pd.	(Szegedi Fertő, dr. Almási Istvánnal)
november 11.	1 pd.	(Újszentiván, Tisza)

1991. december 21-én Puskás Lajossal és fiaival a Tisza újszegedi oldalán, a szennyvízbefolyónál egy halászgató kis kárókatónát riasztotunk fel. Egy a vízből kiálló betontömbre szállt le szárítkozni a társa mellé. Ezt követően 1992. március 1-ig minden megfigyelés alkalmával láttam a Tisza szegedi szakaszán 2 példányt. Csak az első alkalommal láttam őket táplálkozni. Általában a kacsáktól elkülönülve üldögéltek vízből kiálló betontömbön, uszadékfán, illetve a víz fölé hajló fűzbokron. Kétszer a parton tőkés récék között figyeltem meg őket. Mozgáskörzetük a szegedi kikötőtől az új közúti hídfőig a Tisza belvárosi szakaszán volt. Bár egyszer a hídtól északra is repültek.

Dr. Kasza Ferenc

Ritkább hazai madárfajok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*). 1991. április 26-án a Hortobágyi Nemzeti Park kezelésében levő Baktalórántházi Erdészeti Igazgatóság területének védett erdőrésztletében, idős gyertyános tölgyesben figyeltem meg a példányt, amint egy kiszáradt, lábon álló tölgy felső ágai egyikén tevékenykedett.

Búbos cinege (*Parus cristatus*) egy példányát figyeltem meg 1991. április 30-án a baktai-erdő egy másik részletében (Baktalórántháza 21A). A madár a középső koronaszintben mozgott, különböző fafajok lombja között keresgélve. Az erdőrésztlet vegyes állományú: kocsányos tölgy, gyertyán, nyír, vadcserezsnye mellett 15% erdei fenyővel.

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*). A Barabás község határában emelkedő Kászonyi-hegy hazai részének (erdőtag: 14A) lejtőjén, erdőszélen nagyra nőtt mogyoróbokor koronájában 1991. január 15-én két példány keresgélt. 1992. augusztus 4-én ugyanitt egy családdal (2 ad. 3 juv. pd.) találkoztam. Hegylábi fás vegetáció szélén álló elvadult szilvafán mozogtak. Az idősek a kényszerérett termésekről csipegettek valamit.

Bajszos sármány (*Emberiza cia*). A Barabás község határában emelkedő Kászonyi-hegy füves, cserjés, kőkibúvásokkal tarkított száraz oldalán (Szádok nevű terület) két alkalommal találkoztam 1–1 példányával. 1991. május 23-án egy vadrózsabokor hegyén éneklő hím, 1992. július 22-én ugyanazon területre szentén egy hím mutatkozott a köves terepen és az alacsony cserjéken.

Fintha István

Felmérések a Holt-Marcál és a Rába folyó árterében

Megfigyeléseink a Holt-Marcál befolyózsilip, Marcál folyó torkolatától a Rába árterében a győri vasúti hídig, a Holt-Marcál mellékén pedig a győri kifolyózsilipig (magába foglalva a Marcálváros ltp. melletti tavat) terjedő élőhelyekre vonatkoznak. A terület kb. 250 hektár.

A táj arculatának, növény- és állatvilágának alakításában a víz játszott és játssza ma is a legnagyobb szerepet. A különböző „magasságokhoz” igazodott növénytársulások változatos élőhelyet biztosítanak az itteni madárvilágnak. A puhafa-ligeterdők, nedves rétek, kaszálók, láp- és mocsárrétek, sásosok, nádasok a mélyebb fekvésű részeken, míg a kis számban megmaradt keményfa- (kocsányos tölgy) csoportok a magas árterben, homok- és kavicspúpokon telepedtek meg.

Győr és környéke a Kisalföld csapadékban légszegényebb vidéke, így megfigyelési zónánk is javarészt a folyók szállította vízből jut nedvességhez. A talaj- és belvízszint ingadozása jól kiszámítható, s ezek közül főként a belvíz magassága van nagy hatással az itt tartózkodó madarak faji összetételére (sajnos, mint azt Magyarországon sok helyen, elvezető csatornákkal csökkentik felületét). Az év februárban magas vízállással indul, a nádasokban 50–80 cm-es, a mélyedésekben 5–20 cm-es vízzel. Ez utóbbinak igen nagy jelentősége van a tocsógók (közel 20 ha) kialakulásában, s ennek nyomán a vonuló madarak „megállításában”. Májusra már csak a nádasok és azok szegélye nedves, de ez éppen elegendő a fészkeléshez, táplálékszerzéshez. Kedvezőtlen időjárás esetén korai száradás (június) is előfordul. Júliustól szeptemberig még a nádasok is kiszáradnak, de októberben a tavaszinál is nagyobb mennyiségű víz szokott összegyűlni, ismét „segítve” a vonulást. Az így kialakult vízfelület a januári száraz fagyok idején szinte mindig töredékére zsugorodik.

1987. január 1. és 1992. június 30. között 140 madárfajt figyeltünk meg a területen. A tocsogós rétek, kiöntések és folyómenti galériaerdők természetesen a vonuló madártömegek számára nyújtanak kedvező feltételeket, nyárra a vonuló mennyiségnek csak töredéke marad vissza költeni. Az itt előfordult 85 költőfajból az érdekesebbek:

Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>):	max. 4–5 pár
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>):	8–10 pár
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>):	1–2 pár
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>):	3–4 pár
Fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>):	1–2 pár
Kis őrgébics (<i>Lanius minor</i>):	3 pár

Érdekesebb megfigyelések a területről:

Nagy bukó (*Mergus merganser*) igen korai megfigyelése:
1987. szept. 12–13., 1 tojó pld. (B. A.),
Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*):
1990. április 4., 1 pd. (P. V.)

A madárfaunán kívül a terület bővelkedik botanikai értékekben is, de tájképi jellege sem elhanyagolható, emiatt e vidéket is számításba vették a Pannonhalmi-dombság TK előkészítésekor. Sajnos a Holt-Marczal vidéke még mindig nem védett, pedig az épülő győri M1-es elkerülő autópálya, a szennyeződésektől gyorsuló feltöltődési folyamat, tájékozatlan horgászok és vízivad-vadászok mind-mind veszélyeztetői ennek az érzékeny kis ökoszisztémának.

Pöcze Vilmos–Böhm András

Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) tavasi vonulási adatai a Tiszától nyugatra

A fehérszárnyú szerkő keleti elterjedésű faj, hazánkban a Duna–Tisza között, de inkább a Tiszántúlon fészkel. A költőpárok száma évente, a mindenkori vízviszonyok függvényében változhat. 1993. május 13-án a Dinnyés-Fertőn kormos szerkők társaságában figyeltem meg egy példányt, nyilvánvalóan vonulásban. Amikor az adatot este a megfelelő kartonra vezettem, megnéztem a korábbi megfigyelések dátumait. Ekkor gondoltam arra, hogy érdemes lenne ezt a néhány vonulási adatot közölni azzal a kéréssel, hogy naplót vezető Tagtársaink szintén állítsák össze megfigyeléseiket erről a fajról. A remélhetőleg sok adat tükrében valószínűleg meghatározható lenne az az időszak, amikor a fehérszárnyú szerkő tavasszal a Dunántúl vizeinél, illetve adott esetben mint vonuló a Duna–Tisza között megfigyelhető. Az adatok időrendi sorrendben:

Dunántúl:

1969. ápr. 26.	Dinnyés	2 pd.
1969. máj. 29.	Dinnyés	2
1977. ápr. 28.	Keszthely, szennyvíztároló tavak	17 (együtt)
1984. máj. 6.	Dinnyés	1
1985. máj. 1.	Rétszilasi halastavak	2
1986. ápr. 27.	Dinnyés	1
1986. máj. 2.	Rétszilasi halastavak	12
1987. máj. 13.	Dinnyés	1
1993. máj. 13.	Dinnyés	1

Duna–Tisza köze:

1962. máj. 19.	Fülöpháza, Szívós-tó	1 pd.
1965. máj. 2.	Apaj-pusztá, halastavak	2
1968. máj. 21.	Sasér, Tisza felett	2
1992. máj. 3.	Fülöpszállás, Kelemenszék	12–15 (együtt, tiszta csapat)

Schmidt Egon

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*) újabb költése a Medves völgyében

Csaknem 10 éve már, hogy a Medves völgyeiből eltűnt a hegyi billegető, pedig korábban rendszeres költője volt az itteni hegyipatakoknak (Gortva-völgy), de nem ritkán olyan völgyekben is fészkel, amelyekben alig csordogáló vízfolyások voltak. 1993. május 4-én a Budavölgy nevű bükkös völgyben, dűlőút partjában az egyik magam készítette üregben 4 tojásból álló fészekalját találtam. Az üreg, amelybe a fészket építette, az itt csordogáló kis patakocskától 4 méterre volt, amelyet még az út is elválasztott a pataktól! A költés sikeres volt, a 6 fiókával később már a patak mentén találkoztam.

Varga Ferenc

Adatok az erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) fészkeléséhez

A Barcsi Tájvédelmi Körzetben 1988. június 30-án 1 + 1 pd-t, 1989. június 9-én 1 pd-t figyeltünk meg. E nyári megfigyelések is költést valószínűsítettek, s ez 1992 tavaszán igazolást nyert. Május 8-án a Kúti-őrház közelében fenyővel elegyes tölgyesben láttunk 1 pd-t, mely fiókát mentett. A madár közvetlen közelről szállt fel, majd „mekegésszerű” hangokat adva alacsonyán, „remegő” szárnycsapásokkal repült el, s eközben jól látszott a hasa alá szorított fióka (fiókák).

Fenyősi László–Stix József

Faunisztikai érdekességek a Dél-Alföldről (1990–1991)

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*)

1990. szept. 29. Ásotthalmon, a Szakiskola parkjában figyeltem meg 23 pd-t. A parkban található tuják tobozait bontogatták.

Fenyvescinege (*Parus ater*)

A tél folyamán a Szakiskola parkjában és a környező erdőkben folyamatosan láttam 2–4 példányt. Rendszeresen látogatták a madáretetőket.

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*)

Ásotthalom, Csehó sor: 1 pld. 1990. nov. 2–16. között azonos útszakaszon megfigyelve.

Ruzsa, Ruki erdő, 1991. febr. 12.: 1 pld.

Szombathely és Szeged között 1991. márc. 3-án a műút menti vezetéseken 5 pld-t figyeltem meg. Ebből Dég: 2 pld.

Andrési Pál

Kis őrgébics (*Lanius minor*) költése Budapesten

A főváros X. kerületén (Kőbánya) áthaladó Rákos-patakot egy szakaszon fűzbokros, ligetes sáv kíséri, mely madárélőhelynek is jelentős. Ezen a területen a kis őrgébics 1988 óta minden évben megjelent költési időben, de fészkelését bebizonyítanom sajnos nem sikerült. 1992. július 30-án egész családot (2 ad.+3 juv.) figyeltem meg a Mátyásföld és Kőbánya határát jelentő korábbi szovjet laktanya kerítésén. Kellemes látványt nyújtottak a gébicsek, ahogy az évtizedekig megközelíthetetlen objektum kőkerítésén üldögéltek. A terület egyébként viszonylag zavart (kirándulók, legeltetés), lehet, hogy gébicseink tűrőképessége nagyobb az átlagosnál, mindenesetre az élőhely alkalmas volta tűnt megtelepedésük meghatározó tényezőjének.

Szalay Kornél

A hegyi réce (*Aythya marila*) Szeged környéki előfordulása

1977–87-ig a Szegedtől a déli országhatárig húzódó Tisza-szakaszon nem láttam hegyi récét rendszeres heti megfigyeléseim alkalmával. 1987–90-ig csak szórványosan fordult elő az alábbi helyeken és alkal-
makkor:

1987. dec. 19.	1 tojó	(Tiszasziget, Kókai Károllyal és fiammal láttam)
1988. jan. 2.	1 tojó	(Szeged, Tisza)
1988. jan. 9.	1 tojó	(Szeged, Tisza)
1990. dec. 24.	1 hím	(Szeged, Tisza)
1991. jan. 29.	3 hím + 4 tojó	(Szeged, Tisza, Kókai Károly megfigyelése)

Ilyen előzmények után végképp nem számítottam az 1991. évi „hegyiréce-invázióra”. November 3-án Szegeden a partfürdő előtti folyószakaszra érkezett az első csapat, és itt maradt majdnem másfél hónapig.

A pontos megfigyelési adatok az alábbiak:

1991. nov. 3.	13 pd.	(2 tojó és 11 fiatal)
1991. nov. 10.	13 pd.	(u. a.)
1991. nov. 17.	13 pd.	(u. a.)
1991. nov. 19.	16 pd.	(Puskás Lajos megfigyelése)
1991. nov. 23.	21 pd.	(1 hím, 4 tojó, 5 fiatal hím, 11 fiatal tojó)
1991. nov. 24.	21 pd.	(u. a.)
1991. nov. 27.	23 pd.	(Kerényi Zoltán megfigyelése)
1991. nov. 30.	29 pd.	(3 hím, 6 tojó, 9 fiatal hím, 11 fiatal tojó)
1991. dec. 1.	29 pd.	(u. a.)
1991. dec. 7.	29 pd.	(Puskás Lajos megfigyelése)
1991. dec. 15.	5 pd.	(1 tojó, 1 fiatal hím és 1 fiatal tojó)

Ezidő alatt mindig két híd között – a partfürdő mentén – húzódó belső Tisza-kanyar szélén táplálkoztak és pihentek. A part menti 30–40 m széles sávon buktak is táplálékért, valószínűleg kagylókat és csigákat is ettek. A csapathoz folyamatosan csatlakoztak kontyos és barátrécék is, e három faj mindvégig együtt maradt.

Az emberrel szemben nagyon bizalmasak voltak. Takarásban 10 méterre is meg lehetett őket közelíteni. Általában 40–80 m-ről figyeltük őket 10x50-es és 20x60-as távcsövekkel. A megfigyelések alkalmával általában borult idő volt. A 47-re duzzadt récecsapat folytonos mozgása

nagyon megnehezítette a pontos számlálást és határozást. A hegyi récék átmeneti tollzatban érkeztek és a szemünk előtt kezdték felvenni a nászruhát. A számlálásban és határozásban sokat segített Puskás Lajos, Kerényi Zoltán, Puskás József, ifj. Kasza Ferenc és Kasza Péter.

Dr. Kasza Ferenc

ETOLÓGIA

Néhány madárfaj egyedeinek szokatlan viselkedése a Hortobágyon

1. Fára szálló vörös gémmel (*Ardea purpurea*)

1993. júl. 18-án a hortobágyi Faluvéghalma közelében végeztem megfigyeléseket. Az Árkus csatorna gátjának egyik nyárfáján egy adult vörös gémet láttam, mely a kb. 12 m magas fa csúcsán foglalt helyet és ott mintegy 20 percig időzött. 1969 óta ez volt az első olyan megfigyelésem, hogy az egyébként vizeket, partokat, nádist látogató vörös gémmel lombos fa csúcsát választotta pihenőhelyül.

2. Agresszív, emberre támadó kék vércsék (*Falco vespertinus*)

1985 nyarán már feljegyeztem, hogy a nagyiváni Sárosér-gát egyik ezüstoffáján költő kékvércse-pár milyen agresszíven támadt az arra járó emberekre. A merész rácsapások néha alig 30–40 cm-rel kerülték el az arcunkat, fejünket.

1993-ban ugyancsak a nagyiváni határban, a Vitéz-erdőben akadt egy példány, mely harciasságban túltett a nyolc évvel korábbi madarakon. Ez utóbbi helyen csak a tojó madár mutatott feltűnő érdeklődést a gyalog, motorral, kerékpárral arra járók iránt, a hím egyáltalán nem. A tojó kb. 400–500 méteres távolságról már támadott. Kedvelt módszere volt, hogy hátulról „pedzette” az emberek fejét, és jó néhány esetben lekapta a sapkájukat, lerúgta kalapjukat. Magam is elszenvedtem egy erős tarkórúgást ettől a madártól. Fej fölé tartott bármilyen tárgy, vagy felemelt kéz viszont hatásosan megszüntette a támadó lecsapásait.

3. Lósóskán éneklő mezei pacsirta (*Alauda arvensis*)

1993. július 1-jén a Kunmadarasi-puszta egyik zombékosában éneklő mezei pacsirtára figyeltünk fel Gergely fiammal. A madár nem a

levegőben, hanem egy kb. 130 cm magasra nőtt lósóska (*Rumex stenophylla*) barnára érett termésfüzérének csúcsán ülve énekelt. A későbbi napokban hasonló helyen üldögélő, ételmet kolduló, már repülő pacsirtafiókákat is láttam.

Dr. Kovács Gábor

Két hím fekete harkály (*Dryocopus martius*) különös harca

1993. május 13-án Karancslapujtő határában idős tölgyes, bükkös hegygerincen jártam, amikor két fekete harkály hímet vettem észre, amint egy tölgyfa törzsén 1 m magasan egymással szemben kapaszkodtak. Terpesztett lábakkal szinte mozdulatlanok voltak, míg az egyik egy negyed fordulatot nem közelített a másik felé, és így már látták is egymást. Ekkor fejüket nyaktekerecs módjára forgatták, szárnyaikkal csapkodtak, csőrüket szétnyitották és közben halk perlekedő hangokat adtak. Aztán az egyik ismét visszahelyezkedett a törzs túoldalára, és mozdulatlaná váltak. 25 perc elteltével ezt a műveletet még négyszer ismételték meg, de erről a törzsről és magasságról nem mozdultak el.

Ekkor a lombkoronából ismétlődő „kvit-kvit”-szerű éles hang ütötte meg a fülemet. Kiderült, hogy feketeharkály-tojó érkezett, majd a hímek melletti szomszédos fa törzsére telepedett le. Tompán kopogtatta a fát, és közben hallatta jellegzetes „kllii-jő” hangját. A két hím madár is rögtön élénkebb lett. Átszálltak egy másik fa törzsére, tartva az 1 m körüli magasságot, miközben a csókára emlékeztető hangokat hallattak. Most már a csőrükkel is bele-bele vágtak egymás tollazatába, amit a földön az avarban is folytattak. Ez a csatározás kb. 5 percig tartott, majd ismét visszrepültek az előző fára és az első 25 perc történése folytatódott. A tojó élesen kiáltozott közben mellettük. A második 25 perc elteltével fogyott a türelmük, ismét összecsaptak és most már magasabbra is szálltak. Közben az egyik hím eltűnt a bükkfában 7 m magasan lévő odúban de rögtön elő is bukkant. Kb. 5 percen át tovább verekedtek, majd ismét alacsonyra szálltak és egymással szembe helyezkedve el a törzsön, folytatták a körforgást.

Ez a furcsa cívódás már 1 óra 15 perce tartott, amikor a kínos helyzetet egy újabb feketeharkály-tojó megjelenése oldotta meg. Mindjárt lett is nagy lárma, hangzavar. Pár perc elteltével az érkező tojó „kri-kri” hangokat hallatva elrepült, a betolakodó hím követte. Az egész előttem 20 m-re játszódott le. Amikor odamentem a fészkes fához, a hím is odarepült és bekukkantott az odújába. Elgondolásom szerint már fiókák lehettek benne. Már éppen távozni akartam, amikor

meglepetésemre ismét visszajött az idegen hím. Leszálltak alacsonyra a már megszokott fa törzsére, és ott folytatták a „párbajozást” ahol abahagyták. A további fejleményeket már nem vártam meg.

Rozgonyi Sándor

Újabb adat a kakukk (*Cuculus canorus*) fészekfosztogatójáról

A szóban forgó vörösbegy fészket, amely egy bükkös völgyoldalban, általam készített üregben épült, 1992. április 22-én 1 tojással találtam. 27-én ellenőriztem, ekkor már 6 tojás volt a fészekben, de még nem kotlott rajta a vörösbegy.

Május 2-án 7 tojáson ült az anyamadár. Ezt követően még többször is ellenőriztem a fészket, de mivel azon erősen kotlott a vörösbegy, már nem zavartam le a fészekről. A május 26-i ellenőrzéskor láttam, hogy a fészek előtt 14 cm-re az avarban egy kakukktojás hever, és a fészekben mindössze egyetlen vörösbegytojás van. Ezzel a jelenséggel a korábbiakban több fészeknél is találkoztam.

Magyarázata lehet, hogy a nagy tojásszámú vörösbegy fészket a hím kakukk találta meg és a tojások számát lecsökkentette annyira, mintha az kezdeti, 2–3 tojásból álló alj lenne. Lehetséges, hogy a fészekben hagyott 2 tojásból az egyiket már a tojó távolította el. A tojásrakás közben megzavarta őt valami, így mivel a fészket csak a mellével tudta érinteni, a lerakott (kitojt) tojását már nem volt ideje behelyezni a vörösbegytojás mellé! Az ilyen, a kakukk által nagymértékben lecsökkentett tojásszámú fészkeket minden esetben elhagyják a vörösbegyek, még akkor is, ha kakukk tojása bekerül a fészekbe. A fészken kívül lerakott kakukktojáshoz egyébként már nem tért vissza a tojó.

Varga Ferenc

Vadgerle (*Streptopelia turtur*) érdekes viselkedése

1993. július 25-én a kömlői Hígrtrágya-ülepítő egyik 4–5 cm-es vízmélységű vizes foltján táplálkozó réti cankók (*Tringa glareola*) fölé egy vadgerle repült be. Leereszkedett közvetlenül a vízfelszín fölé, majd vércse módján egy helyben szitálva nehézkesen, de vizet ivott. Ezt követően még négy esetben próbálkozott a fajnál szokatlan ivási módszerrel, mindannyiszor sikeresen, majd elrepült.

Ambrus Béla

Hollót (*Corvus corax*) támadó búbicek (*Vanellus vanellus*)

A kömlői hígtrágya-ülepítőnél 1993. április 10-én limikolák megfigyelése közben egy holló repült be a tavat szegélyező fasorba. Rövid pihenő után levegőbe emelkedett, s a közelben tartózkodó 3 búbic azonnal üldözőbe vette, intenzív rárepüléseikkel közel 400 méteren át zaklatták. Végül egy fekete nyár ágai közé menekülve sikerült megszabadulnia üldözőitől.

Ambrus Béla

EGYÉB

Szerzőinkhez

A *Madártani Tájékoztató* színvonala tartalmilag és a külsejét illetően is öröndetesen emelkedik (kívülállóként egyöntetű véleménye), ami kötelezi a szerkesztőt, de természetesen a szerzőket is. A beküldött írásokban rengeteg olyan apróbb-nagyobb javítani való van, amit egy kis odafigyeléssel, gondosabb munkával el lehetne kerülni. Egyáltalán nem mindegy, hogyan érkeznek be az anyagok, hiszen a keresztül-kasul javított cikkeket később újra kell gépeltetni, hogy szedésre alkalmas állapotban kerüljenek a nyomdába.

Alábbiakban a leggyakrabban előforduló, elsősorban formai hibákra hívom fel szerzőink figyelmét, és kérem egyúttal, hogy a jövő évi, tavaszi számba szánt cikkeiket már ennek szellemében készítsék el. Nincs nagyobb öröm a szerkesztő számára, mint az olyan írások, melyeken egyetlen betűt sem kell változtatni, nyomdakészek. Nyomatékosan kérem az alábbiak betartását, annál is inkább, mert az ott leírtakra már korábban is felhívtam szerzőink figyelmét. A szerkesztő fenntartja magának a jogot, hogy visszaküldje azokat az írásokat, melyek szerzői továbbra sem veszik figyelembe az alábbi, igazán méltányolható és könnyen teljesíthető kéréseket.

A cikk címe legyen tömör, ha benne madárfaj neve szerepel, a magyar név után zárójelben a tudományos latin nevet is meg kell adni.

A szerző neve mindig a cikk végére írandó. Az esetleges táblázatokat, grafikonokat kérem a szövegrészben elhelyezni, ugyanis a szerző nevével már lezárt írás végén lévő táblázat „lóg a levegőben”.

A szövegrészben fogalmazzunk tömören, kerüljük a terjengősséget és súlyozzuk a leírtakat.

A cikkeket lehetőleg géppel, kettes sorközzel írjuk. Akinek ez nem áll módjában, természetesen írhat kézzel is, de ez esetben nagyon kell ügyelnie a szöveg (különösen a személy- és helységnevek) olvashatóságára. Vannak minimális formai követelmények is. Legutóbb például egy 11x7 cm-es noteszlapra írt, egyébként érdekes és kedves cikket kaptam valakitől. Becsüljük meg a *Madártani Tájékoztatót* és önmagunkat is egy, legalább az egyik oldalán tiszta és normális méretű papírlappal.

A magyar madárnevek csak akkor kezdődnek nagybetűvel, ha a mondat legelején szerepelnek.

Faunisztikai jellegű cikkekben közölt, hazánkban ritka fajok adatai csak az erre hivatott bizottság hitelesítése után publikálhatók. Tehát minden ilyen írást először az MME Nomenclatura Bizottság elnökéhez, Dr. Bankovics Attilához kell eljuttatni (címe: Természettudományi Múzeum Állattára, 1088 Budapest, Baross u. 13), a cikk csak az ő jóváhagyása után kerül a szerkesztőhöz.

Terveink szerint a *Madártani Tájékoztató* továbbra is évente kétszer, áprilisban és szeptemberben jelenik meg. Az átfutási idő legalább másfél hónap, kérem tehát a szerzőket, hogy tervezett cikkeiket ennek figyelembevételével időzítsék. Lapunk terjedelme elsősorban anyagi okok miatt sajnos korlátozott, így torlódás esetén még az időben beküldött írások is csúszhatnak. Ezért szerzőink elnézését és türelmét kérjük.

Egy oldalra csak egy cikk kerülhet, akkor is, ha mindössze 5–6 sorból áll. Ha viszont valaki azonos helyről származó faunisztikai érdekességeket kíván közölni, igyekezzen az egészet egyetlen írás keretein belül tömöríteni (pl. Faunisztikai megfigyelések a Balaton déli partvidékéről).

Bagolyköpet-vizsgálatok eredményeinél a zsákmányállat fajok felsorolásánál a rendszertani sorrend (nem a mennyiségi!!!) az irányadó!

Senki ne csodálkozzon és főleg ne sértődjön meg, ha egyes fajoknál (pl. *Microtus oeconomus*, *Apodemus agrarius*) néhány koponya vagy állkapocs ellenőrzés céljából történő beküldését kérem. Ez nem bizalmatlanság! Volt eset, amikor éppen így sikerült elkerülni, hogy téves adat kerüljön közlésre. A determinált anyag egyébként is megőrzendő!

Schmidt Egon
a *Madártani Tájékoztató* szerkesztője

Az MME Nomenclatura Bizottságának jelentése az 1991. évről

Bizottságunk az 1992. február 20-án megtartott ülésén az alábbi új, illetve ritka madárfajok megfigyelési adatait fogadta el. Magyarország avifaunája az elfogadott megfigyelések alapján 2 új fajjal gyarapodott 1991-ben. Ezek a következők:

Sarki csér (*Sterna paradisaea*)

Egy juvenilis példány tartózkodott 1991. október 12–14-e között a Szegedi Fertőn kiépített halastavakon. A madarat Nagy Tamás észlelte először, majd további hat Tagtársunk bizonyította annak faji azonosságát. A madárról bizonyító felvételek is készültek (Nagy, 1992).

Egy második sarki csér pd. előfordulása is bizonyítást nyert. Ezt Zöld Barna és Tar Attila észlelte a Hortobágyi NP területén, a Hortobágyi halastó VI-os taván 1991. november 8-án.

Sivatagi hantmadár (*Oenanthe deserti*)

Egy tojó színezetű példány tartózkodott 1991. november 17. és 21-e között Balmazújváros határában a Nagysziken. A madarat Szilágyi Attila és Tar János vette észre november 17-én, majd további négy Tagtársunk és fényképfelvételek bizonyították faji azonosságát (Ecsedi, et al. 1992).

További elfogadott megfigyelések:

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*)

Egy, az átvedlés kezdeti stádiumában lévő pd-t észlelt Tar Attila 1991. augusztus 16-án a Hortobágyon, a Csécsi-halastó VI-os tőegységében.

Egy téli ruhás pd-t észleltek Göd határában a Dunán 1991. november 16-án Horváth Gábor, Schmidt András és Waliczky Zoltán, valamint az általuk vezetett MME-kirándulás résztvevői.

Kis hattyú (*Cygnus bewickii*)

Egy adultus pd. tartózkodott 1991. október 24-én a Hortobágyon, az Elepi-halastavakon. Észlelte: Tar János.

Kis héja (*Accipiter brevipes*)

Egy juvenilis pd-t észlelt a Biharugrai Halastavakon, a Szilas és Emlék elnevezésű tavak között 1991. augusztus 17-én Forgách Balázs.

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*)

Egy adultus hím pd.1991. március 23-án a Hortobágyi NP területén, Cserepes-pusztán. Észlelték: Zöld Barna, Tar Attila és Juhász Tamás.

Vékonycsőrű póling (*Numenius tenuirostris*)

Egy pd. tartózkodott 1991. május 19-én Sárkeresztúron, a Sárkány-tó mellett. Észlelték: Duska Zoltán és Oláh Sándor.

Egy további pd. a Hortogyi NP területén, a Hortobágyi Halastó Kondás taván 1991. október 27-én. Észlelte: Tar Attila és Zöld Barna.

3 pd. tartózkodott 1991. október 31-én Balmazújváros határában, a Virágoskúti halastavak 1.számú taván. Észlelte: Sándor István és az általa vezetett német madarász csoport. Másnap, november 1-én Dr. Kovács Gábor és Világosi János még ugyanott talált 2 pd-t.

Kis goda (*Limosa lapponica*)

A Hortobágy térségéből az alábbi megfigyeléseket jelentették Zöld Barna és társai:

1991. szept. 10.	Virágoskúti-halastavak	5 pd.
1991. szept. 14.	Virágoskúti-halastavak	18 pd.
1991. szept. 15.	Csécsi libanevelő	5 pd.
1991. szept. 21.	Virágoskúti-halastavak	12 pd.
1991. szept. 26.	Virágoskúti-halastavak	6 pd.
1991. szept. 28.	Hortobágyi Halastó	1 pd.
1991. okt. 5.	Hortobágyi Halastó	1 pd.
1991. okt. 19.	Hortobágyi Halastó	4 pd.

Vándor partfutó (*Calidris melanotos*)

Egy juvenilis pd-t figyelt meg 1991. október 6-án Nagyhegyes község határában, az Elepi-halastavak VIII. tőegységében Ecsedi Zoltán és Tar János. Másnap, október 7-én Tar János a madarat még ugyanott találta.

Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*)

Egy juvenilis normál színezetű pd-t észlelt 1991. október 5-én Geszt határában, a Begécsi tározón Boldog Gusztáv, Tirják László és Waliczky Zoltán.

Dolmányos sirály (*Larus marinus*)

Egy immaturus pd. tartózkodott 1991. augusztus 13-án a Hortobágyi Halastó XI. taván. Észlelték: Végvári Zsolt és Zöld Barna.

Háromujjú csüllő (*Rissa tridactyla*)

Egy juvenilis pd-t észlelt a Szegedi Fehértó XV–XVI-os taván 1991. augusztus 7-én Tarr Attila.

Kacagó csér (*Gelochelidon nilotica*)

Egy adultus pd. 1991. július 6-án a Hortobágyi Halastó II. tőegységén. Észlelte: Zöld Barna és Seprényi Attila.

Egy adultus pd. 1991. július 23-án a Hortobágyi Halastó XI. tőegységén. Észlelték: Tarr Attila, Zöld Barna, Seprényi Attila és Gyüre Péter.

Kis csér (*Sterna albifrons*)

Egy adultus pd. 1991. július 6-án a Hortobágyi Halastó II. és VII. tőegységein. Észlelte: Zöld Barna és Seprényi Attila.

Egy adultus pd. 1991. július 21-én a Hortobágyi Halastó XI. tőegységén. Észlelte: Tar Attila.

A Bizottság az alábbi megfigyeléseket nem fogadta el: Vadászsólyom, 1991. ápr. 2., Szegedi-Fehértó; feketeszárnyú székicsér, 1991. jún. 26., Hortobágyi Halastó; szélesfarkú halfarkas, 1991. okt. 27., Hortobágyi Halastó; ékfarkú halfarkas, 1991. aug. 7., Szegedi Fehértó; ? halfarkas, 1991. okt. 30., Hortobágy, Derzsi-halastavak; gyűrűscsőrű sirály, 1991. aug. 19., Budapest, Duna; sárga füzike, 1991. jún. 4., Harkány; citrombillegető, 1990. máj. 5., Sándorfalva; nagy halfarkas, 1991. okt. 26., Hortobágy, Derzsi-halastavak. Két további megfigyelés eldöntése további adatok beszerzése végett elnapolásra került.

Irodalom – References:

Ecsedi, Z., Szilágyi, A. és Tar, J. 1992. A sivatagi hantmadár (*Oenanthe deserti*) első előfordulása Magyarországon. – *Aquila* 99:178.

Nagy, T. 1992. A sarki csér (*Sterna paradisaea*) megjelenése a szegedi Fertőn. – *Aquila* 99:173.

Dr. Bankovics Attila

Az MME Nomenclatura Bizottságának jelentése az 1992. évről

A Bizottság soron következő, 1993. február 23-i ülésén az addig beérkezett adatok megvitatásán túlmenően a Bizottság működését érintő szabályzati kérdésekről is szó esett. Ennek kapcsán felmerült, hogy a Bizottság tevékenységének népszerűsítése érdekében időszerű lenne újra összefoglalni ennek főbb alapelemeit és a hitelesítésbe vont fajok körét. A Bizottság működésének részletes ismertetése az alábbiakban található meg.

I. A Bizottság neve: MME Nomenclatura Bizottság (korábban helytelenül Faunisztikai Hitelesítő Bizottságként hivatkoztak rá). Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.

II. A Bizottság (továbbiakban MME NB) tagjainak száma: 7 fő. Jelenlegi tagjai: dr. Bankovics Attila (elnök), Waliczky Zoltán (titkár), Barbácsy Zoltán, dr. Bod Péter, Hadarics Tibor, dr. Kovács Gábor, Schmidt Egon.

III. Az MME NB feladatai:

- a Magyarország mindenkori területén korábban hitelesítetten elő nem fordult fajok és alfajok első megfigyelési adatainak hitelesítése,
- a ritka fajok új és korábbi adatainak hitelesítése és nyilvántartása, a beérkezett adatok archiválása,
- Magyarország madarai névjegyzékének összeállítása, felülvizsgálata és kiadásra előkészítése,
- taxonómiai kérdésekben állásfoglalás,
- a magyar tudományos madárnevek egységesítése és elfogadtatása.

IV. Az MME NB működése:

- az MME NB független szakmai bizottság az MME-n belül,
- tagjai ismert, többéves hazai és nemzetközi szakmai ismeretekkel rendelkező személyek,
- tagjainak kinevezésére, visszahívására vonatkozóan az MME bármely tagja tehet javaslatot, ezt a Bizottság tagjai vizsgálják felül és esetenként kikérik az MME Elnökség véleményét,

- az MME NB évente legalább egyszer ülésezik (szükség esetén többször is),
- vitás kérdésekben a következő feltételek az irányadók:
- új fajok adatainak hitelesítésénél a tagoknak egyhangúlag kell az adatot elfogadni vagy elvetni,
- egyéb kérdésekben az egyszerű többség véleménye dönt,
- a két ülés közötti adminisztrációt, az adatok terjesztését a tagok között, a külföldi szervezetekkel való kapcsolattartást a titkár végzi,
- minden évben a hitelesített és el nem fogadott adatokat, valamint az egyéb kérdésekben történt állásfoglalást jelentésben kell közzétenni a *Madártani Tájékoztató* vagy más ismert madártani lap hasábjain.

V. A Bizottság által hitelesítendő madárfajok listája:

Jeges búvár (<i>Gavia immer</i>)	Sárgalábú cánkó (<i>Tringa flavipes</i>)
Füles vöcsök (<i>Podiceps auritus</i>)	Terekcánkó (<i>Xenus cinereus</i>)
Rózsás gödény (<i>Pelecanus onocrotalus</i>)	Kisgoda (<i>Limosa lapponica</i>)
Borzas gödény (<i>Pelecanus crispus</i>)	Vékonycsőrű póling (<i>Numenius tenuirostris</i>)
Pásztorgém (<i>Bubulcus ibis</i>)	Laposcsőrű víztapósó (<i>Phalaropus fulicarius</i>)
Flamingó (<i>Phoenicopterus ruber</i>)	Feketeszárnyú székicsér (<i>Glareola nordmanni</i>)
Kis hattyú (<i>Cygnus bewickii</i>)	Nagy halfarkas (<i>Stercorarius skua</i>)
Örvös lúd (<i>Branta bernicla</i>)	Szélesfarkú halfarkas (<i>Stercorarius pomarinus</i>)
Rövidcsőrű lúd (<i>Anser brachyrhynchus</i>)	Ékfarkú halfarkas (<i>Stercorarius parasiticus</i>)
Vörös ásólúd (<i>Tadorna ferruginea</i>)	Nyílfarkú halfarkas (<i>Stercorarius longicaudus</i>)
Márványos réce (<i>Anas angustirostris</i>)	Nagy feketefejű sirály (<i>Larus ichthyaetus</i>)
Cífra pelyhéréce (<i>Somateria spectabilis</i>)	Dolmányos sirály (<i>Larus marinus</i>)
Kékcsőrrű réce (<i>Oxyura leucocephala</i>)	Jeges sirály (<i>Larus hyperboreus</i>)
Héjasas (<i>Hieraaetus fasciatus</i>)	Sarki sirály (<i>Larus glaucooides</i>)
Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>)	Vékonycsőrű sirály (<i>Larus genei</i>)
Nagy békászósas (<i>Aquila clanga</i>)	Prérisirály (<i>Larus pipixcan</i>)
Fakókeselyű (<i>Gyps fulvus</i>)	Csüllő (<i>Rissa tridactyla</i>)
Barátkeselyű (<i>Agypius monachus</i>)	Fecskesirály (<i>Xema sabini</i>)
Dögkeselyű (<i>Neophron percnopterus</i>)	Kacagócsér (<i>Gelochelidon nilotica</i>)
Kishéja (<i>Accipiter brevipes</i>)	Kenti csér (<i>Sterna sandvicensis</i>)
Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>)	Sarki csér (<i>Sterna paradisea</i>)
Eleonóra-sólyom (<i>Falco eleonora</i>)	Kis csér (<i>Sterna albifrons</i>)
Fehérműlő vércse (<i>Falco naumanni</i>)	Alka (<i>Alca torda</i>)
Nyírfajd (<i>Lyrurus tetrix</i>)	Lunda (<i>Fratercula arctica</i>)
Siketfajd (<i>Tetrao urogallus</i>)	Pusztaityúk (<i>Pterocles exustus</i>)
Pártásdaru (<i>Anthropoides virgo</i>)	Talpastyúk (<i>Syrnhaptes paradoxus</i>)
Kék fu (<i>Porphyrio porphyrio</i>)	Keleti gerle (<i>Streptopelia orientalis</i>)
Reznek (<i>Tetrax tetrax</i>)	Hóbagoly (<i>Nyctea scandiaca</i>)
Lilebíbic (<i>Chettusia gregaria</i>)	Karvalybagoly (<i>Surnia ulula</i>)
Fehérfarkú lilebíbic (<i>Chettusia leucura</i>)	Törpekuvík (<i>Glaucidium passerinum</i>)
Ékfarkú lile (<i>Charadrius vociferus</i>)	Gatyáskuvík (<i>Aegolius funereus</i>)
Sivatagi lile (<i>Chardarius leschenaultii</i>)	Kalandrapacsirta (<i>Melanocorypha calandra</i>)
Tengeri partfutó (<i>Calidris maritima</i>)	Citrom billegető (<i>Motacilla citreola</i>)
Vándor partfutó (<i>Claidris melanotos</i>)	Vörösfejű gébics (<i>Lanius senator</i>)

Hosszúfarkú gébics (*Lanius schach*)
Rózsás nádiposzáta (*Acrocephalus agricola*)
Kucsmás poszáta (*Sylvia melanocephala*)
Bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*)
Vándor füzike (*Phylloscopus inornatus*)
Déli hantmadár (*Oenanthe hispanica*)
Balkáni hantmadár (*Oenanthe pleschanka*)
Rőt farkú rigó (*Turdus naumanni*)
Lazúrcinege (*Parus cyanus*)
Fenyőszármány (*Emberiza leucocephala*)

Törpésármány (*Emberiza pusilla*)
Kerti szármány (*Emberiza hortulana*)
Sövényhármány (*Emberiza cirulus*)
Szürke zezse (*Carduelis hornemanni*)
Karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*)
Rózsás pirók (*Carpodacus roseus*)
Nagypirók (*Pinicola enucleator*)
Szalagos keresztcsőrű (*Loxia leucoptera*)
Havasi varjú (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*)
Havasi csóka (*Pyrrhocorax graculus*)

VI. A Névjegyzék (Nomenclator)

Az MME NB döntése alapján a Magyarországon hitelesítetten előfordult madárfajok a következő kategóriákba tartozhatnak:

A kategória: a faj az elmúlt 100 évben legalább egyszer hitelesíthetően előfordult Magyarországon határain belül nagy valószínűséggel vad állapotban.

B kategória: a faj legalább egyszer hitelesíthetően előfordult Magyarországon feltehetően vad állapotban, de csak 100 évvel a tárgyévvel megelőzően. Ez a kategória az idővel folyamatosan módosul. Ide tartozik pl. a tengeri partfutó, rózsás pirók, rőt szárnyú rigó, pusztaiyúk.

C kategória: a faj eredetileg az ember közvetítésével jutott el Magyarországra, de olyan populációt hozott létre, amely az ember segítsége nélkül is képes fenntartani magát. Ide tartozik a házi galamb (*Columba livia domestica*) és a fácán (*Phasianus colchicus*).

D kategória: a faj az elmúlt 100 évben hitelesíthetően előfordult Magyarországon, de valószínűsíthetően nem vad egyedek.

A Magyarország faunájában hivatalosan nyilvántartott (számolt) fajok közé csak az A, B, C kategória fajai kerülnek bele.

VII. A hitelesíthetőség feltételei

Magyarország területére nézve új madárfaj vagy egy már előfordult faj új alfaja csak akkor hitelesíthető, ha rendelkezésre áll részletes leírás a látott madárról és a pozitív meghatározást legalább 3 jó szakmai ismeretekkel rendelkező megfigyelő támasztja alá. Vizuális felvételek (fénykép, film, video) készülté esetén ezeket minden esetben kérjük mellékelni a hitelesítéshez, mert azt nagy mértékben megkönnyíthetik

(leírás azonban ekkor is kell!). Kivételes esetben, ha a mellékelt felvételek kétséget kizáróan bizonyítják a madár fajtát, háromnál kevesebb megfigyelő is elegendő lehet. Audiofelvételek csak kiegészítő jellegűek, csak azoknak alapján a faj előfordulása nem tekinthető bizonyítottnak.

Egyéb ritka fajok előfordulása esetén szintén a fenti feltételek az irányadóak, azzal a különbséggel, hogy egyetlen megfigyelő jelenléte is elég lehet az adat hitelesítéséhez, amennyiben a rendelkezésre álló bizonyítékok a meghatározást támasztják alá.

Ennek megfelelően minden hitelesítés legfontosabb feltétele a részletes, terepen készült leírás. A leírásban a következő dolgokra térjünk ki:

- megfigyelő(k) neve, címe
- megfigyelés pontos helye, időpontja
- a megfigyelés körülményei (időjárási viszonyok, használt eszközök, a madártól való távolság)
- a madár helyszínen, saját benyomás alapján készített, minden részletre kiterjedő leírása (viselkedés, nagyság, alak, csőr, fej, nyak, hát, mell, has, szárny, váll, derék, faroktő, farok pontos színezete, alakja, mérete ülve és röptében, hangja, élőhelye, megfogás esetén a lehető legtöbb méret megadása és a színezet leírása)
- korábbi tapasztalat a fajjal.

Akkor is készítsünk leírást, ha a madarat megfogtuk, lemértük vagy felvételeket készítettünk róla, mert ezt semmi más sem pótolhatja! A leírásban mindig a saját benyomásunkat rögzítsük, és ne azt, amilyenek a madárnak lennie kellene. Tartózkodjunk a határozókönyvek szövegeinek ismétlésétől!

VIII. Korábbi adatok hitelesítése

A korábbi évek adatainak hitelesítése szintén az MME NB feladata. Ezek az adatok azonban sokszor utólag már nem bírálhatók el, mert nem áll rendelkezésre kellő dokumentum (leírás, felvételek). Kérjük, ha valakinek eddig még nem hitelesített adattal kapcsolatban rendelkezésre áll olyan dokumentum, amelynek alapján azt hitelesíteni lehet, azt visszamenőleg is juttassa el a Bizottság részére. A nem hitelesített adatok mindenféle publikálásánál meg kell jegyezni, hogy azok esetenként nem felelnek meg a hitelesítés követelményeinek, így ezeket fenntartással kell kezelni.

IX. Az MME NB által hitelesített adatok felsorolása

1992-ben összesen 37 adat érkezett be hitelesítésre, amelyből 3 adat korábbi évek megfigyeléseire vonatkozott. A 34 1992-es adat közül 24-et ítelt az MME NB elfogadhatónak a benyújtott dokumentumok alapján (71%). Sajnos több adat csak későn került a Bizottsághoz (többek között a második *A. agricola* és az első *A. dumetorum*-nak határozott madár adata), így ezek bírálata még várat magára.

1992 kiemelkedően jó év volt a ritka fajok számára, különösen a május tartogatott számos meglepetést. Ebben az évben 4 új fajjal és egy új alfajjal bővült a magyar madárfauna. Ezek a sivatagi lile, nagy feketefejű sirály, vékonycsőrű sirály, prérisirály, ill. a kékbegy vöröscsilagos törzsalakja. További érdekességek a citrom billegető második és harmadik hazai előfordulása, a lilebíbic harmadik és negyedik adata. A korábbi adatok közül bizonyítást nyert, hogy az 1988-ban fogott, lazúrcinegének határozott madár lazúrcinege x kékcinege hibrid („*Parus pleskei*”).

(Megjegyzés: a zárójelben levő számok az 1992-ben hitelesített adatok számát adják meg. Nem kerültek ide azok az adatok, amelyek ugyan 1992-ből valók, de nem érkeztek be időben az MME NB elé, így még nem kerültek hitelesítésre. Ennek megfelelően a számok nem tekinthetők véglegesnek, hiszen előfordulhat, hogy egyes adatok későbbiekben kerülnek hitelesítésre.)

A kategória:

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*) (1)

Hanság, Fehértó, 1992.09.12. 1 ad. (Fülöp Tibor, Pellingner Attila, Mogyorósi Sándor, Hadarics Tibor, Sipos Tibor és mások)

Vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) (1)

1991.07.17. Fülöpszállás, 2 pld. (Albert László, Kókay Szabolcs)
1992. 08.11. Fertőújlak, 1 ad. tojó (Hadarics Tibor, Mogyorósi Sándor)

Örvös lúd (*Branta bernicla*) (3)

Branta bernicla bernicla (sötéthatú alfaj)

1992.03.22. Fertőújlak, 1 2. éves fiatal (Pellingner Attila, Hadarics Tibor), ugyanott 05.05. 1 ad. (Pellingner Attila).
1992.12.11. Hortobágy, Máta 1 ad. (Végvári Zsolt).

Rövidcsőrű lúd (*Anser brachyrhynchus*) (1)

1992.02.22. Hortobágy, Nyírőlapos 22 pld. (Béke Csaba, Szilágyi Attila, Tar János).

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*) (1)

1992.09.11. Mezőgyán 1 ad. hím (Czirle Csaba)

Lilebíbic (*Chettusia gregaria*) (2)

1992.04.24–26. Fülöpszállás 1 ad. nászruhás (Boros Emil, Horváth Gábor és mások).

1992.10.09. Hortobágy, Kunmadarasi-puszta 1 ad. nyugalmi ruhás (Kovács Gábor).

Sivatagi lile (*Charadrius leschenaultii*) (1)

1992.07.07.–07.14. Fertőújlak 1 ad. nászruhás (Hadarics Tibor, Pellinger Attila, Mogyorósi Sándor és mások).

Terekcankó (*Xenus cinereus*) (1)

1992.05.08. Tizzasüly 1 ad. nászruhás (Gődér Róbert, Szilágyi Attila).

Laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) (–)

1989.05.21. Sárkeresztúr 1 ad. nászruhás (Halmosi János, Hollósi Zoltán).

Feketeszárnyú székicsér (*Glareola nordmanni*) (1)

1992.09.14. Szarvas 1 ad. (ifj. Oláh János).

Vékonycsőrű sirály (*Larus genei*) (1)

1992.05.03–07. Hortobágy, Nagyhalastó 1 ad. (Tar Attila, Zöld Barna és mások).

Nagy feketefejű sirály (*Larus ichthyaetus*) (1)

1992.06.01–08.16. Hortobágy 1 elsőnyári tollruhás madár (Dieter Oelkers, Horváth Gábor, Selmeczi K. Ádám, Kovács Gábor, Kovács Gergely és mások).

Prérisirály (*Larus pipixcan*) (1)

1992.09.19–22. Körösladány 1 ad. téliruhás (Széll Antal, Nagy Tamás, Veprik Róbert és mások).

Csüllő (*Rissa tridactyla*) (1)

1992.11.07. Székesfehérvár, halastavak 1 elsőtéli tollruhás pld. (Magyar Gábor, Waliczky Zoltán, Környei Béla).

Kis csér (*Sterna albifrons*) (1)

1992.07.07. Fertőújlak 2 ad. (Hadarics Tibor, Pellingner Attila).

Citrom billegető (*Motacilla citreola*) (2)

1992.05.06. Fertőújlak 1 ad. hím (M.c. citreola alfaj)(Hadarics Tibor, Pellingner Attila, Palkó Sándor, Kárpáti László)

1992.05.14. Hortobágy, Nagyhalastó 1 ad. hím (Schmidt András, Horváth Gábor, Selmeczi K. Ádám).

Kékbegy, vöröscsillagos alfaj (*Luscinis svecica svecica*) (1)

1992.05.26–28. Fertőújlak 1 ad. hím (Hadarics Tibor, Mogyorósi Sándor, Pellingner Attila, dr. Pölz Ferenc).

Lazúrcinege x Kékcinege hibrid („*Parus pleskei*”) (–)

1988.12.26. Gyula 1 pld. (Forgách Balázs és mások).

Karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*) (2)

1992.05.20. Fekete-rét, 1 ad. hím (Tar János)

1992.08.08. Hanság, Fehértó 1 juv. (Fülöp Tibor és mások).

D kategória:

Indiai lúd (*Anser indicus*) (1)

1992.08.29.–09.01. Fertőrákos 2 juv. (Kozák Gábor, Jaczkó János, Reischl Gábor és mások).

Sarki lúd (*Anser caerulescens*) (1)

1992.02.29. Rétszilás, halastavak 1 ad. (Horváth Gábor, Selmeczi K. Ádám és mások).

X. Nem hitelesített adatok

Flamingó (*Phoenicopterus ruber*): 1992. 08. 12., Ajka

Rövidcsőrű lúd (*Anser brachyrhynchus*): 1992. 02. 04., Ohat

Vadászsólyom (*Falco rusticolus*): 1992. 04. 17., Hortobágy

Baird partfutója (*Calidris bairdii*): 1992. 10. 25., Székesfehérvár

Sarki sirály (*Larus glaucoides*): 1992. 04. 11., Hortobágy

Havasi sarlósfecske (*Apus melba*): 1992. 08. 03., Badacsony

Barázdabillegető (*Motacilla alba yarellii*): 1992. 04. 08., Nagyhegyes

Cigány csaláncsúcs (*Saxicola torquata maura/stejnegeri*):

1992. 03. 29., Kardoskút

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros semirufus*): 1992. 05. 25.,
Bükkszentekereszt

Havasi varjú (*Pyrhocorax pyrrhocorax*): 1992. 06. 10., Kőszeg.

XI. Egyéb állásfoglalások

A MME NB a következő fajokat törölte az A kategóriából, mivel előfordulási adatuk a jelenlegi Magyarország határain kívül esik: futómadár (*Cursorius cursor*), galléros túzok (*Chlamydotis undulata*).

Általánosan elfogadott nézet szerint a kormos varjú és a dolmányos varjú ugyanannak a fajnak (*Corvus corone*) két alfaja, így a korábbi Névjegyzékek gyakorlatától eltérően nem szerepelhet külön fajként.

A korábban egy fajként szereplő ezüstsirály (*Larus argentatus*) fajt az utóbbi időkben elfogadott taxonómiai bizonyítékok alapján három fajra választották szét: ezüstsirály (*Larus argentatus*), sárgalábú sirály (*Larus cachinnans*) és örmény sirály (*Larus armenicus*). Ennek megfelelően a magyar madárfaunában a korábbi ezüstsirály helyett két különböző faj szerepel: az ezüstsirály (rendszerintelenül, kis számban egész évben előforduló, nem fészkelő faj) és a sárgalábú sirály (nagy számban egész évben előfordul, ritka fészkelőfaj).

XII. Report of the Hungarian Rarities Committee: 1992. – Summary

On the last meeting of the Hungarian Rarities Committee 34 data from 1992 was considered of which 25 proved to be acceptable. 3 records from previous years was also accepted.

1992 was an outstanding year for rarities in Hungary. 4 new species and 1 new subspecies were accepted as additions to the Hungarian list: Greater Sandplover (*Charadrius leschenaultii*), Slender-billed Gull (*Larus genei*), Pallas's Gull (*Larus ichthyaetus*), Franklin's Gull (*Larus pipixcan*) and the nominate race of Bluethroat (*Luscinia svecica svecica*). Also interesting is the second and third record of Citrine Wagtail (*Motacilla citreola*) of which one proved to be of the nominate race (*M.c. citreola*) and the third and fourth data of Sociable Plover (*Chettusia gregaria*). Some exciting records (including the probably second Paddyfield Warbler *Acrocephalus agricola* and first Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum*) was submitted too late to be considered.

From the older records the first occurrence of a hybrid Blue Tit x Azure Tit '*Parus pleskei*' was proven from 1988.

Waliczky Zoltán

A barátka (*Sylvia atricapilla*) éve van!

De ez aligha derül ki, ha valaki a *Madártani Tájékoztató* idei első számát olvasgatja, eltekintve persze a címdalt követő „hivatalos” felhívástól. Sajnos senki sem gondolt arra, hogy legalább néhány korábbi megfigyelését, arra érdemes adatát összegezze és közreadja, és így történt ez jelen számunkkal is. Miután azonban a meghirdetett program nem szűnik meg a tárgyévvel, budapesti Tagtársaim részére jövő év tavaszára közös felmérést javasolok. Természetesen nem a budai odalon vagy a nagy parkokban, hiszen ott a barátka jelenléte magától értetődő, de az igazi belvárosi kerületekben, a körngetegben. A később kijelölendő területet kellene az érdeklődők között felosztva bejárni és felkutatni azokat a kis kerteket, bokros részeket, ahol fészkel egy-egy pár. Jelenlétüket a hímek folyamatos énekéről könnyű megállapítani. Idén például egyebek mellett a XIII. kerületi Victor Hugo utcában, a közeli Balzac utca–Visegrádi utca saroknál, vagy a IX. kerületi Mátyás utcában énekelt rendszeresen egy-egy hím barátka. Ez utóbbi július 4-én a messze az udvaron álló néhány fa mögé magasló bérház tv-antennáján szólt hosszasan, mintha csak a fekete rigókat akarta volna leutánozni. Ezek a fészkelőhelyek a mindössze néhány bokorral, bokorcsoporttal, és magasabb fával, emellett állandó emberi forgalommal, kutyákkal, macskákkal a barátka hihetetlen alkalmazkodóképességét bizonyítják, érdemes lenne összegyűjteni és jellemzőik szerint kiértékelni őket. Idén ez elmaradt, de nem késő jövő tavasszal sem.

Schmidt Egon

A XI. Sumonyi Ornitológiai tábor eredményei (1991)

A tábor 1991. július 27.–szeptember 8. között működött. A 96 résztvevő 12 Helyi Csoport tagjai közül került ki, de erdélyi és délvidéki magyar fiatalok is részt vettek a munkában. A táborozást előkészítő munkák során egy ivóvíz céljára szolgáló, 18 m mélységű kutat fúrtunk, s felépítettünk egy állandó jellegű WC-t.

A madarak befogásához 408 fm. (900 m²) függönyhálót használtunk. A befogott madarak száma a korábbi évekhez képest jelentősen visszaesett. A táborozás folyamán 66 faj 2107 példányát jelöltük. Az újonnan gyűrzött madarak 18,2%-át (383 pd.) fogtuk vissza. 84 pd. régi magyar gyűrűs madarat is ellenőriztünk. Külföldi gyűrűs madár nem volt. Első ízben jelöltünk karvalyt, havasi partfutót, gyöngybaglyot és

ökörszemet, s ezzel a Sumonyban gyűrűzött madarak száma a kezdetektől számítva 108-ra emelkedett.

A táborban 50 pd-t elérően gyűrűzött fajok:

Füstifecske (<i>H. rustica</i>)	94 pd.
Barkóscinege (<i>P. biarmicus</i>)	105 pd.
Fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	54 pd.
Nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	116 pd.
Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	354 pd.
Foltos nádiposzta (<i>A. schoenobaenus</i>)	147 pd.
Barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	481 pd.
Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	90 pd.
Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	89 pd.

A faunisztikai felmérések során 136 faj jelenlétét mutattuk ki a tórendszeren és környékén. A korábbi évek megfigyeléseihez képest új fajokat nem észleltünk. A vedlésvizsgálatok során 24 faj 132 példányának vizsgálati eredményét rögzítettük.

Bank László

A XII. Sumonyi Ornitológiai Tábor eredményei (1992)

A tábor 1992. július 26–szeptember 13. között működött, első ízben 7 hetes időtartammal. A 116 résztvevő 14 Helyi Csoport tagjai közül került ki, de 3 erdélyi magyar fiatal ingyenes részvételét is biztosította az MME Baranya megyei Helyi Csoportja. A táborozást előkészítő munkák során vaságyakkal rendeztük be a madárvártát, s a nádban lévő hálóhelyek közül egynek a teljes pallócserejét végeztük el 170 fm. hosszban.

A madarak befogásához 408 fm. (900 m²) függőhálót használtunk. A táborozás folyamán 61 faj 5456 példányát jelöltük. Az újonnan gyűrűzött madarak 6,8%-át (369 pd.) fogtuk vissza. 74 pd. régi magyar gyűrűs és 2 pd. külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk. Első ízben jelöltünk szürke küllőt, s ezzel a Sumonyban gyűrűzött madárfajok száma a kezdetektől számítva 109-re emelkedett.

A táborban 50 pd-t elérően gyűrűzött fajok:

Füstifecske (<i>H. rustica</i>)	2299 pd.
Partifecske (<i>R. riparia</i>)	101 pd.
Vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	73 pd.
Nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	159 pd.
Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	436 pd.
Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	360 pd.
Barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	997 pd.
Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	75 pd.
Mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	61 pd.
Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	82 pd.
Sárga billegető (<i>M. flava</i>)	61 pd.
Tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	86 pd.
Mezei veréb (<i>P. montanus</i>)	51 pd.
Tengelic (<i>C. carduelis</i>)	52 pd.

A faunisztikai felmérések során 144 faj jelenlétét mutattuk ki a tórendszeren és környékén. Első ízben figyeltünk meg darut, ezzel a megfigyelt fajok száma a kezdetektől számítva 184-re emelkedett. A vedlésvizsgálatok során 21 madárfaj 106 példányának vizsgálati eredményét rögzítettük.

Bank László

Nagy molnárfecske- (*Delichon urbica*) vonulás Debrecenben 1992. szeptember 5–11. között

A címben írt időszakban a molnárfecske feltűnően nagy vonulási mozgalmát észleltük Debrecenben, a város DNy-i részét képező Tócsókert-lakótelep fölött az alábbiak szerint.

- Szept. 5. Nappal 10–10 °C, borongós idő esővel. 17.00–18.30 között 20–30-as csapatokban délnyugat felé szállt összesen mintegy 3000 pd.
- Szept. 6. Hasonló időjárási viszonyoknál 17.00–18.50 között 50–150-es csapatokban mintegy 3000 pd. vonult el délnyugat felé.
- Szept. 7. Ugyancsak hasonló időjárási viszonyok mellett 17.00–19.30 között körülbelül 2500 pd. húzott délnyugatnak. Az egész vonuló tömeg fele 19.00-tól 19.30-ig a környékbeli néhány háztömb (tízemeletes panelházak) felső része (teteje, falai) közvetlen

közelében vadászgat, s közben tömegesen ülnek le pihenni-melegedni a 8–9–10. emeleti ablakpárkányokra, erkélyekre. Majd sötétedés előtt csaknem egyszerre csapatokba verődve felkerekednek s eltűnnek a többiek után.

Szept. 8.

Éjjelre erősebben lehül az idő, nappal fényesség. Délelőtt 500-as tömeg vadászgat a házak körül, vagy pihen, melegszik a falak közelében, panelközti résekben, ablakpárkányokon. Nem félnek a bent mozgó emberektől, láthatóan fáradtak. Délután 19.00–19.30 között 50–150-es csapatokban délnyugat irányába áthalad a házak fölött összesen mintegy 1500 pd.

Szept. 9.

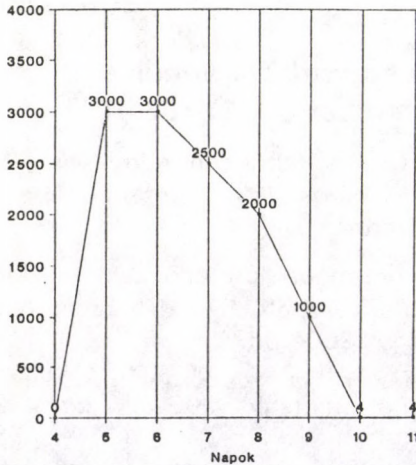
Éjjel hűvös, nappal napos, meleg idő, 20°C-ig. Délután 19.00–19.30 között összesen 1000 pd. száll délnyugatnak a lakótelep fölött.

Szept. 10–11.

Hasonló időjárási viszonyok között mindössze 4–4 pd mutatkozott délután.

Szept. 12.

Az időjárás nem változott, de a fecskék mától eltűntek.

A város egyéb területén látványosnak mondható vonulás ez időben nem zajlott. A Tócsó-völgy (melynek szomszédságában épült a szóban forgó lakótelep) a megfigyelések számának gyarapodásával egyre biztosabb, hogy ősi vándorlási útvonal. Így nem véletlen, hogy 1992. szeptember 5. és 9-e között épp itt haladt át a fentebb leírtak szerint mintegy 11500-nyi molnárfehér-tömeg. A faj debreceni fészkelőállománya ez évben aligha érte el az ötszáz párat!

1. ábra

Molnárfehér-vonulás
Debrecenben

1992. szeptember 5–11. között

Fintha István–Szabó Anikó

Fészekrabló csuklyás patkány (*Rattus domesticus*)

1993. május 26-án Budapesten a Kosztolányi Dezső téren sétálva arra lettünk figyelmesek, hogy egy tűztövisbokor tetején egy fekete rigó (*Turdus merula*) hím harsányan riasztott. Megnéztük a bokron lévő fészket, és nagy meglepetésünkre a fészekben egy fekete-fehér tarka patkány ült és ette a fiókákat. A patkányt a farkánál fogva akartuk levenni a fészekről de ez nem sikerült, mert a farkáról a bőr lejött és a kezünkben maradt. Ekkor a patkány menekülni kezdett, de sikerült megfogni és a bokrok közeléből eltávolítani. Sajnos a fiókákból egy sem maradt élve.

Éles Balázs–Guttenbruk Miklós, Madarász-suli

Albínó töviszúró gébics (*Lanius collurio*)

1992. június 24-én a sajóbáonyi Asszony-völgyben töviszúrógébics-fészkek ellenőrzése közben az egyik fészekben az öt fióka egyike teljesen fehér tollazatú és piros szemű volt. A másik négy normál színezetű. A fiókák három nap múlva sikeresen elhagyták a fészket. Három héttel később gyűrűzést végeztünk a területen. A négy megjelölt fiókát sikerült visszafogni, az albínót nem láttuk. Feltűnő színezete miatt valószínűleg a kirepülést követően áldozatul esett.

Vizslán Tibor–Ifj. Boldogh Sándor

Őszapó (*Aegithalos caudatus*) és barátcinege (*Parus palustris*) harca

1992. március 25-én lessátorból figyeltem egy fészket építő őszapópárt. A pár mindig együtt érkezett a fészkekhez, csőrükben egy-egy fehér tollal, de mindkettővel előfordult, hogy nem hoztak tollat. Mikor egyikük kicsit hosszabb ideig a fészekben maradt, egy barátcinege szállt a fészkekhez. Ekkor az őszapó villámgyorsan kiszállt a fészkekből és nekirepült a barátcinegének. A madarak tépték, cibálták egymás tollazatát. A barátcinege ezután még egyszer rohamra indult, majd rövidesen tágított szándékától. A verekedés közben nagy hangzavart keltettek. Mindez a fészek előtt zajlott le. Az őszapó bizonyult erősebbnek. Véleményem szerint mindkét madárfaj egymás revírjében akart költeni, ezért törhetett ki a verekedés.

Fehér István

Erdei fülesbagoly (*Asio otus*) táplálkozási adatai Pannonhalmáról

Az erdei fülesbagoly hazai táplálékösszetételét már sokan vizsgálták, de miután különösen kisméltós-faunisztikai szempontból az újabb adatok hasznosak lehetnek, érdemesnek látszik az eredményeket közreadni. A pannonthalmi Arborétumban rendszeresen telelő erdei fülesbaglyok (6–10 pd.) köpeteit Dr. Rékási József és munkatársai gyűjtötték 1992-ben és 1993-ban, a téli időszakban, az egyes anyagokat Schmidt András (1992. január), Schmidt Egon (1992. november, ill. december), és Dr. Rékási József (1993. január, ill. február) determinálták. A kapott számszerű eredmények a következők (pd.):

Faj	1992. jan.	1992. nov.	1992. dec.	1993. jan.	1993. febr.	Össz.
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	-	-	-	-	2	2
Keleti cickány (<i>Crociodura suaveolens</i>)	-	-	2	-	-	2
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	1	1	-	-	-	2
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	5	2	10	33	21	71
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	76	75	117	149	123	540
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	13	-	3	18	23	57
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	-	1	-	37	24	62
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	52	8	9	74	58	201
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	10	2	-	51	64	127
Verébalkatú madarak (<i>Passeriformes</i>)	2	5	3	3	3	16
Összesen	159	94	144	365	318	1080

A viszonylag kis anyagból messzemenő következtetéseket természetesen nem lehet levonni, de miután a telelő baglyok feltehetőleg az arborétum területén, illetve annak legfeljebb néhány kilométeres körzetében vadásztak, néhány megjegyzést tehetünk. Feltűnő az erdei pocok kis száma, a két példányt a baglyok valószínűleg az arborétumban fogták. A megszokott mezeipocok-dominancia mellett viszonylag magas értékkel képviselt a földi pocok, a törpe egér mennyiségének emelkedése 1993 telén esetleg egy előző évi (nyári, őszi) létszámemelkedésre (gradációra) utal, ugyanez vonatkozik talán a házi egérré is. Érdekes színfolt a pirók egér a köpetekben, különösen az

1993 telén zsákmányolt példányok viszonylag nagy száma (a teljes zsákmánymennyiség 10, ill. 8%-a). A pirók egér hazai elterjedésének további tisztázása érdekében érdemes lenne a környéken hasonló köpetvizsgálatokat végezni. A madárzsákmányban házi és mezei verebek, kenderike, erdei pinty, cinege (faj?) maradványai és meghatározhatatlan törmelék szerepeltek.

Dr. Rékási József–Schmidt András–Schmidt Egon

Adatok a gyöngybagoly (*Tyto alba*) táplálkozásához

A nyalkai (Győr-Moson-Sopron megye) templomtorony boltozatszerkezetének aljzatán fészkelte a gyöngybagoly pár 1992-ben. Öt fiókat gyűrtünk 1992. szeptember 12-én, s ekkor gyűjtöttük a fészek közeléből a 100 db friss köpetet. A fészekben az öt fióka mellett még egy záptojást is találtunk. A bő táplálékkinálat tette lehetővé a gyöngybagoly pár valószínű másodköltését, hisz a fiókák még szeptember közepén is pelyhesek voltak.

A köpetek elemzésének eredménye: A 100 db friss köpet átlagsúlya 5,5 g, hosszuk 46 mm, szélességük 32 mm. A köpetekben egyetlen rovar vagy kételtű-hüllőt sem találtam. A madáryanag az irodalomban közltekkel szemben viszonylag elenyésző. A kisemlősöket valószínűleg főleg a falutól távolabbi rétről, legelőről, lucernatábláról és a szántóföldekről gyűjtötték a gyöngybagolyok. A köpetek analízisét Schmidt (1967): *Bagolyköpetvizsgálatok* c. könyve alapján végeztem.

A nyalkai templomtoronyban gyűjtött 100 db gyöngybagolyköpet analízisének eredménye:

Zsákmányállatok	db
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	8
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i> L.)	8
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	5
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	9
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	16
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	46
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	6
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	16
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	18
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	23
Házi veréb (<i>Passer domesticus</i>)	7
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	1
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	2
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	1
Verébalakúak (<i>Passeriformes</i> sp.)	5
Összesen	171

Dr. Rékási József

Rendellenes színezetű balkáni gerlék (*Sreptopelia decaocto*) a Hevesi-síkon

1992. november 23-án Kömlő község határában távvezetéken két részlegesen albínó balkáni gerle pihent kb. 300 fajtársa társaságában. A madarak feje, háta, hasa és melle szinte teljesen fehér volt, ellenben kézevezőik, farktollaik, fekete nyakgallérjuk normális színezetet mutattak. A Hevesvezekényen Balázs Tibor tagtársammal megfigyelt példány a Kömlőn észlelt egyedeknél kissé sötétebb volt, s érdekesség, hogy 1990–92 között minden évben költött normális színezetű fajtársaival.

Ambrus Béla

Dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*) és kormos varjú (*Corvus corone corone*) fiókái egy fészekben

1993. május 15-én a mesteri legelőn (Vas megye) egy varjúfészket találtam kb. 25 méter magasan egy nemesnyáron. A fészekben 4 fióka volt, teljesen kitollasodva. A négy fiókából egy a dolmányos varjú, míg a másik három fióka a kormos varjú tollruháját viselte.

Góczán József

Kék cinege (*Parus caeruleus*) és széncinege (*Parus major*) vegyes fészekalja

A budapesti Kamaraerdőben középkorú tölgy-kőris állományban kihelyezett 30 db-os odútelepen 1993. május 28-án ellenőrzést végeztünk. Az egyik „B” típusú odúban nyolc, kirepülés előtt álló kék-cinege- és két széncinege-fiókát találtunk. A fiókákat kékcinege-pár etette. A korábbi ellenőrzésekből kiderült, hogy az odút először széncinege foglalta el és lerakott két tojást, majd később már egy kék cinege kotlott az odúban. A fészekalj rendben felnőtt és kirepült.

Éles Balázs (Madarász-suli)

Söröző szarka (*Pica pica*)

Többektől hallottam, hogy Karancsalján a Csepereg büfé udvarán egy meglehetősen szelíd, az ember közelségétől sem idegenkedő szarka is a törzsvendégek közé tartozik. 1993. május 7-én magam is ellátogattam ebbe a büfébe, de a szarka nem jött. Másnap ismét odamentem és negyedórai várakozás után a közeli diófa csúcsán megjelent a madár. Az itteni vendégek már jól ismerhették, mert az udvaron álló rönkasztalok közül egyet szabaddá tettek a számára. Egy kávéspoharat félig töltöttek sörrel, és vártak. A szarka rövid időn belül odaszállt és kiitta a sört. Kevesellhette, mert a mellette levő üvegből is próbált inni, de ez nem sikerült neki. Az egész jelenetet a szomszédos asztaltól, 2–3 m távolságból néztem. Ezután a madár a földre repült, és az eldobált ételmaradékokat csipegette. Bármilyen szelídnék is bizonyult, megfogni nem lehetett, mert az utolsó pillanatban mindig arrább rebbent. Érdeklődtem, hogy a környéken nevelt-e fel valaki szarkát, de erről senki nem tud.

Rozgonyi Sándor

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Ambrus Béla: Hollót (<i>Corvus corax</i>) támadó bíbicek (<i>Vanellus vanellus</i>).....	44
Ambrus Béla: Rendellenes színezetű balkáni gerlék (<i>Sreptopelia decaocto</i>) a Hevesi-síkon	64
Ambrus Béla: Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>) érdekes viselkedése	43
Andrési Pál: Faunisztikai érdekességek a Dél-Alföldről (1990–1991)	39
Andrési Pál: Tömeges fecskepusztulás a Dél-Alföldön.....	25
Bank László: A XI. Sumonyi Ornitológiai tábor eredményei (1991)....	57
Bank László: A XII. Sumonyi Ornitológiai Tábor eredményei (1992) ..	58
Dr. Bankovics Attila: Az MME Nomenclatura Bizottságának jelentése az 1991. évről	46
Dr. Bankovics Attila: Konferencia a hamvas rétihjáról (<i>Circus pygargus</i>)	12
Éles Balázs: Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>) és széncinege (<i>Parus major</i>) vegyes fészekalja.....	64
Éles Balázs–Guttenbruk Miklós: Fészekrabló csuklyás patkány (<i>Rattus domesticus</i>).....	61
Fehér István: Őzlapó (<i>Aegithalos caudatus</i>) és barátcinege (<i>Parus palustris</i>) harca.....	61
Fenyősi László: Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>) fészkelési adatai.....	31
Fenyősi László–Stix József: Adatok az erdei szalonka (<i>Scolopax rusticola</i>) fészkeléséhez.....	38
Fintha István: A pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>) a Szatmár-Beregi síkon.....	32
Fintha István: Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>) adatai Hajdú-Bihar megye Hortobágytól távolabbi részeiről	33
Fintha István: Ritkább hazai madárfajok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből	35
Fintha István–Szabó Anikó: A sarlósfecske (<i>Apus apus</i>) Debrecenben	23
Fintha István–Szabó Anikó: Barázdabillegetők (<i>Motacilla alba</i>) szokatlanul nagyszámú mozgalmá Debrecen város belterületén 1992 őszén	20
Fintha István–Szabó Anikó: Nagy molnárfecske- (<i>Delichon urbica</i>) vonulás Debrecenben 1992. szeptember 5–11. között	59
Fintha István–Szabó Anikó: Vetési varjak (<i>Corvus frugilegus</i>) városi mozgalmái Debrecenben	15

Góczán József: Dolmányos varjú (<i>Corvus corone cornix</i>) és kormos varjú (<i>Corvus corone corone</i>) fiókái egy fészekben.....	64
Jakab Béla: Az 1992. évi fehérgólya- (<i>Ciconia ciconia</i>) adatok értékelése regionális felmérések alapján.....	5
Dr. Kasza Ferenc: A hegyi réce (<i>Aythya marila</i>) Szeged környéki előfordulása	40
Dr. Kasza Ferenc: A tüzesfejű királyka (<i>Regulus ignicapillus</i>) ismételt áttelelése Szegeden.....	27
Dr. Kasza Ferenc: Adatok a csicsörke (<i>Serinus serinus</i>) korai előfordulásához.....	28
Dr. Kasza Ferenc: Adatok a kis kárókatona (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>) szegedi megfigyeléseihez	34
Dr. Kovács Gábor: 1993-as átnyarási adatok a Hortobágyról.....	13
Dr. Kovács Gábor: 1993-as fészkelési adatok a Hortobágyról	29
Dr. Kovács Gábor: Néhány madárfaj egyedeinek szokatlan viselkedése a Hortobágyon	41
Pőcze Vilmos–Bőhm András: Felmérések a Holt-Marcál és a Rába folyó árterében.....	36
Dr. Rékási József: Adatok a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) táplálkozásához	63
Dr. Rékási József–Schmidt András–Schmidt Egon: Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) táplálkozási adatai Pannonhalmáról	62
Rozgonyi Sándor: Két hím fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>) különös harca	42
Rozgonyi Sándor: Söröző szarka (<i>Pica pica</i>)	65
Schmidt Egon: A barátk (<i>Sylvia atricapilla</i>) éve van!	57
Schmidt Egon: Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>) tavasi vonulási adatai a Tiszától nyugatra.....	37
Schmidt Egon: Szerzőinkhez	44
Szalay Kornél: Kis őrgébics (<i>Lanius minor</i>) költése Budapesten	39
Szalay Kornél: Vízityúk- (<i>Gallinula chloropus</i>) csapat áttelelése	25
Varga Ferenc: Áttelelő havasi szürkebegyek (<i>Prunella collaris</i>) a Salgó-várromon.....	26
Varga Ferenc: Hegyi billegető (<i>Motacilla cinerea</i>) újabb költése a Medves völgyében.....	38
Varga Ferenc: Hogyan segíthetjük elő a fecskék fészkeépítését?.....	12
Varga Ferenc: Konzervdobozban fészkelő vörösbegy (<i>Erithacus rubecula</i>).....	13
Varga Ferenc: Újabb adat a kakukk (<i>Cuculus canorus</i>) fészekfosztogatásáról	43

Vasuta Gábor: Egyházi épületek 1991. évi gyöngybagoly- (<i>Tyto alba</i>) állományának felmérése Veszprém megye nyugati részén és szűkebb környékén.....	8
Vizslán Tibor–Ifj. Boldogh Sándor: Albínó tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	61
Waliczky Zoltán: Az MME Nomenclatura Bizottságának jelentése az 1992. évről	49

